

JUSTITSMINISTERIET

Betænkning om sagsomkostninger i straffesager

Betænkning nr. 1547

Kronologisk fortegnelse over betænkninger

2010

- 1513 Betænkning om optagelse og protokollering af forklaringer i straffesager
- 1514 Betænkning om farlige hunde
- 1515 Betænkning om det videnskabetiske komitesystem i Danmark
- 1516 Betænkning om offentlige myndigheders offentliggørelse af kontrolresultater, afgørelser mv.
- 1517 Beretning om elektronisk aftaleindgåelse og handel
- 1518 Betænkning om ægtefælleskifter
- 1519 Betænkning om revision af dødsboskifteloven
- 1520 Betænkning om huseftersynsordningen
- 1521 Betænkning om insiderhandel
- 1522 Reform af den civile retspleje VI
- 1523 Betænkning om en fremtidig statsadvokatordning

2011

- 1524 Betænkning om revision af hundeloven
- 1525 Betænkning om konkurskarantæne
- 1526 Betænkning om tilhold, opholdsforbud og bortvisning
- 1527 Provstestillingen og provstiets funktion
- 1528 Betænkning om revision af reglerne om forkyndelse

2012

- 1529 Betænkning om PET og FE
- 1530 Reform af den civile retspleje VII
- 1531 Straffudmåling – samspillet mellem lovgiver og domstole
- 1532 Betænkning om indsamlinger
- 1533 Kommunale udgiftsbehov og andre udlignings spørgsmål
- 1534 Straffelovrådets betænkning om seksualforbrydelser
- 1535 Gennemførelse af direktivet om bekæmpelse af forsinket betaling i handelstransaktioner
- 1536 Aftaler om transport af gods helt eller delvist til søs (Rotterdam-reglerne)

2013

- 1537 Ministrenes særlige rådgivere – et serviceeftersyn
- 1538 Afsættelse af borgmesteren og forberedelse af byrådsmøder
- 1539 Mobilitet og fremkommelighed i hovedstaden
- 1540 Gennemførelse af direktivet om forbrugerrettigheder
- 1541 Rapport fra tværministeriel arbejdsgruppe om revision af de danske visumregler
- 1542 Betænkning fra udvalg om erhvervsmæssig befordring i personbiler
- 1543 Reform af den civile retspleje VIII: Syn og skøn

2014

- 1544 Folkekirkens styre
- 1545 Straffelovrådets betænkning om samfundstjeneste mv.
- 1546 Betænkning om inkorporering inden for menneskeretsområdet

Betænkning om sagsomkostninger i straffesager

**afgivet af
Udvalget om forebyggelse og resocialisering**

Oktober 2014

Betænkning om sagsomkostninger i straffesager
Betænkning nr. 1547

Publikationen kan bestilles
via Justitsministeriets hjemmeside (www.jm.dk)
eller hos

Rosendahls - SchultzDistribution
Herstedvang 10
2620 Albertslund
Telefon: 43 22 73 00
Fax: 43 63 19 69
distribution@rosendahls.dk

ISBN: 978-87-92760-85-2

ISBN: 978-87-92760-86-9 (e-udgave)

Tryk: Rosendahls - Schultz Grafisk A/S

Pris: 100 kr. pr. bog inkl. moms

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	5
1.1. Udvalgets nedsættelse og kommissorium	5
1.2. Udvalgets sammensætning	6
1.3. Udvalgets arbejde	7
1.4. Betænkningens opbygning og indhold	7
2. Sammenfatning af udvalgets overvejelser og anbefalinger	10
2.1. Udvalgets anbefalinger vedrørende pålæg af sagsomkostninger	10
2.1.1. Betalingsevne modellen	12
2.1.2. Afskaffelse af sagsomkostninger	14
2.2. Udvalgets anbefalinger vedrørende eftergivelse af sagsomkostninger pålagt efter den foreslåede ordning	15
2.3. Udvalgets anbefalinger vedrørende eftergivelse af eksisterende gæld fra sagsomkostninger	15
3. Den eksisterende ordning	16
3.1. Et historisk tilbageblik	16
3.2. Sagsomkostninger, der kan kræves erstattet af domfældte	18
3.2.1. Retsplejelovens bestemmelser	18
3.2.2. Særligt om ”nødvendige udgifter” og ”i åbenbart misforhold til domfældtes skyld og vilkår”	20
3.2.3. Litteratur	20
3.2.4. Retspraksis	23
3.2.5. Praksis i politi og anklagemyndighed	33
3.3. Domstolsprøvelse	36
3.3.1. Retsplejelovens bestemmelser	36
3.3.2. Praksis i politi og anklagemyndighed	37
3.4. Takstmæssigt fastsatte sagsomkostninger	39
3.4.1. Retsplejelovens bestemmelser	39
3.4.1.1. Forarbejder	39
3.4.2. Bekendtgørelsen	40
3.4.2.1. 1972-bekendtgørelsen	40
3.4.2.2. 1975-bekendtgørelsen	40
3.4.2.3. 1977-bekendtgørelsen	41
3.5. Strafferetsplejekontoen	41
3.6. Opkrævning og inddrivelse	42
3.6.1. Bødebekendtgørelsens bestemmelser om politiets opkrævning af sagsomkostninger	42
3.6.2. Inddrivelseslovens bestemmelser om restanceinddrivelsesmyndighedens inddrivelse af sagsomkostninger	43
3.7. Eftergivelse	46
3.7.1. Inddrivelseslovens bestemmelser	46
3.7.2. Forsøg med eftergivelse af gæld til det offentlige for socialt udsatte grupper	50
3.7.3. SKATs praksis	51
3.8. Forældelse	53
3.8.1. Dansk rets almindelige regler om forældelse	53
3.8.1.1. Den almindelige forældelsesfrist	53
3.8.1.2. Særlige forældelsesfrister	54
3.8.1.3. Forældelse af krav på sagsomkostninger fra straffesager	54

4. Fremmed ret	55
4.1. Sverige	55
4.1.1. De svenske regler	55
4.1.2. Opgørelsen af sagsomkostningerne	56
4.1.3. Muligheder for inddrivelse og eftergivelse	57
4.1.4. Opgørelse over, hvor mange der betaler pålagte sagsomkostninger i straffesager	57
4.1.5. Svenske undersøgelser og evalueringer	57
4.2. Norge	57
4.2.1. De norske regler	57
4.2.2. Opgørelsen af sagsomkostningerne	59
4.2.3. Muligheder for at tvangsinddrive pålagte sagsomkostninger i straffesager	59
4.2.4. Muligheder for at få eftergivet pålagte sagsomkostninger i straffesager	59
4.2.5. Opgørelse over, hvor mange der betaler pålagte sagsomkostninger i straffesager	61
4.2.6. Norske undersøgelser og evalueringer	61
5. Forskning og litteratur vedrørende resocialisering og omkostninger fra straffesager	62
5.1. Domfældtes kendskab til regler og praksis for sagsomkostninger fra straffesager	62
5.2. Sagsomkostningernes betydning for domfældtes resocialisering	66
5.2.1. Gældens betydning for boligsituationen	67
5.2.2. Gældens betydning for beskæftigelsessituationen	68
5.2.3. Gældens betydning for sociale relationer	69
5.2.4. Gældens betydning for den økonomiske situation	69
5.2.5. Gældens betydning for resocialiseringen	71
5.3. Effekten på recidivet	73
5.3.1. Udvalgets vurdering	73
5.3.2. Beregning af effekt på strafmasse og belæg	74
5.4. Cost-benefit effekt af kriminalpræventive tiltag	77
6. Datagrundlag	78
6.1. Sagsomkostningernes omfang og udvikling	78
6.1.1. Antal afsluttede straffesager	78
6.1.2. Domfældelsesprocent	78
6.1.3. Årlige pålagte sagsomkostninger	79
6.1.4. Forsvarersalær	80
6.1.5. Omkostninger til sagkyndig bistand	81
6.1.6. Den samlede gæld til sagsomkostninger	81
6.1.7. Årlig eftergivelse mv.	86
6.1.8. Særligt om færdselssager	87
6.1.9. Særligt om juridiske personer	87
6.1.10. Særligt om revisionsbistand	88
7. Udvalgets overvejelser og anbefalinger	89
7.1. Indledende overvejelser	89
7.2. Pålæg af sagsomkostninger	94
7.2.1. Afskaffelse af sagsomkostninger	95
7.2.1.1. Udvalgets anbefaling	96
7.2.1.1.1. Flertallets udtalelse	96
7.2.1.1.2. Mindretallets udtalelse	97
7.2.2. Betalingsevne modellen	98
7.2.2.1. Hvilke typer af sager skal være omfattet?	98
7.2.2.2. Hvilke udgifter skal være omfattet?	99
7.2.2.3. Hvem skal pålægge sagsomkostninger?	100
7.2.2.4. Hvornår skal sagsomkostninger pålægges?	101

7.2.2.5. Prøvelse af rettens pålæg af sagsomkostninger.....	102
7.2.2.6. Opkrævning af sagsomkostninger.....	102
7.2.2.7. Betingelse om en kriminalitetsfri periode?	105
7.2.2.8. Påløb af renter ved oversendelse til restanceinddrivelsesmyndigheden	106
7.2.2.9. Forældelse	106
7.2.2.10. Konsekvenser af modellen	107
7.2.2.11. Udvalgets anbefalinger.....	108
7.3. Eftergivelse af gæld fra sagsomkostninger pålagt efter den foreslåede ordning.....	110
7.4. Eftergivelse af eksisterende gæld fra sagsomkostninger.....	110
7.4.1. Hvem skal være omfattet af ordningen?	111
7.4.2. Betingelser for eftergivelse af eksisterende gæld.....	111
7.4.3. Den foreslåede ordnings betydning for eftergivelse af øvrig gæld til det offentlige	112
7.4.4. Personer, der ikke er omfattet af den foreslåede ordning.....	112
7.4.5. Den foreslåede ordnings betydning for reglerne om forældelse	113
7.4.6. Konsekvenser af den foreslåede overgangsordning	113
8. Økonomiske konsekvenser af udvalgets anbefalinger	115
8.1. Pålæg af sagsomkostninger	115
8.1.1. Afskaffelse af sagsomkostninger	115
8.1.1.1. Økonomiske konsekvenser.....	115
8.1.2. Betalingsevne modellen og eftergivelse af eksisterende gæld fra sagsomkostninger.....	116
8.1.2.1. Økonomiske konsekvenser.....	116
8.2. Eftergivelse af gæld fra sagsomkostninger pålagt efter den foreslåede ordning.....	118
8.2.1. Økonomiske konsekvenser.....	118
8.3. Registrering af sagsomkostninger på statsbudgettet	118

Litteraturliste

Bilag 1 – Københavns Politis vejledning om opkrævning af sagsomkostninger

Bilag 2 – Eksempler på opkrævning af sagsomkostninger mv.

Bilag 3 – Direktoratet for Kriminalforsorgens beregning af recidivreduktion

Bilag 4 – Cost-benefit-værktøjet

Bilag 5 – Beskrivelse af SKATs betalingsevnevurdering

Bilag 6 – Beskrivelse af bruttoårsindtægtsmodellen

Bilag 7 – Procesdiagram vedrørende den nuværende og foreslåede ordning for pålæg af sagsomkostninger samt den foreslåede ordning for eftergivelse af eksisterende gæld fra sagsomkostninger

1. Indledning

1.1. Udvalgets nedsættelse og kommissorium

Udvalgets kommissorium af 6. maj 2014 lyder således:

”1. Udvalget om forebyggelse og resocialisering har til opgave at afgive indstilling om, hvordan den eksisterende forebyggelses- og resocialiseringsindsats kan nytænkes, fokuseres og omprioriteres inden for de eksisterende bevillingsrammer, så der opnås endnu større udbytte og effekt af ressourcerne. Udvalget skal herunder vurdere mulighederne for bedre forebyggelse og resocialisering med henblik på at modvirke tilgang og tilbagefald til kriminalitet og sikre en samfundsøkonomisk optimal indsats. Udvalget skal have fokus på tværgående løsninger, som bygger på forskningsbaseret viden vedrørende risikofaktorer og den kriminalpræventive effekt af forskellige tiltag. Udvalgets arbejde skal ses i sammenhæng med det iværksatte arbejde med opfølgning på regeringens sociale 2020-mål, herunder målet om nedbringelse af kriminalitet blandt udsatte unge, beskæftigelsesindsatsen mv.

Udvalget skal vurdere effekterne af udvalgets anbefalinger ift. strafmassen, herunder de konkrete initiativers effekt på recidivet og belægget i kriminalforsorgen. Udvalget skal endvidere vurdere de samlede økonomiske konsekvenser og adressere finansieringen heraf ved omprioriteringer inden for de eksisterende bevillinger til forebyggelses- og resocialiseringsindsatsen, herunder det eksisterende udgiftsniveau i kommunerne mv. uden at forringe de offentlige finanser på kort eller langt sigt, jf. bestemmelserne i budgetloven.

Udvalget vil kunne bygge videre på det arbejde, som er gennemført som led i det samlede udredningsarbejde om kriminalforsorgen forud for ”*Aftalen om kriminalforsorgens økonomi i 2013-2016*”, hvor der navnlig har været fokus på kriminalforsorgens indsats i forhold til forebyggelse og resocialisering.

Kriminalforsorgens resocialiserende arbejde er imidlertid kun en del af den samlede forebyggende og resocialiserende indsats. Tilbagefaldet til kriminalitet påvirkes af en lang række faktorer. En forventning om et generelt fald i kriminaliteten vil derfor forudsætte betydelig nytænkning af det samlede kriminalpræventive og resocialiserende arbejde.

Der kan, hvis det vurderes at være hensigtsmæssigt, nedsættes underudvalg, som udarbejder udkast til overvejelser og anbefalinger vedrørende enkelte emner eller spørgsmål til brug for nærmere drøftelse i udvalget. Underudvalg kan sammensættes med deltagelse fra myndigheder og organisationer mv., der ikke er repræsenteret i udvalget. Udvalget – og eventuelle underudvalg – kan ligeledes efter behov indhente udtalelser og afholde møder med myndigheder og organisationer mv., der ikke er repræsenteret i udvalget.

Det forudsættes i øvrigt, at relevante erfaringer fra udlandet, herunder navnlig fra de øvrige nordiske lande, inddrages i udvalgets – og eventuelle underudvalgs – overvejelser.

2. Udvalget behandler ét emne ad gangen. De konkrete emner behandles efter indstilling fra justitsministeren.

Det forudsættes, at eventuelle merudgifter (eller mindreindtægter) finansieres ved omprioriteringer i de enkelte år. Dette indebærer, at forslagene i hver enkelt af rapportering skal være fuldt finansierede og ikke må bidrage til en forringelse af de offentlige finanser.

Ved nedsættelsen af Udvalget om forebyggelse og resocialisering anmodes udvalget om at overveje betydningen af den eksisterende ordning vedrørende sagsomkostninger i straffesager i forhold til den forebyggende og resocialiserende indsats.

På denne baggrund skal udvalget overveje muligheden for hel eller delvis eftergivelse af sagsomkostninger i straffesager, herunder eftergivelse af sagsomkostninger for personer, som i en årrække efter endt afsoning ikke har begået ny kriminalitet.

Udvalget skal til brug for sine overvejelser inddrage relevant forskning på området.

Udvalget anmodes om så vidt muligt at afslutte sine overvejelser vedrørende sagsomkostninger i straffesager senest i august 2014.”

1.2. Udvalgets sammensætning

Udvalget havde ved afgivelse af denne betænkning følgende sammensætning:

Direktør Johan Reimann, Direktoratet for Kriminalforsorgen (formand)

Afdelingschef Carsten Kristian Vollmer, Justitsministeriet (udpeget efter indstilling af Justitsministeriet)

Politidirektør Svend Larsen, Rigspolitiet (udpeget efter indstilling af Rigspolitiet)

Vicedirektør Annette Esdorf, Direktoratet for Kriminalforsorgen (udpeget efter indstilling af Direktoratet for Kriminalforsorgen)

Kst. vicesstatsadvokat Lise Willer, Rigsadvokaten (udpeget efter indstilling af Rigsadvokaten)

Ressourcedirektør Helle Meyland, Domstolsstyrelsen (udpeget efter indstilling af Domstolsstyrelsen)

Formand Linda Nielsen, Det Kriminalpræventive Råd (udpeget efter indstilling af Det Kriminalpræventive Råd)

Professor Flemming Balvig, Københavns Universitet (udpeget efter indstilling af Danske Universiteter)

Kontorchef Tina Wahl, KL (udpeget efter indstilling af KL)

Kontorchef Anders Bager Jensen, Finansministeriet (udpeget efter indstilling af Finansministeriet)

Kontorchef Jens Erik Zebis, Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering (udpeget efter indstilling af Beskæftigelsesministeriet)

Fuldmægtig Henrik Saxtorph, Undervisningsministeriet (udpeget efter indstilling af Undervisningsministeriet)

Kontorchef Anders Møller Jakobsen, Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold (udpeget efter indstilling af Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold)

Chefkonsulent Lise Wied Kirkegaard, Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse (udpeget efter indstilling af Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse)

Fuldmægtig Susanne Clausen, Direktoratet for Kriminalforsorgen (sekretær)

Specialkonsulent Marie Brøchner Jespersen, Justitsministeriet (sekretær)

Fuldmægtig Michelle Argir Simonsen, Justitsministeriet (sekretær)

Professor Flemming Balvig indtrådte i udvalget i juni 2014 i stedet for lektor Lars Holmberg.

Afdelingschef Carsten Kristian Vollmer indtrådte i udvalget i september 2014 i stedet for afdelingschef Jens-Christian Bülow.

1.3. Udvalgets arbejde

Udvalget påbegyndte sit arbejde i juni 2014 og har afholdt i alt 3 møder vedrørende sagsomkostninger i straffesager.

Udvalget har til brug for sine overvejelser inddraget den svenske og norske ordning vedrørende sagsomkostninger i straffesager, ligesom en række nyere studier på området er inddraget i udvalgets overvejelser.

Endvidere har Advokatrådets Straffesagsudvalgs rapport fra 2012 om sagsomkostninger i straffesager og Den Sociale Rets hjælps rapport fra 2012 om gennemsigtighed omkring sagsomkostninger været inddraget i udvalgets overvejelser.

1.4. Betænkningens opbygning og indhold

Dette afsnit indeholder en oversigt over betænkningens kapitel 2-8 samt bilagene til betænkningen.

Kapitel 2

Kapitel 2 indeholder en sammenfatning af udvalgets overvejelser og anbefalinger.

Kapitel 3

Kapitel 3 indeholder en beskrivelse af den eksisterende ordning vedrørende sagsomkostninger i straffesager.

Kapitlet er opdelt i et afsnit 3.1, der indeholder et historisk tilbageblik. Afsnit 3.2 beskriver reglerne, litteratur, retspraksis og den administrative praksis i politi og anklagemyndigheden vedrørende de sagsomkostninger, der kan kræves erstattet af den domfældte. Afsnit 3.3 beskriver reglerne og den administrative praksis i politi og anklagemyndigheden vedrørende domstolsprøvelse. Afsnit 3.4 beskriver de takstmæssige fastsatte sagsomkostninger. Afsnit 3.5 vedrører strafferetsplejekontoen. Afsnit 3.6 beskriver reglerne om opkrævning og inddrivelse af sagsomkostninger og afsnit 3.7 beskriver reglerne samt SKATs praksis vedrørende eftergivelse. Endelig gennemgås i afsnit 3.8 reglerne om forældelse af krav på sagsomkostninger.

Kapitel 4

Kapitel 4 vedrører fremmed ret.

Udvalget har indhentet oplysninger vedrørende reglerne om sagsomkostninger i straffesager i Sverige og Norge. Afsnit 4.1 indeholder en gennemgang af den svenske ordning, mens afsnit 4.2 indeholder en gennemgang af den norske ordning.

Kapitel 5

Kapitel 5 vedrører forskning og litteratur vedrørende resocialisering og omkostninger fra straffesager.

Kapitlet er opdelt i et afsnit 5.1 om forskning og litteratur vedrørende den domfældtes kendskab til regler og praksis for sagsomkostninger fra straffesager og et afsnit 5.2, som indeholder en gennemgang af forskning og litteratur vedrørende sagsomkostningernes betydning for domfældtes resocialisering. Herudover vedrører afsnit 5.3 effekten på recidivet og afsnit 5.4 introducerer kort overvejelser om cost-benefit-effekten.

Kapitel 6

Kapitel 6 vedrører datagrundlaget.

Kapitlet indeholder en gennemgang af sagsomkostningernes omfang og udvikling.

Kapitel 7

Kapitel 7 indeholder udvalgets overvejelser og anbefalinger om ændring af den nuværende ordning vedrørende sagsomkostninger i straffesager.

Afsnit 7.1 indeholder udvalgets indledende overvejelser. Afsnit 7.2 vedrører udvalgets overvejelser og anbefalinger i forhold til en ny ordning vedrørende pålæg af sagsomkostninger i straffesager. Afsnit 7.3 indeholder udvalgets overvejelser og anbefalinger i forhold til en ny ordning vedrørende eftergivelse af gæld fra sagsomkostninger pålagt efter den foreslåede ordning. Og endelig indeholder afsnit 7.4 udvalgets overvejelser og anbefalinger vedrørende en ny ordning for eftergivelse af eksisterende gæld fra sagsomkostninger.

Udvalget har ikke forholdt sig til den eksisterende ordning vedrørende gældssanering, da dette ikke er omfattet af udvalgets kommissorium.

Kapitel 8

Kapitel 8 indeholder en vurdering af de økonomiske konsekvenser af udvalgets anbefalinger.

Afsnit 8.1 indeholder en vurdering af de økonomiske konsekvenser af udvalgets anbefalinger vedrørende en ny ordning for pålæg af sagsomkostninger og for eftergivelse af eksisterende gæld fra sagsomkostninger. Afsnit 8.2 indeholder en vurdering af de økonomiske konsekvenser af udvalgets anbefalinger vedrørende eftergivelse af gæld fra sagsomkostninger pålagt efter den foreslåede ordning. Afsnit 8.3 vedrører registrering af sagsomkostninger på statsbudgettet.

Bilag 1

Bilag 1 indeholder Københavns Politis vejledning om opkrævning af sagsomkostninger.

Bilag 2

Bilag 2 indeholder eksempler på opkrævning af sagsomkostninger mv.

Bilag 3

Bilag 3 indeholder Direktoratet for Kriminalforsorgens beregning af recidivreduktion.

Bilag 4

Bilag 4 indeholder en beskrivelse af cost-benefit-værktøjet.

Bilag 5

Bilag 5 indeholder en beskrivelse af SKATs betalingsevnevurdering.

Bilag 6

Bilag 6 indeholder en beskrivelse af bruttoårsindtægtsmodellen.

Bilag 7

Bilag 7 indeholder et procesdiagram vedrørende den nuværende og foreslåede ordning for pålæg af sagsomkostninger samt den foreslåede ordning for eftergivelse af eksisterende gæld fra sagsomkostninger.

2. Sammenfatning af udvalgets overvejelser og anbefalinger

2.1. Udvalgets anbefalinger vedrørende pålæg af sagsomkostninger

I dag pålægges der sagsomkostninger i langt størstedelen af de straffesager, hvor der er beskikket en forsvarer. For en gruppe af domfældte er gæld fra sagsomkostninger med til at hindre etablering af en kriminalitetsfri tilværelse. Samtidig er gælden for denne gruppe stort set ikke inddrivelig, og staten får derfor kun i begrænset omfang dækket de sagsomkostninger, som pålægges.

”(…) der gik jo ingen tid, før de var i gang, jeg var ikke engang kommet ud før girokortene de næsten... Jeg blev jo bombarderet (...) Man giver bare op. (...) så kan det være lige meget, så får de ingenting” (Olesen 2013:237).

Det har været afgørende for udvalgets arbejde med at gen-tænke den nuværende ordning for pålæg og eftergivelse af sagsomkostninger at støtte den gruppe af domfældte, som i dag er i fare for at blive fastholdt i kriminalitet efter afsonet straf på grund af en uoverstigelig stor gæld til sagsomkostninger.

FAKTA OM SAGSOMKOSTNINGER

- Der pålægges årligt ca. 450 mio. kr. i sagsomkostninger.
- Salær til den beskikkede forsvarer udgør ca. 95 pct. – resten udgøres af omkostninger til øvrig sagkyndig bistand.
- Af de årligt pålagte sagsomkostninger indbetales og inddrives ca. 150 mio. kr. årligt – ca. 40 mio. kr. i politiet og ca. 110 mio. kr. i SKAT.
- Den samlede gæld til sagsomkostninger er oversteget 2 mia. kr.
- Ca. 64.000 skyldnere har gæld til sagsomkostninger.
- SKAT vurderer, at over halvdelen af skyldnerne ikke har en betalingsevne.

Som ved andre resocialiserende indsatser kan der skelnes mellem domfældte, der har et ønske om en kriminalitetsfri tilværelse, og domfældte, som ikke evner eller ønsker et kriminalitetsfrit liv. Den begrænsning af gæld fra sagsomkostninger, som udvalget lægger op til, må forventes primært at have en recidivhæmmende effekt for den førstnævnte gruppe.

Gruppen af gældsramte fra krav om sagsomkostninger er personer, som – foruden at være dømt for kriminalitet – ofte også har andre udfordringer i tilværelsen. Det kan f.eks. være retspsykiatriske patienter og socialt udsatte, som lever i samfundets yderkanter, personer, som ofte har et dårligt helbred, der sjældent eller i lav grad har tilknytning til arbejdsmarkedet, og som har en lavere grad af uddannelse end den øvrige del af befolkningen. Det kan endvidere være unge lovovertrædere under 18 år, for hvem en stor gæld fra sagsomkostninger kan være hindrende for muligheden for at etablere et normalt voksenliv med uddannelse, arbejde og bolig.

”Ja, fordi jeg gik ikke og troede, at jeg skulle betale for advokaten nemlig, så det kom sådan lidt som et chok for mig, fordi det var jo bare en jeg fik beskikket jo, så troede jeg jo ikke, at jeg skulle betale særlig meget, men så fik jeg så at vide efterfølgende, da jeg blev prøveløsladt, at det her det skulle jeg altså også lige betale for” (Den Sociale Rets-hjælp 2012:11).

Udvalget har inddraget undersøgelser på området, som peger i retning af, at gæld fra sagsomkostninger kan være en medvir-kende årsag til, at de genoptager deres kriminelle tilværelse efter løsladelsen. Forskningen viser bl.a., at førstegangs-dømte ofte ikke er klar over, at de, ud over deres straf, kan pålægges store gældsbyr-der i forbindelse med deres straffesag. Un-dersøgelserne peger også på, at systemet i dag opleves som uigennemskueligt – den

domfældte ved ikke på domstidspunktet, hvilken gæld vedkommende pålægges, og vedkom-mende har i øvrigt ikke indflydelse på en række af de omkostninger, som han eller hun efter-følgende skal betale for.

Det har endvidere indgået i udvalgets overvejelser, at der i Sverige og Norge, som vi normalt sammenligner os med, pålægges sagsomkostninger i mindre omfang end i Danmark, og at der ved pålæg af sagsomkostninger tages hensyn til den domfældtes resocialisering.

Udvalget har noteret sig de markante negative konsekvenser, som gæld, herunder gæld til sagsomkostninger, har for den dømtes muligheder for at etablere et kriminalitetsfri liv efter-følgende. Det gælder således både i forhold til den dømtes fremtidige boligsituation, beskæf-tigelses- og uddannelsesmuligheder, sociale relationer, økonomiske situation og i forhold til den generelle motivation til at få en kriminalitetsfri tilværelse.

De negative konsekvenser, som følger af den nuværende ordning for betaling af sagsomkost-ninger, ønsker udvalget at adressere over for den gruppe af personer, som i dag reelt ikke har mulighed for at afvikle gælden fra sagsomkostninger.

INDBETALINGSKORT		IKA 71	KVITTERING
Kan betales i pengeautomat og på posthuset		Check og kvittering udstedes under forbehold af at pengeautomat-funktionen fungerer. Ved fejlfunktion i pengeautomat med forbehold af de tekniske ansvarshavende indsendes data til en bank for betalt betalt til et indløb.	
Kreditnummer og kreditinstans 83420537		Kreditnummer og kreditinstans 83420537	
Politimestens i Vordingborg Københavnvej 47 4700 Vordingborg		Politimestens i Vordingborg Københavnvej 47 4700 Vordingborg	
Udstedt på vegne af [Redacted]		Klipping	
Beløbsfelt 893.369,52		Beløbsfelt 893.369,52	
+71<000000020018867 +83420537<		Betaldningsdato: 24. november 2004 Betaldningsid: [Redacted]	

Beløbet, der skal være indbetalt senest 20 dage fra dato, bedes betalt ved benyttelse af vedhæftede indbetalingskort.

Domfældte, som har mulighed for at betale, bør efter udvalgets opfattelse derimod fortsat betale salæret til den beskikkede forsvarer.

Det skyldes bl.a., at udvalget vurderer, at gæld til sagsomkostninger, der så vidt muligt efter standardiserede rammer er tilpasset den enkeltes indkomstforhold, som udgangspunkt ikke vil være en hindring for at etablere en kriminalitetsfri tilværelse for den gruppe af domfældte, som har en betalingsevne. Udvalget lægger i den forbindelse også vægt på, at det trecifrede millionbeløb, som i dag opkræves og inddrives af gæld fra sagsomkostninger, også fremadrettet bør komme staten til gode, og at udvalget ifølge kommissoriet er anmodet om at anvise omprioriteringer til finansiering af eventuelle merudgifter eller mindreindtægter som følge af udvalgets anbefalinger.

For gruppen af domfældte, som har betalingsevne, og som efter udvalgets opfattelse fortsat skal betale sagsomkostninger, har udvalget ønsket en ordning, der er gennemsigtig og overskuelig for den enkelte, og som også mere konkret er tilpasset den enkeltes betalingsevne.

Endelig har det været af afgørende betydning for udvalget, at en fremadrettet ordning for pålæg af sagsomkostninger er så enkel og let at administrere for de involverede myndigheder som muligt. I dag er både politi, anklagemyndighed, domstole, kriminalforsorgen og restanceinddrivelsesmyndigheden involveret i håndteringen af sagsomkostninger. Det er udvalgets opfattelse, at de administrative sagsgange i og mellem de berørte myndigheder skal forløbe så smidigt som overhovedet muligt, hvis en fremtidig ordning skal blive en succes.

Det er derfor sigtet med udvalgets forslag, at den anbefalede fremtidige ordning for pålæg af sagsomkostninger både skal sikre en afgørende støtte til den domfældte, som er i farezonen for at falde tilbage i kriminalitet, ved at fjerne en ubetalelig gældsbyrde, samtidig med at modellen kan implementeres i praksis uden unødigt administrativt besvær og uden markante negative statsfinansielle konsekvenser.

2.1.1. Betalingsevne modellen

Udvalget (alle medlemmerne af udvalget og professor Flemming Balvig som sekundær indstilling) anbefaler betalingsevne modellen, hvori domfældte med en betalingsevne vil skulle betale sagens udgifter til den beskikkede forsvarer (men ikke øvrige sagsomkostninger), mens domfældte uden betalingsevne ikke vil få opkrævet pålagte sagsomkostninger.

Det er efter udvalgets vurdering afgørende at støtte sig til de forskningsresultater, der peger i retning af, at en reduktion af den domfældtes gæld fra sagsomkostninger i straffesager kan have en vis betydning for recidivet. For den gruppe af domfældte, som er i farezonen for at falde tilbage i kriminalitet, vil gæld fra sagsomkostninger kunne virke demotiverende i for-

hold til at etablere en legal indkomst, fordi indkomsten efterfølgende vil blive inddrevet af restanceinddrivelsesmyndigheden. Der er således ikke et økonomisk incitament til at blive lovlydig.

Udvalget har også noteret sig, at andre pålagte udgifter end forsvarersalæret opfattes som en særlig uretfærdig byrde, da den dømte ikke på forhånd har haft kendskab til disse udgifter, og ikke har haft indflydelse på at mindske omfanget af disse. Det er derfor udvalgets opfattelse, at dømte fremadrettet alene bør pålægges at betale salær til den beskikkede forsvarer – som i øvrigt udgør 95 pct. af de pålagte sagsomkostninger i dag.

Udvalget finder endvidere, at retten – for at opnå større gennemsigtighed – skal fastsætte det konkrete beløb, som den domfældte er pålagt, i dommen.

Der vil kunne være tilfælde, hvor borgere, der alene har en beskedent betalingsevne, vil blive pålagt og få opkrævet sagsomkostninger. Med henblik på fremadrettet at sikre, at gældsbyrden fra sagsomkostninger bliver overkommelig og overskuelig for denne gruppe, der ofte vil være kendetegnet ved at have en kort tidshorison, har udvalget lagt vægt på, at gæld til sagsomkostninger skal kunne afvikles inden for en overskuelig periode. Den pålagte gæld vil således alene kunne udgøres af det, som den domfældtes betalingsevne kan afvikle i løbet af to år, også selvom de pålagte sagsomkostninger måtte være større end dette. På denne måde sikres en styrket resocialiserende effekt også for gruppen med betalingsevne.

Udvalget ønsker samtidig, at en fremtidig model for pålæg af sagsomkostninger udformes på en måde, som er enkel og let at administrere for de involverede myndigheder. Betalingsevne-modellen er derfor en skematisk model, som lægger sig op af de standardiserede vurderinger, der i dag foretages af restanceinddrivelsesmyndigheden i forbindelse med inddrivelse af gæld til det offentlige.

Udvalget er opmærksom på, at der som følge af en skematisk model kan opstå tilfælde, hvor modellen ikke synes rimelig. Det kan f.eks. virke urimeligt, at en domfældt, som lever af en uregistreret indtægt fra sort arbejde, ikke vil blive opkrævet sagsomkostninger, da vedkommende således ikke har en registreret indtægt. Det er dog udvalgets opfattelse, at sådanne tilfælde ikke skal stå i vejen for en hensigtsmæssig og enkel fremtidig ordning for pålæg af sagsomkostninger, og at andre effektive tiltag må bringes i anvendelse med henblik på at bekæmpe de tilfælde, der udspringer af kriminalitet eller sort arbejde. Der er redegjort nærmere for konsekvenserne af modellen under udvalgets overvejelser og anbefalinger, jf. afsnit 7.2.2.10.

I en fremtidig model, hvor der alene pålægges sagsomkostninger til domfældte med betalingsevne, er udvalget opmærksom på, at omfanget af de samlede pålagte sagsomkostninger vil

falde. Til gengæld vurderer udvalget, at en forudgående betalingssevnevurdering kan medvirke til, at inddrivelsesgraden øges i forhold til i dag. Samlet set vurderes betalingsmodellen at indebære negative statsfinansielle konsekvenser svarende til ca. 35 mio. kr. årligt. Der forventes således fortsat at blive inddrevet over 100 mio. kr. årligt fra gæld fra sagsomkostninger.

Udvalget er opmærksom på, at retspolitiske overvejelser kan føre til et ønske om, at bortfald eller reduktion af sagsomkostninger gøres betinget af, at den domfældte holder sig kriminalitetsfri i en periode. Udvalget bemærker i den forbindelse, at en sådan betingelse vil begrænse den resocialiserende effekt, ligesom det vil reducere de statslige mindreindtægter, men også gøre ordningen mere administrativt tung for politiet. Hvis der indføres en betingelse om en kriminalitetsfri periode, peger udvalget på, at perioden ikke bør overstige 1-2 år, og at den omfattede kriminalitet bør afgrænses til overtrædelser af straffeloven, våbenloven og lov om euforiserende stoffer.

2.1.2. Afskaffelse af sagsomkostninger

Udvalget har desuden overvejet muligheden for helt at afskaffe sagsomkostninger i straffesager, eventuelt med mulighed for at undtage sager, hvor den domfældte i urimelig grad har bidraget til at øge sagens omkostninger, f.eks. ved bevidst at trække sagen i langdrag. Et mindretal i udvalget (professor Flemming Balvig) anbefaler denne løsning.

Der er flere fordele ved denne model, herunder det principielle i, at formålet med en straffesag er at pålægge den domfældte en passende straf og ikke sagsomkostninger. Mindretallet peger endvidere på, at modellen vil give den enkelte borger det bedst mulige udgangspunkt for at forhindre overgreb og opnå retfærdighed i forhold til statsmagten – ikke mindst via et professionelt forsvar. Herudover peges der på, at retsfølelsen hos de tiltalte endvidere taler for, at sagsomkostningerne afskaffes, idet undersøgelser tyder på, at de fleste tror, at det er sådan, det er, og at de fleste tillige synes, at det også er sådan, det bør være.

Afskaffelse af sagsomkostningerne i straffesager vil endvidere indebære, at der ikke længere skal tages stilling til dette spørgsmål i straffesagen, ligesom hverken politiet eller restanceinddrivelsesmyndigheden vil skulle bruge ressourcer på at opkræve eller inddrive gæld fra sagsomkostninger. Modellen har således den fordel, at den er enkel, gennemskuelig og den ressourcemæssigt billigste. Det må endelig forventes, at afskaffelse af sagsomkostninger har den mest gunstige indvirkning på tilbagefald til ny kriminalitet, idet den domfældte ikke pålægges gæld, som kan betyde, at vedkommende fastholdes i kriminalitet.

Et flertal i udvalget finder dog – uanset at det vil være den administrative mest enkle model – at en afskaffelse af sagsomkostningerne vil have betydelige negative statsfinansielle konsekvenser, hvorfor flertallet allerede af den grund ikke kan anbefale en sådan model, der således

ligger noget uden for udvalgets kommissorium, idet det i kommissoriet forudsættes, at eventuelle merudgifter eller mindreindtægter finansieres ved omprioriteringer i de enkelte år. Mindretallet anfører, at det er umuligt at sige, i hvilken grad den forventede reduktion af kriminaliteten og de hermed forbundne besparelser helt, delvist eller måske mere end kan og vil opveje det umiddelbare tab i betalte sagsomkostninger.

2.2. Udvalgets anbefalinger vedrørende eftergivelse af sagsomkostninger pålagt efter den foreslåede ordning

Efter den nuværende ordning vil præventionshensyn og hensynet til retsfølelsen normalt føre til, at en ansøgning om eftergivelse af gæld til det offentlige ikke vil blive imødekommet, hvis gælden er opstået i forbindelse med et strafbart forhold.

Udvalget anbefaler – i lyset af et ønske om at lade hensynet til resocialiseringen veje tungere – at gæld fra sagsomkostninger normaliseres og fremover i forbindelse med eftergivelse sidestilles med anden gæld til det offentlige.

2.3. Udvalgets anbefalinger vedrørende eftergivelse af eksisterende gæld fra sagsomkostninger

Det er udvalgets opfattelse, at den anbefalede ordning for pålæg af sagsomkostninger alene vil have en resocialiserende effekt, hvis der samtidig tages hånd om den eksisterende gæld fra sagsomkostninger.

Der er i dag en samlet gæld fra sagsomkostninger på over 2 mia. kr., og en stor del af denne gæld forventes aldrig inddrevet. Udvalget anbefaler derfor en ordning, hvor personer, der i dag har gæld fra sagsomkostninger, men som ikke er i stand til at betale gælden, får eftergivet gælden fra sagsomkostninger, hvis den domfældte ikke begår kriminalitet i en periode. Udvalget peger i den forbindelse på, at betingelsen om en kriminalitetsfri periode ikke bør overstige 1-2 år, og at den omfattede kriminalitet bør afgrænses til overtrædelser af straffeloven, våbenloven og lov om euforiserende stoffer.

3. Den eksisterende ordning

3.1. Et historisk tilbageblik

Bestemmelserne i retsplejeloven om domfældtes hæftelse for sagsomkostninger i straffesager kan føres tilbage til et udkast til lov om strafferetsplejen fra 1875. Udkastet indeholder i 9. afsnit om omkostninger i straffesager samt om rettergangs bøder, kapitel 1, bl.a. følgende bestemmelser:

”§ 474. I straffesager, som forfølges af en offentlig myndighed, udredes omkostningerne ved sagens behandling og straffens fuldbyrdelse af det offentlige, med forbehold af ret til at få dem erstattede efter nedenstående regler.

Vederlag til valgte forsvarere og udgifter i anledning af beviser, som den sigtede fremskaffer uden rettens foranstaltning, vedkommer ikke det offentlige, ej heller vederlag til en beskikket forsvarer, som har frafaldet krav på godtgørelse af det offentlige, samt udgifter, der foranlediges ved skridt, som en tredjemand foretager i sin interesse. Udgifterne for det offentlige beregnes efter de foreskrevne regler af vedkommende statsanklager, politimester, dommer, retsformand eller ret.

§ 475. Findes den sigtede skyldig, er han pligtig at erstatte det offentlige de påførte udgifter.

Har undersøgelsen været rettet på en anden forbrydelse end den, eller på andre forbrydelser foruden den, for hvilken den sigtede dømmes, er han ikke pligtig til at erstatte de derved foranledigede yderligere omkostninger (jfr. dog § 477); kan en sontring ikke ske, bestemmer retten, om og hvor stort et afdrag der bør gøres.

Omkostninger, som er forårsagede ved andres fejl eller forsømmelser, falder ikke den domfældte til last.

Rejsegodtgørelser og dagpenge til landsrettens personale i anledning af rettens møder uden for dens hovedsæde, rejsegodtgørelse til nævninger, rejsegodtgørelser og dagpenge til statsanklageren, som foranlediges ved, at denne har embedsbolig på et andet sted end det, hvor retten holdes, falder heller ikke den domfældte til last.

§ 476. Dømmes flere sigtede som meddelagtige i den samme handling, har enhver især af dem at erstatte de udgifter, som hidrører fra forhold, der alene vedrører ham. Med hensyn til andre omkostninger pålægges retten de enkelte deltagere at udrede en i forhold til graden af deres deltagelse bestemt andel og kan tillige bestemme, at alle eller enkelte deltagere skulle hæfte solidarisk.

§ 477. Frifindes den sigtede, eller endes sagen i øvrigt uden at have ført til hans domfældelse, påhviler der ham ingen erstatningspligt for omkostningerne, undtagen for så vidt disse måtte være forårsagede ved hans tilregnelige og retsstridige handlinger eller undladelser. (...)”

I forarbejderne til bestemmelserne anføres bl.a.:

”Det ligger i forholdets natur, at i de offentlige straffesager må den foreløbige udredelse af omkostningerne påhvile det offentlige, hvad enten de foranlediges ved anklagerens eller forsvarerens interesse, se § 474, stk. 1. Undtagne fra denne regel bliver kun sådanne omkostninger i forsvarers interesse, som det offentliges pligtmæssige omsorg for dette ikke kræver, hvormed ingenlunde er givet, at de i øvrigt kunne betegnes som uforholdne i den forstand, hvori dette begreb anvendes i § 480. Herhen hører vederlag til valgte forsvarere og til beskikkede forsvarere, for så vidt en sådan måtte have frafaldet krav på godtgørelse af det offentlige, samt udgifter i anledning af beviser, som den sigtede fremskaffer uden rettens foranstaltning, jfr. §§ 260 og 293. Det offentlige uvedkommende er dernæst også udgifter, der foranlediges ved skridt, som en tredjemand foretager i sin interesse, f.eks. når nogen påanker en kendelse, hvorved han findes pligtig at vidne, se § 474, stk. 2. Hvem det tilkommer at beregne udgifterne for det offentlige, kan ikke afgøres ved en almindelig regel. Det beror selvfølgelig på, hvem der har at tage beslutningen, der medfører udgiften, og kan altså efter omstændighederne være en af de i § 473, stk. 3, nævnte personer [øvrighedsmyndighe-

der]. Beregningen sker efter regler, som ikke på dette sted foreskrives; enkelte bestemmelser findes på andre steder i udkastet § 58 [af denne bestemmelse fremgår bl.a., at den offentlige forsvarer erholder vederlag af det offentlige for den enkelte sag, for så vidt krav herpå ikke er frafaldet, og at retten fastsætter dette vederlag efter arbejdets betydning og omfang ved dommen eller, når forsvareren virksomhed er afsluttet], § 146 [vidnegodtgørelse], og § 164 [godtgørelse til syn og skønsmand], i øvrigt forbliver det ved de gældende regler.

For så vidt det offentlige udreder omkostningerne i forsvarers interesse, bliver der ikke spørgsmål om en erstatningspligt for det offentlige mod den sigtede, når sagen falder ud til fordel for denne. (...)

Hvad nu den sigtedes pligt at erstatte de omkostninger, som det offentlige har måttet udrede, angår, kunne der ikke være tale om at bevare de regler, som hjemles i den nugældende ret. Det anses for anerkendt at disse regler står i afgjort strid med de almindelige retsgrundsætninger. Andetsteds, hvor man tidligere har kendt lignende regler, er de også aldeles opgivne. Der hersker herom fuldstændig enighed herom i alle de nyere straffeprocesslove. Det er anerkendt, at sagens omkostninger, kun bør pålægges den sigtede, når han findes skyldig, undtagen for så vidt omkostningerne måtte være forårsagede ved hans tilregnelige og retsstridige handlinger og undladelser. Dette sidste er selvfølgelig noget ganske andet end, at den sigtede allerede skulle være pligtig til at erstatte omkostningerne, når han ved handlinger, for hvilke han bærer skylden, men som ikke er forbudte, fremkalder skinet af strafskyld mod sig. Disse sætninger udtaler udkastet i § 475, stk. 1, og § 477. De i § 475 givne undtagelser fra eller nærmere bestemmelser af hovedreglen i paragraffen må alle betragtes som selvfølgelige. Hvad særligt i paragraffens sidste stykke nævnte udgifter angår, hidføres disse ved den almindelige organisation af de i straffesager virksomme myndigheder, ikke ved den enkelte sag.

Reglen i § 476 er den sædvanlige i de nyere love; nogle går dog videre med hensyn til det solidariske ansvar, uden dog at gøre det ganske almindeligt.”

I de følgende år blev der flere gange fremsat forslag til en retsplejelov, som imidlertid ikke blev vedtaget. I de pågældende forslag var bestemmelserne om sagsomkostninger i straffesager i det store hele udformet i overensstemmelse med ovenstående lovudkast. I det forslag til retsplejeloven, der blev fremsat i 1902, var der i § 395, stk. 4, 2. pkt., dog indsat følgende bestemmelse:

”Retten kan også i dommen begrænse omkostningsansvaret, når den finder, at dette ellers ville komme til at stå i åbenbart misforhold til domfældtes skyld og vilkår.”

Af bemærkningerne til lovforslaget, jf. Rigsdagstidende 1901-02, Tillæg A, sp. 3148 f, fremgår bl.a., at:

”Indholdet af nærværende kapitel svarer til indholdet af det tidligere forslags 9. afsnit, kapitel I og III. Afvigelse består nærmest kun i følgende:

Reglen i § 395, stk. 4, 2. pkt. er ny, foranlediget ved, at der fra den nugældende praksis haves eksempel på, at en mand på grund af en ganske ubetydelig forseelse, der tilfældigvis nødvendiggjorde vidtløftig vidneførsel, kortoptagen etc., er bleven idømt uforholdsmæssig store sagsomkostninger. (...)”

I 1916 blev lov om rettens pleje (hovedloven til den gældende retsplejelov) vedtaget som lov nr. 90 af 11. april 1916 med bestemmelserne om sagsomkostninger i straffesager placeret i retsplejelovens kapitel 91, §§ 1007-1014. Det pågældende lovforslag indeholder ikke fortolkningsbidrag vedrørende disse bestemmelser.

Bestemmelsen i retsplejelovens § 1008 havde følgende ordlyd:

”§ 1008. Findes Sigtede skyldig, eller kendes han ved Dom uberettiget til Oprejsning for uforskyldt Anholdelse eller Erstatning for uforskyldt Varetægtsfængsel eller Strafudstaaelse, er han pligtig at erstatte det offentlige de nødvendige Udgifter, som er medgaaet til Sagens Behandling. Har Undersøgelsen været rettet paa en anden Forbrydelse end den eller paa andre Forbrydelser foruden den, for hvilken Tiltalte dømmes, er han ikke pligtig til at erstatte de derved foranledigede yderligere Omkostninger (jfr. dog § 1010); kan en Sondring ikke ske, bestemmer Retten, om og hvor stort et Afdrag der bør gøres. Udgifter, der er foranledigede ved Anke, Kære eller Begæring om en Genoptagelse, blive ikkun da at udrede af Tiltalte, naar disse Skridt enten har ført til et for ham ugunstigere Udfald eller er iværksatte af ham selv og ikke har ført til Forandring til hans Fordel. Er Anke rejst eller Genoptagelse begært af nogen af de i § 941, 3die Punktum, nævnte Personer (Ægtefælle saavel som enhver af hans Slægtninge i op- og nedstigende Linie og hans Søkende), er den paagældende under tilsvarende Betingelser pligtig at erstatte de derved forvoldte Udgifter. Omkostninger, som er forarsagede ved andre Fejl eller Forsømmelser, bør ikke falde Domfældte til Last. Retten kan ogsaa i Dommen begrænse Omkostningsansvaret, naar den finder, at dette ellers vilde komme til at staa i aabenbart Misforhold til Domfældtes Skyld og Vilkaar. Rejsegodtgørelse og Dagpenge til Landsrettens Personale i Anledning af Rettens Møder udenfor dens Hovedsæde, Rejsegodtgørelse og Dagpenge til Nævninger. Rejsegodtgørelser og Dagpenge til Overanklageren, som foranlediges ved, at denne har Embedskontor paa et andet Sted end det, hvor Retten holdes, falder ikke Domfældte til Last.”

Bestemmelsen blev ændret ved lov nr. 209 af 23. juli 1932, hvor ordene ”for uforskyldt Anholdelse eller uforskyldt Varetægtsfængsel eller Strafudstaaelse” i stk. 1 blev ændret til ”i anledning af strafferetlig forfølgning”. Bestemmelsen blev endvidere ændret ved lov nr. 112 af 7. april 1936, hvor sidste stykke (nu stk. 5) blev ændret. Forarbejderne til disse love indeholder ikke væsentlige fortolkningsbidrag vedrørende afgrænsningen af domfældtes omkostningsansvar.

3.2. Sagsomkostninger, der kan kræves erstattet af domfældte

3.2.1. Retsplejelovens bestemmelser

Spørgsmålet om domfældtes erstatning af sagsomkostninger i straffesager er reguleret i retsplejelovens kapitel 91. Det fremgår af retsplejelovens § 1007, stk. 1, at i straffesager, som følges af en offentlig myndighed, udredes omkostningerne ved sagens behandling og straffens fuldbyrdelse af det offentlige med forbehold af ret til at få dem erstattet efter reglerne i retsplejelovens kapitel 91.

Vederlag til en valgt forsvarer (i modsætning til en beskikket forsvarer) vedkommer ikke det offentlige; dog kan retten undtagelsesvis, når det efter sagens særlige omstændigheder findes rimeligt, at sigtede har valgt den pågældende forsvarer, tilkende denne et beløb, der ikke kan overstige, hvad der i sagen ville være tilkendt en beskikket forsvarer, jf. § 1007, stk. 2, 1. pkt.

Udgifter, der foranlediges ved skridt, som en tredjemand foretager i sin interesse, er ligeledes det offentlige uvedkommende, jf. § 1007, stk. 2, 2. pkt.

Det samme gælder udgifter i anledning af beviser, som den sigtede fremskaffer uden rettens foranstaltning; dog kan retten undtagelsesvis pålægge det offentlige at afholde sådanne udgifter helt eller delvis, når sigtede skønnes at have haft rimelig grund til at fremskaffe beviserne, jf. § 1007, stk. 2, 3. pkt.

Det offentlige forbeholder sig ret til at få omkostninger afholdt i medfør af § 1007, stk. 2, erstattet af den domfældte, jf. bestemmelsens sidste pkt.

Det fremgår af retsplejelovens § 1008, stk. 1, 1. pkt., at sigtede, hvis han findes skyldig, har pligt til at erstatte det offentlige de nødvendige udgifter, som er medgået til sagens behandling.

I retsplejelovens § 1008, stk. 2-5, er der dog fastsat en række begrænsninger i den domfældtes forpligtelse til at betale sagens omkostninger:

Det fremgår således af § 1008, stk. 2, at tiltalte, hvis undersøgelsen har været rettet mod en anden forbrydelse end den eller på andre forbrydelser foruden den, for hvilken tiltalte er dømt, ikke har pligt til at erstatte de derved foranledigede yderligere omkostninger.

Det fremgår endvidere af retsplejelovens § 1008, stk. 3, at udgifter, der er foranledigede af anke, kun skal udredes af den tiltalte, når disse skridt enten har ført til et for ham ugunstigere udfald eller er iværksat af tiltalte og ikke har ført til forandring til tiltaltes fordel.

Endelig fremgår det af § 1008, stk. 4, at omkostninger, som er forårsagede ved andres fejl eller forsømmelser, ikke bør falde domfældte til last. Retten kan også i dommen begrænse omkostningsansvaret, når den finder, at dette ellers ville komme til at stå i åbenbart misforhold til domfældtes skyld og vilkår.

Herudover fremgår det af retsplejelovens § 1008, stk. 5, at visse nærmere specificerede udgifter, f.eks. rejsegodtgørelse til nævninger og domsmænd, ikke falder domfældte til last.

Af § 1009 fremgår, at hvis flere tiltalte dømmes som meddelagtige i den samme handling, har hver især af dem at erstatte de udgifter, som hidrører fra forhold, der alene vedrører ham. Med hensyn til andre omkostninger pålægger retten de enkelte deltagere at udrede en i forhold til graden af deres deltagelse bestemt andel og kan tillige bestemme, at alle eller enkelte deltagere skal hæfte solidarisk.

Hvis den tiltalte frifindes, eller hvis sagen i øvrigt ikke fører til sigtedes domfældelse, påhviler der ham ingen pligt til at udrede omkostninger, undtagen for så vidt disse måtte være forårsagede ved hans tilregnelige og retsstridige handlinger eller undladelser, jf. § 1010, stk. 1.

Det fremgår af retsplejelovens § 1012, stk. 1, at retten træffer afgørelse om erstatning af omkostninger ved dommen eller, når sagen afgøres uden dom, ved kendelse.

I praksis opgøres sagsomkostningerne normalt ikke til et bestemt beløb, idet det blot bestemmes, at domfældte skal betale sagens omkostninger, herunder eventuelt et udtrykkeligt fastsat beløb som salær til forsvareren. I givet fald opgøres sagsomkostningerne efter straffesagens afslutning af politiet, som herefter sender en opkrævning til domfældte. Hvis den domfældte ikke betaler, oversendes sagen til restanceinddrivelsesmyndigheden med henblik på inddrivelse af fordringen. Se nærmere herom under afsnit 3.6.2.

3.2.2. Særligt om ”nødvendige udgifter” og ”i åbenbart misforhold til domfældtes skyld og vilkår”

Som anført ovenfor er hovedreglen, at den domfældte skal erstatte det offentlige de ”nødvendige udgifter, som er medgået til sagens behandling”, jf. retsplejelovens § 1008, stk. 1, 1. pkt. Lovens forarbejder indeholder ikke nærmere retningslinjer om rækkevidden af dette begreb.

Som det ligeledes er nævnt ovenfor, gælder der en række undtagelser fra hovedreglen, hvoraf den mest skønspregede er bestemmelsen om, at retten kan begrænse omkostningsansvaret, når den finder, at dette ellers ville komme til at stå i åbenbart misforhold til domfældtes skyld og vilkår, jf. retsplejelovens § 1008, stk. 4, 2. pkt. Lovens forarbejder indeholder kun sparsomme fortolkningsbidrag til denne bestemmelse, jf. den under afsnit 3.1 nævnte formulering fra forarbejderne om, at *”der fra den nugældende praksis haves eksempel på, at en mand på grund af en ganske ubetydelig forseelse, der tilfældigvis nødvendiggjorde vidtløftig vidneførelse, kortoptagen etc., er bleven idømt uforholdsmæssig store sagsomkostninger”*.

I det følgende gennemgås fortolkningsbidrag fra litteratur og retspraksis vedrørende de to omtalte bestemmelser.

3.2.3. Litteratur

Afgrænsningen af retsplejelovens § 1008, stk. 1, 1. pkt., om, at sigtede, hvis han findes skyldig, har pligt til at erstatte det offentlige de ”nødvendige udgifter, som er medgået til sagens behandling”, er omtalt flere steder i den juridiske litteratur:

Stephan Hurwitz har i ”Den danske strafferetspleje”, 2. udgave (1949), side 834, bl.a. anført følgende:

”I kravet om udgifternes nødvendighed ligger næppe mere end, at retten skal anse dem for rimeligt begrundede i sagens interesse.”

Bernard Gomard har i ”Studier i den danske straffeprocess” (1976), side 531ff, bl.a. anført følgende:

”Domfældte skal i almindelighed godtgøre staten hele beløbet til nødvendige foranstaltninger, såfremt beløbets størrelse er rimelig. (...)

Statens regres omfatter kun omkostninger, som har været *nødvendige* af hensyn til behandlingen af sigtelserne for de forhold, som tiltalte er fundet skyldig i. Udgifter, der ikke direkte angår behandlingen af straffesagen eller ikke angår det forhold, hvori sigtede findes skyldig, eller som ikke har været nødvendige for domfældelsen for dette forhold, er ikke omfattet af regrespligten, jf. § 1008, stk. 2.”

Jørgen Nautrup har i artiklen ”Sagsomkostninger i straffesager”, Juristen 1984, side 79ff, bl.a. anført følgende:

”Selv om afholdelsen af udgifterne på tidspunktet for deres afholdelse må anses for rimelige og påkrævet til sagens oplysning, kan undersøgelserne senere vise sig at være uden betydning for behandlingen af de forhold, for hvilke der rejses tiltale, hvorfor tiltalte ikke kan pålægges disse udgifter. Hvis der f.eks. efter et færdselsuheld foretages undersøgelse ved bilinspektionen af samtlige implicerede køretøjer, kan sigtede kun pålægges udgifterne vedrørende sit eget køretøj og kun, hvis han dømmes for mangler ved køretøjet. Hvis der foreligger mistanke om spirituskørsel og tvivl om, hvem der er fører af køretøjet, hvorfor der tages blodprøve af samtlige mulige førere, skal tiltalte kun betale udgifterne vedrørende sin egen undersøgelse og kun, hvis han dømmes for spirituskørsel. Selv om tiltalte dømmes til at betale sagens omkostninger, kan der således udmærket være en række udgifter, som politiet har afholdt vedrørende sagen, og som tiltalte ikke skal refundere.”

Hans Gammeltoft-Hansen har i ”Strafferetspleje III”, 1. udgave (1996), side 173, bl.a. anført følgende:

”Regreskravet over for tiltalte omfatter de nødvendige udgifter i forbindelse med sagens behandling (§ 1008, stk. 1).

Hermed sigtes til de udgifter, som konkret er forbundet med sagen. Det drejer sig navnlig om forvarersalær, udgifter i forbindelse med sagkyndige udtalelser (...), andre udgifter i forbindelse med fremskaffelse af særlige beviser samt udgifter til forplejning under anholdelse og varetægtsfængsling.

De almindelige omkostninger, som er forbundet med strafferetsplejen, afholdes af staten. De omfatter udgifter til de faste lønninger til dommere, anklagere og politi, indretning og drift af retsbygningerne, anklagerembederne og fængslerne, etc.

Det er ikke alle de konkrete udgifter i sagen, der i givet fald skal dækkes som sagsomkostninger. Godtgørelse til vidner og syns- og skønsmand samt til domsmænd og nævninger falder udenfor. Det samme gælder udgifter til tolke (...) samt eventuelt vederlag til en anklager i medfør af § 107 eller til en bistandsadvokat efter kap. 66 a. Rejseudgifter til rettens personale, lægdommere, anklagere, politi og tolke falder ligeledes uden for kravet (jf. § 1008, stk. 5).

At udgifterne skal være nødvendige for sagens behandling, indebærer, at de – på det tidspunkt, hvor de blev afholdt – måtte anses for velbegrundede. Selv om de efterfølgende måtte vise sig at

have været uden væsentlig betydning for sagens udfald, udelukker det således ikke i sig selv, at de kan indgå i omkostningskravet.”

Thomas Rørdam har i ”Kommenteret Retsplejelov”, 9. udgave (2013), bind 3, side 618ff, note 4, vedrørende udtrykket ”nødvendige udgifter” anført, at:

”Udgifternes ”nødvendighed” må bedømmes ud fra forholdene på det tidspunkt, da de blev afholdt. Der kan i kravet om ”nødvendighed” ikke indlægges mere, end at det pågældende skridt på nævnte tidspunkt måtte anses for rimeligt begrundet.

Hvis den tiltalte frifindes for den del af tiltalen, som har givet anledning til forsvarerbeskikkelse, men i øvrigt dømmes, bør forsvarersalæret endeligt udredes af det offentlige (...).”

For så vidt angår udtrykket ”medgået til den pågældende sags behandling” anføres i note 5, side 621:

”Der sigtes herved kun til udgifter, der er særligt foranlediget ved den pågældende sag, i modsætning f.eks. til generalomkostninger og andre almindelige driftsudgifter. Hertil hører ikke kun faste gager, indretning og vedligeholdelse af retsbygninger og fængsler, men (...) [også] udgifter til leje af værelser eller køretøjer, alarmanlæg til bange vidner, dna-undersøgelser af mulige gerningsmænd, undersøgelser af effekter i drabssager og gebyrer for bankoplysninger eller bopælsoplysninger fra udlandet. (...)

Som typiske sagsomkostninger, der er omfattet af regresretten, kan nævnes forsvarersalær, udgifter til undersøgelse af, om en genstand er ulovlig, og til fastlæggelse af, om og i hvilken udstrækning der er begået en forbrydelse, herunder udgifter til lægeundersøgelser. Derimod er der ikke regres med hensyn til vederlag til tolk (...).”

Det fremgår af retsplejelovens § 1008, stk. 4, 2. pkt., at retten i dommen kan begrænse omkostningsansvaret, når den finder, at dette ellers ville komme til at stå i åbenbart misforhold til domfældtes skyld og vilkår.

Om bestemmelsens anvendelse er der i artiklen ”Sagsomkostninger i straffesager” af Jørgen Naurup (Juristen 1984, side 73ff) bl.a. anført følgende, jf. side 79f:

”Retten kan begrænse omkostningsansvaret, når den finder, at dette ellers ville komme til at stå i åbenbart misforhold til domfældtes skyld og vilkår, jf. retsplejelovens § 1008, stk. 4, 2. pkt. Bestemmelsen er blevet stærkt kritiseret for at være urimelig snæver i sin formulering, hvorefter reglen formentlig ikke kan medføre en fuldstændig fritagelse for at betale omkostninger, men kun en begrænsning heraf. (...)

Hvis en dom ankes, fordi der på det pågældende område, sagen angår, endnu ikke har fæstnet sig en praksis, eller den foreliggende praksis er uklar eller modstridende, eller anklagemyndigheden søger det hidtidige straffniveau skærpet (...) kan det være nødvendigt at føre sagen igennem alle instanser for at få fastlagt den fremtidige praksis. Det ville ikke være rimeligt at lade tiltalte bære disse omkostninger (...).

Det kan være vanskeligt at rubricere dommene om lempelse i hovedgrupper, idet lempelse oftest sker ”efter omstændighederne”.

Hvis der sker ændringer i den bestående lovgivning eller praksis, bringes lempelsesreglen i anvendelse.

Hvis byretten har været lidt for selvstændig eller gået sine egne veje (...) taler dette for at bringe lempelsesreglen i anvendelse. (...)

Hvis retsmødet er blevet forsinket af andre sager, således at forsvareren har måttet vente, eller retsmødet har trukket ud eller er blevet udsat, fordi et vidne er udeblevet, kan der blive tale om at bringe lempelsesreglen i anvendelse. (...)

Hvis der i en sag har været indhentet omfattende tekniske erklæringer mv., således at omkostningerne er blevet uforholdsmæssigt store, kan der blive tale om en betydelig ekstra "straf", som i nogle tilfælde kan forrykke den strafværdighedsvurdering, som er kommet til udtryk i straffastsættelsen. Det er derfor naturligt at bringe lempelsesreglen i anvendelse."

I Hans Gammeltoft-Hansen, "Strafferetspleje III", 1. udgave (1996), side 172, anføres bl.a. følgende:

"Grundprincippet [om at tiltalte skal betale sagens omkostninger, hvis han findes skyldig] begrænses af bestemmelsen i § 1008, stk. 4. Her fastslås det, at omkostninger, som er forårsagede af andres fejl og forsømmelser, ikke bør påhvile tiltalte, uanset at han er fundet skyldig. Af større betydning er bestemmelsens generelle lempelsesregel, hvorefter omkostningsansvaret kan begrænses, dersom det "ellers ville komme til at stå i åbenbart misforhold til domfældtes skyld og vilkår". Efter sin ordlyd er bestemmelsen meget snæver. Den bør anvendes – hvilket også i nogen måde sker i praksis – med liberalitet, således at den i højere grad antager karakter af en almindelig rimelighedsvurdering."

Hans Gammeltoft-Hansen henviser som eksempel til Vestre Landsrets kendelse af 3. februar 1994 gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 1994, side 363. Kendelsen er refereret nedenfor under afsnit 3.2.4.

Thomas Rørdam har i "Kommenteret Retsplejelov", 9. udgave (2013), bind 3, side 625ff, note 10 og 11, vedrørende bestemmelsen i retsplejelovens § 1008, stk. 4, 2. pkt., bl.a. anført, at:

"Efter sin ordlyd kan reglen, jf. ordet "begrænse", formentlig ikke medføre fuldstændig fritagelse for at betale omkostninger, men kun en nedsættelse af omkostningsansvaret, jf. W. E. v. Eyben i J 1960.219. Ved en kombination af reglerne i stk. 1-3 og stk. 4 vil det dog i praksis kunne opnås at nå frem til en fuldstændig fritagelse, hvis dette konkret findes rimeligt.

(...)

Bestemmelsen har i praksis navnlig fundet anvendelse, *når det efter en lovændring har været nødvendigt at føre nogle sager gennem alle instanser for at få fastlagt den fremtidige praksis, hvor der i øvrigt er tale om sager af principiel interesse, eller hvis en i underinstansen truffet afgørelse har været i strid med en fastlagt praksis (...).*"

3.2.4. Retspraksis

Domstolene har i en række trykte afgørelser taget stilling til, hvilke sagsomkostninger der kan kræves erstattet af den domfældte, og om der har været grundlag for at begrænse omkostningsansvaret. Blandt disse afgørelser kan nævnes (i omvendt kronologisk rækkefølge):

1. *Højesterets dom af 17. august 2010* gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 2010, side 2909:

Ved en byretsdom blev tiltalte i overensstemmelse med sin erkendelse fundet skyldig i spirituskørsel med 2,31 promille alkohol i blodet og idømt fængsel i 30 dage. Retten lagde vægt på, at der var tale om et andengangstilfælde.

Anklagemyndigheden indbragte sagen for landsretten, der skærpede straffen til 50 dages fængsel. Landsretten henviste herved til, at der skulle tages hensyn til yderligere to tidligere domfældelser, således at der var tale om et fjerdegangstilfælde. Landsretten pålagde tiltalte at betale sagens omkostninger for landsretten, herunder salæret til den beskikkede advokat.

Denne afgørelse blev indbragt for Højesteret, hvor anklagemyndigheden og tiltalte samstemmende påstod omkostningsafgørelsen i landsrettens dom ændret, således at statskassen skulle betale sagens omkostninger for landsretten. Højesteret udtalte, at byrettens afgørelse af strafspørgsmålet ikke var i overensstemmelse med den på tidspunktet for dommen gældende praksis og henviste herved til en landsretsdom, der dog først var blevet offentliggjort i Ugeskrift for Retsvæsen efter byrettens dom. Højesteret fandt herefter, at statskassen skulle betale sagens omkostninger for landsretten.

2. *Vestre Landsrets kendelse af 3. februar 2009* gengivet i Tidsskrift for Kriminalret 2009, side 331:

Af dom afsagt af byretten den 18. september 2008 fremgik, at tiltalte var fundet skyldig i overtrædelse af straffelovens § 264, stk. 1, jf. § 21 (forsøg på ulovlig indtrængen) og § 266 (trusler), og at han var blevet idømt en behandlingsdom med en længstetid på 5 år. Tiltalte havde begået forholdet sammen med en medtiltalt, der udover dette forhold, var fundet skyldig i seks andre forhold, hvoraf der havde været bevisførelse vedrørende to af forholdene. Ved dommen var det bestemt, at tiltalte skulle betale sagens omkostninger.

Landsretten fandt navnlig under hensyn til, at tiltalte alene var tiltalt i ét af sagens syv forhold, og til at to af den medtiltaltes særskilte forhold krævede nærmere bevisførelse, at tiltalte i medfør af princippet i bestemmelserne i retsplejelovens § 1008, stk. 2, og § 1009, alene skulle betale 8.000 kr. med tillæg af moms af det beløb på 12.950 kr. med tillæg af moms, som var tilkendt den tiltaltes forsvarer i salær, mens resten skulle afholdes af statskassen.

3. *Østre Landsrets kendelse af 1. juli 2008* gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 2008, side 2446:

Tiltalte, der var født i 1985, blev i overensstemmelse med sin erkendelse dømt for røveri efter straffelovens § 288, stk. 1, nr. 1. Det fremgik af en retspsykiatrisk erklæring, at tiltalte for-

mentlig var omfattet af straffelovens § 69, og tiltalte blev, jf. samme lovs § 68, 2. pkt., dømt til at undergive sig ambulant psykiatrisk behandling. Ved byrettens dom blev statskassen pålagt at betale halvdelen af salæret til den beskikkede forsvarer.

Anklagemyndigheden kærede omkostningsafgørelsen med påstand om, at tiltalte blev pålagt at betale fulde sagsomkostninger. Landsretten, der udtalte, at afgørelsen kunne kæres, jf. retsplejelovens § 1013, stk. 1, sidste punktum, anførte, at det, der var oplyst om tiltaltes personlige forhold [bl.a. hang til spil om penge, udsat for flere psykisk belastende oplevelser som soldat i militæret, bl.a. havde han uforsætligt forårsaget en kammerats død ved et vådeskud], ikke kunne føre til begrænsning af omkostningsansvaret efter retsplejelovens § 1008, stk. 4, og tog anklagemyndighedens påstand til følge.

4. Højesterets kendelse af 22. november 2006 gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 2007, side 528:

Den 16. marts 2004 blev tiltalte varetægtsfængslet som sigtet for som medgerningsmand at have solgt ikke under ca. 66 kg hash fra en hashbod på Christiania. Den 2. august 2004 blev der rejst tiltale mod tiltalte for i forening med to andre at have solgt eller medvirket til salg af ikke under 73 kg hash. Tiltalte, der under hele sagen havde nægtet sig skyldig og havde valgt ikke at udtale sig, tilstod i et retsmøde om forlængelse af varetægtsfængslingen den 16. december 2004, at hun selv havde solgt ikke under 25 kg hash. Derefter blev sagen fremmet som tilståelsessag i overensstemmelse hermed, og tiltalte blev idømt fængsel i 1 år og 6 måneder. Samtidig blev hun pålagt at betale sagens omkostninger, herunder 140.000 kr. med tillæg af moms i salær til den beskikkede forsvarer.

Tiltalte kærede byrettens afgørelse om sagsomkostninger til landsretten med påstand om, at sagsomkostningerne skulle udredes således, at hun alene blev pålagt at betale et beløb, der svarede til, hvad en domfældt måtte kunne forvente at skulle betale i sagsomkostninger ved gennemførelsen af en tilståelsessag vedrørende 25 kg hash. Resten skulle betales af statskassen. Landsretten stadfæstede byrettens afgørelse.

Tiltalte kærede til Højesteret, der på baggrund af oplysningerne om sagens omfang og sagsforløbet frem til retsmødet den 16. december 2004 ikke fandt grundlag for at pålægge statskassen at betale nogen del af sagsomkostningerne, uanset at tiltalte blev dømt for salg af et betydeligt mindre kvantum hash end det, hun oprindeligt var sigtet og tiltalt for, og selv om hun ikke – i modsætning til hvad der fremgik af sigtelsen og den oprindelige tiltale – blev dømt for at have handlet i forening med andre.

5. *Østre Landsrets dom af 21. marts 2006* gengivet i Tidsskrift for Kriminalret 2006, side 406:

Tiltalte blev ved byretsdom fundet skyldig i overtrædelse af bl.a. færdselslovens § 54, stk. 1, (kørsel under påvirkning af bevidsthedspåvirkende stoffer) og blev straffet med en bøde på 3.000 kr., frakendt førerretten betinget samt dømt til at betale sagens omkostninger.

Tiltalte blev herefter af politimesteren afkrævet omkostninger som følge af straffesagen, herunder udgiften til retsmedicinsk undersøgelse på 25.002 kr. Tiltalte påstod frifindelse for betaling af omkostninger, subsidiært frifindelse mod betaling af et mindre beløb end krævet. Under byrettens behandling blev det forklaret af en lektor fra Retskemisk Afdeling, at der af Retsmedicinsk Institut i overensstemmelse med anmodningen fra politiet var foretaget en retskemisk screening og en undersøgelse efter specielle stoffer. En undersøgelse af kun fire stoffer ville blive billigere, men man ville ikke få en oversigt over hvilke stoffer, der kunne være tale om.

Byretten lagde til grund, at det ved bedømmelsen af, om færdselslovens § 54 var overtrådt, havde været nødvendigt at foretage screening mv., og fandt ikke, at udgifterne stod i misforhold til tiltaltes skyld og vilkår. Retten tog herved bl.a. hensyn til, at tiltalte var idømt bøde og betinget frakendelse af førerretten i en sag om selvforskyldt indtagelse af bedøvende medicin i en grad, der svarede til spirituspåvirkethed i svær grad.

Landsretten, der bemærkede, at byrettens afgørelse burde være truffet ved kendelse og ikke ved dom, stadfæstede byrettens dom.

6. *Vestre Landsrets kendelse af 7. april 2005* gengivet i Tidsskrift for Kriminalret 2005, side 475:

Tiltalte blev ved byretten den 11. november 2004 dømt for overtrædelse af straffelovens § 245, stk. 1 (kvalificeret vold), og våbenloven samt idømt 1 års fængsel. Det blev lagt til grund, at tiltalte den 7. juni 2003 ved hug med et sværd havde tilføjet forurettede et ca. 10 cm langt snitsår på brystkassen og et 10 cm langt snitsår på højre overarm. Han blev endvidere dømt til at betale sagens omkostninger.

Politimesteren opgjorde sagsomkostningerne til i alt 289.947,50 kr., fordelt på 188.145 kr. til retsmedicinske undersøgelser og 101.802,50 kr. i forsvarersalær og til lægeundersøgelser. Tiltalte nægtede at betale omkostningerne til retsmedicinske undersøgelser, og spørgsmålet blev indbragt for retten. De retsmedicinske undersøgelser bestod i, at politiet under efterforskningen sendte blodprøver fra seks af de implicerede i sagen og DNA-materiale fra sværdet, en kniv, tøj og andet til undersøgelse på Retsgenetisk Afdeling. Der blev her foretaget 185 undersøgelser, som viste blod fra forurettede, men hverken blod eller DNA-materiale fra andre, der var impliceret i sagen. Tiltalte havde under efterforskningen nægtet at have været i nærhe-

den af gerningsstedet på gerningstidspunktet, indtil han den 23. juli 2003 erkendte at have været på stedet, men uden at have haft noget med våben at gøre.

Byretten bemærkede, at der var tale om en særdeles omfattende efterforskning med forklaringer fra de implicerede, der på væsentlige punkter stred mod hinanden. Politiet var under disse omstændigheder nødsaget til at undersøge de spor, der måske kunne få betydning ved sagens afgørelse. Byretten fandt, at uanset at undersøgelserne viste sig at være uden betydning for dommens resultat, var de således nødvendige på det tidspunkt, de blev iværksat, jf. retsplejeloovens § 1008, stk. 1. Byretten fandt dog, at det totale omkostningsbeløb ville stå i åbenbart misforhold til tiltaltes skyld og især hans økonomiske vilkår, jf. retsplejeloovens § 1008, stk. 4, og fandt derfor, at han alene skulle betale 101.802,50 kr., mens statskassen skulle betale resten.

Landsretten tiltrådte, at udgifterne til de retsmedicinske undersøgelser var nødvendige, jf. retsplejeloovens § 1008, stk. 1. Landsretten bemærkede i den forbindelse, at spørgsmålet om nødvendigheden af udgifterne må bedømmes ud fra forholdene på det tidspunkt, de blev afholdt. Der var ikke i denne sag grundlag for at fastslå, at omkostningerne havde været unødigt store. På baggrund af karakteren af voldsforholdet og længden af den idømte straf sammenholdt med oplysningerne om tiltaltes personlige forhold, fandt landsretten heller ikke, at det samlede omkostningsbeløb på 289.947,50 kr. stod i åbenbart misforhold til tiltaltes skyld og vilkår, jf. retsplejeloovens § 1008, stk. 4. Tiltalte skulle derfor betale det fulde beløb.

7. Vestre Landsrets kendelse af 14. februar 2005 gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 2005, side 1632:

Tiltalte blev i august 2003 dømt for overtrædelse af bl.a. færdselslovens § 54, stk. 1 (kørsel under påvirkning af bevidsthedspåvirkende stoffer). Straffen blev fastsat til en bøde på 2.500 kr., og tiltalte blev frakendt førerretten i 6 måneder. Tiltalte blev endvidere pålagt at betale sagens omkostninger.

Politiet afkrævede i den anledning domfældte et beløb på 43.451,25 kr., hvoraf 34.730 kr. udgjorde betaling for retsmedicinske undersøgelser. Tiltalte protesterede mod betaling af udgifterne til de retsmedicinske undersøgelser og nedlagde subsidiært påstand om, at han kun skulle betale en mindre del heraf. Det fremgik af en afhøringsrapport af 5. januar 2003 udarbejdet af politiet, at tiltalte under afhøringen ikke kunne huske, om han havde taget narkotiske stoffer. Af den retskemiske erklæring fremgik bl.a., at der i tiltaltes blod blev konstateret tilstedeværelse af amfetamin, MDMA og cannabis i forskellige koncentrationer.

Det måtte efter det for landsretten foreliggende lægges til grund, at det ville have været muligt at spore tilstedeværelsen af stofferne i urinen ved hjælp af strips, hvorefter der efterfølgende

skulle være foretaget retskemisk måling. Dette var da heller ikke bestridt af anklagemyndigheden. Under hensyn hertil, og til at de afholdte omkostninger til screeninger fandtes at stå i åbenbart misforhold til den lovovertrædelse, som den tiltalte var dømt for, skulle den tiltalte kun betale for tre af de i alt 23 foretagne retskemiske undersøgelser.

8. *Vestre Landsrets dom af 22. december 2003* gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 2004, side 928:

Tre tiltalte var ved domsmandsret tiltalt for vold efter straffelovens § 244 (simpel vold) ved at have tildelt forurettede knytnæveslag i ansigtet og på kroppen samt spark i maven. De tiltalte erkendte at have givet forurettede et knytnæveslag i maven og blev dømt i det erkendte omfang. De tiltalte blev endvidere pålagt at betale sagens omkostninger. To af de tiltalte påkærede denne afgørelse og gjorde gældende, at hvis sagen havde været fremmet som tilståelsessag, havde det ikke været nødvendigt for dem at have en forsvarer.

Landsretten udtalte, at de tiltalte var fundet skyldige i overtrædelse af straffelovens § 244 og derfor skulle erstatte det offentlige de nødvendige udgifter, der var medgået til sagens behandling, jf. retsplejelovens § 1008, stk. 1. Landsretten fandt, at den omstændighed, at anklagemyndigheden besluttede at føre sagen som en domsmandssag, under hensyn til sagens karakter og omfang ikke kunne begrunde, at statskassen skulle betale nogen del af sagsomkostningerne. Landsretten fandt heller ikke grund til at begrænse omkostningsansvaret efter § 1008, stk. 4, 2. pkt., da omkostningsansvaret ikke stod i åbenbart misforhold til de tiltaltes skyld og vilkår, og landsretten stadfæstede derfor byrettens afgørelse.

9. *Østre Landsrets dom af 11. november 2003* gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 2004, side 686:

En tiltalt, der var idømt fængsel i 1 år og 3 måneder for voldtægt, blev pålagt at betale bl.a. 122.459 kr. til dækning af retsmedicinske undersøgelser.

Tiltalte gjorde gældende, at denne omkostning måtte afholdes af det offentlige, idet der ikke forelå dokumentation for beløbets størrelse, og da samtlige undersøgelser ikke havde været nødvendige. Subsidiært gjorde tiltalte gældende, at omkostningerne stod i åbenbart misforhold til tiltaltes skyld og vilkår.

Byretten udtalte, at der på baggrund af bevisførelsen – herunder navnlig vidneforklaringen fra lektoren fra Retsmedicinsk Institut, som bl.a. havde oplyst, at der var foretaget DNA-undersøgelser af de sekreter, hvor der var påvist sæd – forelå den fornødne dokumentation for udgifterne. Byretten udtalte endvidere, at udgifternes nødvendighed må bedømmes ud fra forholdene på det tidspunkt, de blev afholdt. Byretten fandt herefter efter det oplyste, herunder at

tiltalte i grundlovsforhøret og i starten af efterforskningen nægtede sig skyldig i sigtelsen, at de foretagne retsmedicinske undersøgelser havde været relevante og nødvendige som bevis i sagen. Byretten fandt på baggrund af karakteren af det pådømte forhold sammenholdt med den idømte straf endelig ikke, at udgifterne til undersøgelserne stod i åbenbart misforhold til tiltaltes skyld og vilkår.

Landsretten stadfæstede afgørelsen, idet landsretten anførte, at de omhandlede undersøgelser havde været relevante for efterforskningen, og at udgifterne ikke stod i åbenbart misforhold til tiltaltes skyld og vilkår.

10. Østre Landsrets kendelse af 25. juni 2003 gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 2003, side 2256:

Tiltalte blev idømt en bøde på 4.000 kr. for overtrædelse af færdselsloven, men fandtes ikke at have tilsidesat væsentlige hensyn til færdselssikkerheden, hvorfor tiltalte frifandtes for en påstand om betinget førerretsfrakendelse. Byretten dømte samtidig tiltalte til at betale sagens omkostninger.

Landsretten ændrede byrettens afgørelse, således at forsvarerens salær fandtes at burde udredes af statskassen, da forsvarerbeskikkelsen efter det foreliggende udelukkende måtte antages at være sket af hensyn til påstanden om betinget frakendelse af førerretten, og da tiltalte frifandtes for denne påstand. Landsretten henviste i den forbindelse til retsplejelovens § 1008, stk. 1, 1. pkt., og stk. 4, 2. pkt.

11. Højesterets kendelse af 28. maj 2001 gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 2001, side 1852:

Tiltalte var tiltalt for overtrædelse af straffelovens § 237, jf. § 21, (drabsforsøg) og § 180 (ildspåsættelse med fare for andres liv mv.). Tiltalte blev ved nævningeting fundet skyldig i overtrædelse af straffelovens § 237, jf. § 21, og § 181, stk. 1 (ildspåsættelse uden fare for andres liv mv.), og idømt fængsel i 7 år. Under hele sagen havde tiltalte erkendt sig skyldig i overtrædelse af straffelovens § 181, stk. 1, men havde nægtet sig skyldig i overtrædelse af straffelovens § 180. Tiltalte blev alene fundet skyldig i overensstemmelse med sin egen forklaring. Da tiltalte blev frifundet for det forhold, der havde begrundet, at tiltalen blev rejst ved nævningeting, kunne sagen have været fremmet som en tilståelsessag i overensstemmelse med tiltaltes erkendelse.

Vestre Landsret fandt på den baggrund, at statskassen skulle betale sagens omkostninger, der var 68.000 kr. med tillæg af moms i salær og 1.978,60 kr. plus moms til befordring til den beskikkede forsvarer.

Højesteret bemærkede, at tiltalte under hele sagen havde erkendt sig skyldig i forsøg på manddrab under omstændigheder, der tillige indebar en overtrædelse af straffelovens § 181, stk. 1, uden forvoldelse af fare for forurettede, men han havde nægtet sig skyldig i overtrædelse af straffelovens § 180. Da tiltalte blev frifundet for det forhold, der havde begrundet, at tiltalte blev rejst ved nævningeting, kunne sagen have været fremmet som en tilståelsessag i overensstemmelse med tiltaltes erkendelse. Højesteret fandt herefter, at statskassen skulle betale en del af sagens omkostninger. Der var dog ikke grundlag for helt at fritage tiltalte for at betale sagens omkostninger, idet en del af disse måtte anses for nødvendige til sagens behandling, jf. retsplejelovens § 1008, stk. 1. Højesteret fastsatte herefter det beløb, som den tiltalte skulle betale, til 50.000 kr.

12. Østre Landsrets kendelse af 28. februar 2001 gengivet i Tidsskrift for Kriminalret 2001, side 341:

Tiltalte, der var født i 1984, var tiltalt for overtrædelse af færdselsloven og overtrædelse af straffelovens § 121 (fornærmelig tiltale mod tjenestemand), ved at have kaldt nogle politifolk bøsser mv. Under byrettens behandling af sagen, hvor der blev afhørt politifolk, som den tiltalte havde anmeldt for vold, var der i henhold til retsplejelovens § 732, stk. 1, beskikket en forsvarer for den tiltalte. Tiltalte, der nægtede sig skyldig i overtrædelse af straffelovens § 121, blev i det hele fundet skyldig og idømt 6 dagbøder på 400 kr. Efter omstændigheder, herunder den tiltaltes alder og vilkår, besluttede byretten, at det offentlige skulle betale salæret (på 6.000 kr. med tillæg af moms) til den beskikkede forsvarer, jf. retsplejelovens § 1008, stk. 4, 2. pkt.

Anklagemyndigheden påkærede spørgsmålet om sagsomkostninger til landsretten. Landsretten tiltrådte undtagelsesvist, at det af de grunde, byretten har anført, er pålagt statskassen at betale salæret til den beskikkede forsvarer.

13. Højesterets kendelse af 26. august 1999 gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 1999, side 1835:

Tiltalte blev under en nævningesag tiltalt for overtrædelse af straffelovens § 237 (drab). Han nægtede sig skyldig, men erkendte overtrædelse af straffelovens § 246 (vold med døden til følge). Tiltalte blev frifundet for overtrædelse af straffelovens § 237, men blev idømt 6 års fængsel for overtrædelse af straffelovens § 246. Tiltaltes beskikkede forsvarer gjorde gældende, at der skulle ske en omkostningsfordeling mellem tiltalte og det offentlige, da det var urimeligt, at tiltalte skulle betale samtlige omkostninger, når domsresultatet svarede til, hvad han havde kunnet erkende.

Da undersøgelsen og tiltalen mod den tiltalte havde været rettet mod det forhold, som han blev dømt for, fandt Højesteret ikke grundlag for i medfør af retsplejelovens § 1008, stk. 2, at gøre undtagelse fra reglen i § 1008, stk. 1, hvorfor tiltalte skulle betale sagens omkostninger.

14. Vestre Landsrets kendelse af 3. februar 1994 gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 1994, side 363:

Fem tiltalte var for overtrædelse af den dagældende § 229, stk. 1, i straffeloven (medvirken til andres prostitution) idømt betingede fængselsstraffe – én på 6 måneder og de øvrige på 60 dage – og dømt til betaling af sagens omkostninger, der omfattede forsvarersalærer på mellem 35.000 kr. og 80.000 kr. med tillæg af moms.

Det tidsforbrug for forsvarerne, der lå til grund for salærfastsættelsen, måtte antages at være blevet væsentligt forøget som følge af gentagne udsættelser af domsforhandlingen, der ikke skyldtes de tiltalte. Da omkostningsansvaret derfor ellers ville komme til at stå i åbenbart misforhold til de domfældtes skyld og vilkår, blev det nedsat med en tredjedel, jf. retsplejelovens § 1008, stk. 4, 2. pkt.

15. Højesterets kendelse af 14. april 1987 gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 1987, side 440:

Højesteret fandt, at sagsomkostningerne under en ankesag for landsretten burde efter ankesagens udfald og under hensyn til retsplejelovens § 1008, stk. 4, 2. pkt. efter omstændighederne fuldt ud betales af statskassen. Ved landsrettens dom var tiltalte, som havde iværksat anke, anset skyldig i videre omfang end sket ved byrettens dom, men den idømte betingede straf af 3 måneders fængsel stadfæstedes, og de pålagte omkostninger 227.000 kr. begrænsedes til 80.000 kr.

16. Østre Landsrets kendelse af 26. juni 1978 gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 1978, side 866:

Tiltalte fandtes skyldig i uagtsomt manddrab og overtrædelse af færdselslovens § 3, stk. 1 (ikke oprådt hensynsfuldt og udvist agtpågivenhed), og blev idømt dagbøder og frataget førerretten betinget. Tiltalte fandtes at skulle betale udgifterne vedrørende følgende undersøgelser af den dræbte person: det af kredslægen foretagne ligsyn, en blodprøve udtaget inden dødsfaldet og alkoholanalyse af blodprøven.

Landsretten fandt imidlertid ikke, at det efter tilvejebringelsen af den medico-legale dødsattest (dødsattest til brug for vurdering af, om et strafbart forhold er begået) havde været nødvendigt at foretage obduktion af hensyn til afgørelsen af straffesagen. Landsretten fandt endvidere ikke, at det var nødvendigt for afgørelsen, at der blev foretaget to blodanalyser. Udgifter til ob-

duktion og den blodanalyse, der var udtaget ved obduktionen, kunne det herefter ikke pålægges tiltalte at betale, jfr. retsplejelovens § 1008, stk. 1.

17. Vestre Landsrets kendelse af 15. juni 1967 gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 1967, side 854:

Tiltalte blev idømt en bøde på 400 kr. for overtrædelse af færdselsloven og blev frakendt førerretten i 6 måneder. Det blev ved dommen lagt til grund, at tiltalte fra begyndelsen af en fuldt optrukket spærrelinje havde befundet sig med alle vognens fire hjul til venstre for spærrelinjen. Under sagen var der af politiet indhentet en erklæring fra en bilinspektør om mulighederne for at se modgående færdsel og undgå sammenstød med denne. I byretten blev tiltalte dømt, idet det i dommen bl.a. var anført, at *"når den bratte kurve tages i betragtning og med støtte i bilinspektørens beregninger, findes tiltalte at have kørt groft uforsvarligt."*

Tiltalte gjorde gældende, at udgiften til erklæringen fra bilinspektøren måtte påhvile statskassen under henvisning til, at udgiften havde været uforholdsmæssig, bl.a. da det under sagen var ubestridt, at overhaling havde fundet sted til venstre for en fuldt optrukket linje.

Landsretten fandt ikke grundlag for at statuere, at udgiften til erklæringen, der var anvendt i begrundelsen for dommen, ikke var omfattet af de udgifter, som den domfældte er pligtig at erstatte. Landsretten henviste bl.a. til tiltaltes forklaringer under efterforskningen.

18. Østre Landsrets kendelse af 2. april 1964 gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 1964, side 676:

Tiltalte var dømt for uagtsomt manddrab. Efter tilvejebringelse af medico-legal dødsattest fandtes det ikke at have været nødvendigt at foretage obduktion, og tiltalte fandtes derfor ikke pligtig til at betale udgifterne til obduktion som sagsomkostninger. Landsretten bemærkede, at det allerede ved det medico-legale ligsyn blev fastslået, at dødsårsagen var de ved påkørslen forårsagede læsioner, og at begæringen om obduktion først blev fremsat efter ligsynet.

19. Vestre Landsrets dom af 29. april 1960 gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 1961, side 687:

Tiltalte blev dømt for overtrædelse af færdselsloven, men frifundet for manddrab og idømt en bøde på 500 kr. Tiltalte nægtede at betale obduktionsomkostninger med den begrundelse, at hun var frifundet for uagtsomt manddrab. Tiltalte blev pålagt at betale udgiften til obduktion, idet den stedfundne obduktion af den dræbte pige ansås for rimeligt begrundet i sagens interesse som led i politiets undersøgelser efter den alvorlige færdselsulykke og bestemmelsen af tiltalens omfang samt for rettens udmåling af straffen.

3.2.5. Praksis i politi og anklagemyndighed

Justitsministeriet nedsatte i 2004 en arbejdsgruppe med repræsentanter fra Rigsadvokaten, Rigspolitiet, den daværende Politimesterforening og Justitsministeriet, der skulle behandle spørgsmålet om opkrævning af sagsomkostninger i straffesager. Arbejdsgruppen skulle bl.a. overveje muligheden for administrativt over for politikredsene at præcisere, hvornår en udgift falder ind under retsplejelovens § 1008 samt overveje muligheden for administrativt at pålægge anklagemyndigheden, at der under domsforhandlingen skal redegøres for, hvilke sagsomkostninger det offentlige vil søge erstattet af den tiltalte efter bestemmelsen i retsplejelovens § 1008 i tilfælde af domfældelse.

Arbejdsgruppen iværksatte i 2011 en høring af tre politikredse (Københavns Politi, Fyns Politi og Nordjyllands Politi) og den daværende Statsadvokat for Særlig Økonomisk Kriminalitet (SØK).

I høringen blev politikredsene og SØK bl.a. anmodet om at besvare følgende spørgsmål:

- 1) Beskriv sagsgangene i sager, hvor der skal opkræves sagsomkostninger efter dom (hvem tager stilling til hvad, og er der udgifter, som skal eller bliver forelagt eller godkendt af en jurist, inden de opkræves?)
- 2) Hvilke typer af omkostninger opkræves, f.eks. udgifter til politiattester, alkoholanalyser, retsgenetiske undersøgelser, revisionsrapporter mv. (en udtømmende opgørelse over udgiftstyper, som det kan komme på tale at kræve erstattet af den pågældende)?
- 3) Hvordan vurderes det, om en udgift har været en ”nødvendig udgift, som er medgået til sagens behandling”, jf. retsplejelovens § 1008, stk. 1?
- 4) Hvordan vurderes det, om der er grundlag for at begrænse omkostningsansvaret efter retsplejelovens § 1008, stk. 4?

Københavns Politi, Fyns Politi, Nordjyllands Politi og Statsadvokaten for Særlig Økonomisk og International Kriminalitet (SØIK) har over for Udvalget om forebyggelse og resocialisering den 23. juni 2014 oplyst, at besvarelsen af høringen i 2011 fortsat er udtryk for gældende praksis.

Ad 1

Det er gennemgående for besvarelserne, at der i politikredsene og hos SØIK er fastsat retningslinjer for sagsgangen i de pågældende sager.

En omkostningsopgørelse udarbejdes som udgangspunkt ikke forud for straffesagens behandling, og anklageren medbringer derfor som oftest ikke en opgørelse over sagsomkostninger i retten forud for domsafsigelsen.

Når retten har pålagt domfældte at betale sagens omkostninger, opdaterer anklagemyndighedens administrative personale sagen i politiets sagsbehandlingssystem (POLSAS). Der udskrives samtidig herfra et bilag med de omkostninger, der er afholdt og registreret i forbindel-

se med straffesagens behandling. Det er i løbet af efterforskningen, eller den politimæssige indsats i øvrigt, den enkelte bemyndigede leder, der godkender udgifter i tilknytning til sagen.

Advokaturen sender herefter typisk dommen til politikredsens regnskabs- eller indfordringskontor. Den oversendte dom indeholder som oftest ikke en specificering af, hvilke, om nogen, sagsomkostninger, der ikke skal betales af domfældte.

Selvom vurderingen af, hvilke sagsomkostninger der skal opkræves hos den domfældte, typisk foretages i politikredsen af kontorpersonele i regnskabs- eller indfordringskontoret, vil atypiske udgiftstyper eller tvivlstilfælde i øvrigt forelægges en jurist, enten den mødende anklager eller en udpeget chargeret jurist. I visse specialadvokaturer er der praksis for, at den mødende anklager i forbindelse med sagens afgørelse i retten tager stilling til, hvorvidt en udgift skal pålægges den domfældte, dog forudsat at anklageren er bekendt med udgiften.

Regnskabsafdelingen afkræver domfældte sædvanlige sagsomkostninger, der direkte fremgår af dommen eller af en retsbog. Det drejer sig typisk om forsvarersalæret, samt øvrige tekniske udgifter (eksempelvis til lægeundersøgelser, blodprøveudtagning og -analyse eller lignende). Øvrige typer af sagsomkostninger, såsom revisionsrapporter og øvrige undersøgelser, fremlægges som oftest for advokaturen, hvis der ikke er taget stilling til dette i fremsendelse af sagen.

Det endelige omkostningsbilag udtrækkes via bøde- og sagsomkostningssystemet. Her er typisk opgjort sumposter for omkostningerne fordelt på forsvarersalær og øvrige tekniske udgifter.

Hos SØIK kontrollerer den mødende anklager forud for hovedforhandlingen, hvilke omkostninger der er afholdt under efterforskningen. Hvis der er afholdt større omkostninger, f.eks. til revisionsrapporter, tager anklageren samtidig stilling til, om disse bør pålægges eller søges pålagt den tiltalte, hvis vedkommende domfældes.

Ad 2

Ifølge besvarelsene opkræves følgende omkostninger hos den domfældte:

Forsvarersalær, udgifter til lægelige erklæringer (herunder politiattester, men ikke mentalerklæringer), blodprøveudtagning, retsmedicinske erklæringer, retskemiske erklæringer, retsgenetiske erklæringer/DNA-analyser, forsvarerens deltagelse i rejser under efterforskningen, IT-bistand, revisionsbistand, transport af beslaglagte køretøjer, tiltaltes transport til retsmøder (hvis der er lagt ud herfor), låsesmed, andre sagkyndige samt til transport og internat af dyr.

SØIK har supplerende oplyst, at SØIK endvidere opkræver opbevaringsudgifter vedrørende beslaglagte formuegoder hos den domfældte. Det kan f.eks. dreje sig om udgifter i forbindelse med lagerleje, leje af særlige opbevaringsfaciliteter til kostbar vin, udgifter til særlig opbevaring af kunst mv.

Ad 3

Udgangspunktet for vurderingen i politikredsene synes at være, at de undersøgelser, som politiet rekvirerer, er nødvendige til sagens behandling. Udgiften opkræves hos den domfældte af kontorpersonele under hensyntagen til dommens resultat, således at udgifter, som knytter sig til forhold, den domfældte dømmes for, pålægges den domfældte. I tvivlstilfælde forelægges udgiften en jurist, jf. også svarene på spørgsmål 1, som vurderer, om det pågældende omkostningskrævende efterforskningskridt var rimeligt begrundet på det tidspunkt, det blev foretaget.

SØIK har oplyst, at det beror på omkostningens karakter og muligheden for at henføre udgiften til den konkrete sag, om udgiften opkræves af domfældte.

Ad 4

Københavns Politi har oplyst, at det først og fremmest undersøges, om der ved den konkrete dom er sket domfældelse i fuldt omfang. Herefter foretages der en konkret vurdering af, om det har været nødvendigt at foretage de enkelte omkostningskrævende efterforskningskridt. Københavns Politi har endvidere oplyst, at domfældte eller dennes forsvarer undtagelsesvis retter henvendelse til advokaturen efter at have modtaget politiets opgørelse af sagsomkostningerne og anmoder om, at en eller flere omkostninger ikke pålægges domfældte, f.eks. under henvisning til, at omkostningsansvaret bør begrænses i medfør af retsplejelovens § 1008, stk. 4. Hvis anklageren fastholder, at udgiften skal betales af domfældte som sagsomkostning, kan domfældte anmode om, at spørgsmålet efterfølgende indbringes for retten, jf. nærmere herom under afsnit 3.3.

Fyns Politi har oplyst, at hvis der er et åbenbart misforhold mellem sagens omfang og omkostningskravet, forelægges spørgsmålet for den mødende anklager. I enkelte tilfælde rejses spørgsmålet over for retten af den tiltalte eller dennes forsvarer. Afgørelse træffes i sådanne tilfælde af retten.

Nordjyllands Politi har oplyst, at der i sagsbehandlingen indgår en vurdering af, om der undtagelsesvis er anledning til at begrænse omkostningsansvaret efter retsplejelovens § 1008, stk. 4, ligesom denne regel kan indgå i overvejelserne, når der i sjældne tilfælde sker en prøvelse i retten under straffesagen, jf. nærmere herom under afsnit 3.3.2. Nordjyllands Politi har supplerende oplyst, at hvis det i en konkret sag giver anledning til tvivl, hvorvidt sagsomkostninger (helt eller delvist) skal opkræves hos den domfældte, herunder om en begrænsning i med-

før af § 1008, stk. 4, skal ske, vil udgangspunktet være en fortolkning af retspraksis mv. I sidste ende kan en eventuel uenighed om, hvorvidt en konkret omkostning helt eller delvist kan opkræves hos den domfældte, indbringes for retten med henblik på kendelse efter retsplejelovens § 998.

I SØIK er der en forventning om, at den enkelte anklager foretager en konkret vurdering af, hvilke sagsomkostninger der med rimelighed bør pålægges en domfældt. Er der således sket en væsentlig begrænsning af straffesagen i forhold til de oprindelige sigtelser, vil der som udgangspunkt blive foretaget en begrænsning i omkostningsansvaret, jf. retsplejelovens § 1008, stk. 4. Er der eksempelvis blevet foretaget eksternt revision i forbindelse med sluttede forhold, vil disse sagsomkostninger ikke blive søgt pålagt domfældte.

3.3. Domstolsprøvelse

3.3.1. Retsplejelovens bestemmelser

Retsplejelovens §§ 1012 og 1013 indeholder regler om rettens prøvelse af omkostningsspørgsmålet.

Det fremgår af retsplejelovens § 1012, stk. 1, at retten træffer afgørelse om erstatning af omkostninger ved dommen eller, når sagen afgøres uden dom, ved kendelse.

Domstolens afgørelser om sagsomkostninger efter retsplejelovens § 1012 indebærer imidlertid normalt ikke, at omkostningerne opgøres til et bestemt beløb, idet det blot bestemmes, at domfældte skal betale sagens omkostninger, herunder eventuelt et udtrykkeligt fastsat beløb som salær til forsvareren.

Den eneste omkostningstype, som retten sædvanligvis kender størrelsen af på tidspunktet for domsafsigelsen, er salæret til en eventuel beskikket forsvarer, som retten selv fastsætter ved dommen eller ved særskilt beslutning på baggrund af forsvarerens opgørelse af sit tidsforbrug og de vejledende salærtakster fastsat af landsretterne, jf. retsplejelovens § 741, stk. 2.

Øvrige omkostninger overlades det normalt til politiet at opgøre og opkræve efterfølgende, men det følger af dommen, at den domfældte skal betale omkostningerne.

Navnlig i større sager om økonomisk kriminalitet er det dog sædvanligt, at omkostningsansvaret – typisk for udgifter til revisionsrapporter – forelægges retten i forbindelse med straffesagens behandling og gøres til genstand for procedure under hovedforhandlingen, hvis der er anledning hertil, jf. også afsnit 3.3.2 nedenfor. Det beløb, som den domfældte tilpligtes at betale af sagens omkostninger, fremgår herefter som hovedregel af dommen i sagen.

Når en dom er påanket, prøver den overordnede ret omkostningsspørgsmålet, for så vidt dette spørgsmåls afgørelse afhænger af ankens udfald, eller det særlig er inddraget under anken, jf. retsplejelovens § 1013, stk. 1, 1. pkt.

Efter retsplejelovens § 998, stk. 1, forelægges en eventuel tvist mellem politiet og domfældte med hensyn til en doms fortolkning eller i andre henseender den ret, som har afsagt dom i første instans. Det følger heraf, at den domfældte kan begære politiets efterfølgende opgørelse af de sagsomkostninger, som den domfældte i henhold til en dom skal betale, indbragt for retten til afgørelse, jf. eksempelvis Østre Landsrets kendelse af 8. august 1994 gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 1994, side 934. En sådan sag behandles under medvirken af domsmænd, jf. retsplejelovens § 91, stk. 2, 2. pkt., hvis den dom, som sagen drejer sig om, er afsagt under medvirken af domsmænd.

3.3.2. Praksis i politi og anklagemyndighed

Arbejdsgruppen, som er omtalt ovenfor under afsnit 3.2.5, har endvidere anmodet Københavns Politi, Fyns Politi og Nordjyllands Politi og den daværende Statsadvokat for Særlig Økonomisk Kriminalitet (SØK) om at besvare følgende spørgsmål:

- 1) Forelægges omkostningskravet (evt. for så vidt angår visse sager eller visse udgifter) for domstolene i forbindelse med straffesagens behandling og i givet fald hvordan?
- 2) Hvilken vejledning gives den pågældende i forbindelse med opgørelse og opkrævning af sagsomkostninger, som finder sted efter dom? (Vedlæg eksempel på opkrævning mv.)

Københavns Politi, Fyns Politi, Nordjyllands Politi og Statsadvokaten for Særlig Økonomisk og International Kriminalitet (SØIK) har over for Udvalget om forebyggelse og resocialisering den 23. juni 2014 oplyst, at besvarelsen af høringen i 2011 fortsat er udtryk for gældende praksis.

Ad 1

Københavns Politi har oplyst, at omkostningskrav kun undtagelsesvis forelægges for retten under sagens behandling. Dog sker det jævnligt, at forsvareren i proceduren fremkommer med bemærkninger om, at en del af forsvarersalæret bør pålægges det offentlige.

Endvidere sker det undertiden – og i stigende grad – at dommeren i forbindelse med domsafsigelsen i sager uden forsvarer spørger anklageren om, hvorvidt der kan forventes opkrævet sagsomkostninger. Anklageren vil typisk kunne oplyse, at der vil blive opkrævet sagsomkostninger for indhentelse af en konkret erklæring, men ikke med angivelse af beløb, da oplysning herom normalt ikke findes på sagen.

Det forekommer endvidere undtagelsesvis, at særlig omkostningstunge erklæringer som revisionsrapporter mv. gøres til genstand for særskilt behandling under hovedforhandlingen. Dette sker typisk på forsvarerens foranledning.

Fyns Politi har oplyst, at omkostningsopgørelsen aldrig forelægges domstolene i forbindelse med straffesagens behandling. Anklageren medbringer således ikke en opgørelse over omkostninger i sagen.

Nordjyllands Politi har oplyst, at det er uhyre sjældent, at spørgsmålet om pålæg af konkrete sagsomkostninger forelægges for retten i forbindelse med straffesagens afgørelse. I givet fald vil dette ske i særlige tvivlstilfælde, hvor der i atypiske situationer er afholdt større udgifter, typisk erklæringer om tekniske eller regnskabsmæssige forhold.

SØIK har oplyst, at omkostningskrav, som den sagsbehandlende jurist i forbindelse med tiltalevejningen har vurderet bør pålægges domfældte, bliver gjort til genstand for særskilt procedure under hovedforhandlingen, når sagen bliver afgjort ved dom, eller under et efterfølgende retsmøde, når sagen er afsluttet udenretligt.

Ad 2

Et eksempel på vejledning om opkrævning fra Københavns Politi er vedlagt som bilag 1 til denne betænkning. Vejledningen indeholder oplysninger om, hvorledes betaling kan ske og om muligheden for afdragsvis betaling og henstand. Desuden oplyses om, at sagen ved manglende betaling sendes til Inddrivelsescentret (restanceinddrivelsesmyndigheden), som kan foretage lønindeholdelse mv. Nordjyllands Politi anvender en vejledning, som er identisk med den, som Københavns Politi anvender.

Fyns Politi har oplyst, at der via bøde- og sagsomkostningssystemet sendes en opkrævning til den domfældte med sumposter for de enkelte typer sagsomkostninger. Der gives ikke yderligere vejledning.

Nordjyllands Politi har desuden oplyst, at der vejledes nærmere, hvis den domfældte retter henvendelse til indfordringskontoret med indsigelser mod opgørelsen. Hvis indsigelsen fastholdes, foretages der en ny vurdering, og den domfældte underrettes – eventuelt skriftligt – om, hvorvidt kravet fastholdes. Ved indsigelser om forsvarersalærets størrelse vil der dog normalt ske henvisning til forsvareren. Som udgangspunkt foretages der ikke rutinemæssig vejledning om adgangen til at indbringe spørgsmålet for retten. Der har dog gennem årene været enkelte sager, hvor en indsigelse har bevirket, at spørgsmålet efterfølgende er indbragt for retten til afgørelse.

SØIK har henvist til, at opkrævning af sagsomkostninger i straffesager, som føres af SØIK, i det hele varetages af Københavns Politi. I straffesager, som SØIK omkostningsmæssigt har startet op i politikredsene inden den 1. september 2011, er det dog den stedlige politidirektør, der forestår opkrævningen af sagsomkostninger.

I bilag 2 er indsat eksempler på opkrævninger af sagsomkostninger mv.

3.4. Takstmæssigt fastsatte sagsomkostninger

3.4.1. Retsplejelovens bestemmelser

Ved lov nr. 153 af 16. april 1971 om ændring af lov om rettens pleje (Forhøjelse af ydelser til lægdommere og vidner m.v.) blev der i retsplejelovens § 1008, stk. 1, 2. pkt., indsat en bemyndigelsesbestemmelse, hvorefter justitsministeren kan fastsætte takster til brug ved opgørelse af det beløb, som den sigtede skal betale til dækning af udgifter til sagkyndig bistand ved sagens behandling.

3.4.1.1. Forarbejder

Af forarbejderne til loven (Folketingstidende 1970-71, Tillæg A, sp. 1996-98) fremgår:

”Efter retsplejelovens § 1008, stk. 1, skal sigtede, hvis han findes skyldig, erstatte det offentlige ”de nødvendige udgifter, som er medgået til sagens behandling”. De udgifter, der i praksis bliver tale om at kræve refunderet, kan næsten alle samles i to grupper: forsvarersalærer og udgifter til forskellige former for sagkyndig bistand, f.eks. lægeundersøgelser for spirituspåvirkethed, erklæringer fra retsmedicinsk institut, bilinspektørundersøgelser i sager om færdselsuheld og revisionsmæssig bistand i underslæbs- og bedragerisager.

Afgørelse af omkostningsspørgsmålet træffes efter § 1012 som hovedregel ved dom, men omkostningerne opgøres ikke i dommen til et bestemt beløb, idet det blot bestemmes, at domfældte skal betale sagens omkostninger, herunder eventuelt et udtrykkeligt fastsat beløb som salær til sin forvarer.

Efter lovforslaget skal justitsministeren kunne fastsætte takster til brug ved opgørelsen af udgifterne til sagkyndig bistand ved en straffesags behandling. Der vil i medfør af den foreslåede bestemmelse navnlig kunne blive tale om at fastsætte takster for erklæringer fra læger i spiritussager og fra bilinspektører i færdselsager. Den således foreslåede ordning vil bidrage til en forenkling af politiets bogføring og opgørelse af refusionspligtige beløb.

Ordnningen vil endvidere gøre det muligt at undgå, at størrelsen af de omkostninger, som det pålægges de domfældte at betale, kan komme til at afhænge af tilfældige omstændigheder, såsom tid og sted for undersøgelsens foretagelse. Eksempelvis er udgifterne til en lægeundersøgelse for spirituspåvirkethed afhængig af, på hvilken tid af døgnet undersøgelsen foretages, og om lægen i forvejen har været til stede på vedkommende politistation for at foretage undersøgelse af andre sigtede. Det er også tilfældigt om politiet i den konkrete sag har afholdt udgifter til den sagkyndiges erklæring, eller om dette ikke har været tilfældet, f.eks. fordi vedkommende får et fast vederlag for bistand af den pågældende art og ikke et honorar pr. sag. Det kan i den forbindelse oplyses, at der mellem ministeriet for statens lønnings- og pensionsvæsen og justitsministeriet har været ført forhandlinger om indførelse af en fast vederlagsordning for så vidt angår de erklæringer om motorkøretøjsundersøgelser, der afgives af bilinspektørerne, og som hidtil har været særskilt vederlagt, jfr.

færdselslovens § 75. Den foreslåede bestemmelse vil give mulighed for at gennemføre en sådan ordning uden tab for statskassen.”

3.4.2. Bekendtgørelsen

3.4.2.1. 1972-bekendtgørelsen

I medfør af retsplejelovens § 1008, stk. 1, har Justitsministeriet ved bekendtgørelse af 18. juli 1972 med virkning fra den 1. august 1972 til brug ved opgørelsen af det beløb, som den sigtede skal betale til dækning af sagsomkostningerne i en straffesag, fastsat takster for visse udgifter til sagkyndig bistand ved sagens behandling.

Det fremgår af bekendtgørelsen, at taksten for klinisk lægeundersøgelse for spirituspåvirkethed, herunder udtagning af blod- og urinprøver og attestudstedelse, udgør 300 kr., og at taksten for erklæringer fra Statens Bilinspektion udgør 100 kr.

Af Justitsministeriets sag vedrørende bekendtgørelsen (j.nr. 6. kt. 1969-2001-99) fremgår det, at taksten for lægeundersøgelser er fastsat ved at opgøre to politikredses samlede udgifter i ét kvartal til udgifter af den pågældende type og dividere med antallet af undersøgelser. Dette giver et gennemsnit på henholdsvis 234,28 kr. og 251,02 kr. pr. lægeerklæring. Taksten er tilsyneladende afrundet til 300 kr. for at kunne rumme de fremtidige dyrtidsreguleringer, der kan forventes, inden en ny bekendtgørelse udstedes.

Det fremgår også af sagen, at prisen for erklæringer vedrørende alkoholanalyser af blod (og urin) fra Retsmedicinsk Institut pr. 1. april 1972 udgør 100 kr. pr. erklæring. Denne takst blev dog ikke taget med i bekendtgørelsen. Udgifter hertil samt udgifter til lægeundersøgelser, hvor lægen udtager blod- og/eller urinprøve uden at foretage klinisk undersøgelse, skulle således fortsat afkræves domfældte med det faktisk afholdte beløb, jf. også Justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 29. september 1972.

3.4.2.2. 1975-bekendtgørelsen

Ved bekendtgørelse nr. 576 af 24. november 1975 blev taksten hævet til 400 kr. for klinisk lægeundersøgelse for spirituspåvirkethed og i forbindelse hermed lægens udtagning af blodprøve og attestudstedelse. Det fremgår af sagen vedrørende bekendtgørelsen (j.nr. 6. kt. 1974-2001-117), at forhøjelsen er sket ved anvendelse af samme fremgangsmåde som ved fastsættelsen af taksten i bekendtgørelsen fra 1972.

Desuden blev taksten for erklæringer fra Statens Bilinspektion hævet til 150 kr. Det fremgår af Færdselssikkerhedsafdelingens sag vedrørende takstforhøjelsen (j.nr. F.afd. 75-270-17), at

der årligt havde været foretaget ca. 11.000 undersøgelser á 100 kr., således at indtægterne udgjorde 1,1 mio. kr., og at honorarsummen til bilinspektørerne (eksklusiv reguleringstillæg) også udgjorde 1,1 mio. kr. Der var derfor som udgangspunkt balance i indtægter og udgifter, men ved gebyrets fastsættelse til 100 kr. påregnedes i sin tid *”et vist overskud, idet reguleringstillægget da kun var knapt 4 pct., og overskuddet ville da være mellem 200.000 og 300.000 kr. Dertil kommer, at udgifterne til kørselsgodtgørelse ikke er taget med i regnestykket.”* På den baggrund hævdedes gebyret til 150 kr., *”således at det kan dække de nuværende udgifter, og således at gebyret kan følge med pristallet i nogen tid fremover.”*

3.4.2.3. 1977-bekendtgørelsen

Ved bekendtgørelse nr. 371 af 28. juni 1977 blev der fastsat yderligere takster for visse udgifter til sagkyndig bistand ved sagens behandling. Således blev det fastsat en takst på 125 kr. for lægens udtagning af blodprøve og eventuel urinprøve på sygehus og en takst på 300 kr. for lægens udtagning af blodprøve og eventuel urinprøve på politistation.

Af sagen vedrørende bekendtgørelsen (j.nr. 6. kt. 1974-2001-117) fremgår det, at disse yderligere takster er beregnet ved en høring af Foreningen af Politimestre i Danmark, som ved brev af 3. marts 1977 til Justitsministeriet har anført, at der ikke bør fastsættes ens takster for udtagning af blodprøve på henholdsvis politistation og hospital, idet der i givet fald jævnlige vil blive opkrævet et henholdsvis væsentligt mindre og væsentligt større beløb end det faktisk afholdte. Foreningen foreslår herefter de yderligere satser, som fremgår af 1977-bekendtgørelsen. Beregningen af satserne er foretaget ud fra samme principper som ved fastsættelsen af taksterne for lægeundersøgelser i bekendtgørelserne fra 1972 og 1975.

Foreningen af Politimestre bemærker desuden i brevet, at der ingen begrundelse er for at fastsætte en takst for alkoholanalyser af blod (og urin) fra Retsmedicinsk Institut, der som anført ovenfor har en fast pris på 100 kr. pr. erklæring, idet formålet med enhedstakster ifølge foreningen må være at udligne forskellige tilfældigheder i regningernes størrelse i forhold til de sigtede.

Bekendtgørelsen er ikke ændret siden, ligesom taksterne i bekendtgørelsen ikke er pris- og løntalsreguleret.

3.5. Strafferetsplejekontoen

Ved indgåelse af flerårsaftalen om politiet og anklagemyndighedens økonomi i 2012-2015 blev det besluttet at igangsætte et arbejde med henblik på, at politiets og anklagemyndighedens udgifter til strafferetspleje mv. fra 2013 underlægges politiets og anklagemyndighedens almindelige driftsbevilling.

På grundlag heraf er der gennemført en analyse, der fastlagde niveauet for den del af strafferechtsplejekontoen, der fremover underlægges politiets og anklagemyndighedens almindelige bevilling. På finansloven for 2013 er der som følge af analysen fra 2013 overført et beløb på 478 mio. kr. årligt fra strafferechtsplejekontoen til politiets og anklagemyndighedens almindelige driftsbevilling. De primære udgiftsområder, der skal dækkes af denne bevilling, er retsmedicinske ydelser, teleoplysninger, lægeudgifter, person- og mentalundersøgelser samt revisionshonorarer.

3.6. Opkrævning og inddrivelse

3.6.1. Bødebekendtgørelsens bestemmelser om politiets opkrævning af sagsomkostninger

Det følger af retsplejelovens § 997, stk. 1, 1. pkt., at politidirektøren drager omsorg for strafedømmes fuldbyrdelse såvel i henseende til straf som i henseende til dommens øvrige bestemmelser, derunder erstatning til den skadelidte, for så vidt denne begærer det.

Herudover findes reglerne om politiets opkrævning af sagsomkostninger i bekendtgørelse nr. 1545 af 16. december 2013 om opkrævning af visse bøder, offerbidrag, konfiskationsbeløb, sagsomkostninger mv. samt afgørelse om udståelse af forvandlingsstraf for bøde (bødebekendtgørelsen).

Bekendtgørelsens kapitel 2 om opkrævning af visse bøder, offerbidrag, konfiskationsbeløb, sagsomkostninger mv. finder bl.a. anvendelse på idømte sagsomkostninger, som det efter lovgivningen påhviler politiet at opkræve. Idømte sagsomkostninger registreres i politikredsens "Bødesystem" og journaliseres i sagssystemet POLSAS.

Det følger af bekendtgørelsens § 3, at politiet skal opkræve idømte sagsomkostninger, så snart afgørelsen herom kan fuldbyrdes. Politiet oversender dog sagen til restanceinddrivelsesmyndigheden, hvis skyldneren anmoder herom. Opkrævningen sker ved, at politiet skriftligt opfordrer skyldneren til inden 20 dage at indbetale beløbet til politiet. Fristen kan fraviges, hvis særlige grunde taler for fastsættelse af en kortere frist.

Efter bekendtgørelsens § 4 kan politiet – på opfordring fra skyldneren – pr. kulance give tilladelse til kortvarig henstand med betalingen eller tillade, at beløbet betales i afdrag ved en vis korterevarende betalingsordning. Der kan dog højst gives tilladelse til henstand med betalingen i op til 6 måneder fra udløbet af den frist, der er nævnt i § 3, eller tilladelse til afdragsvis betaling over 6 måneder efter udløbet af samme frist. Tilladelse til kortvarig henstand eller korterevarende betalingsordning gives ikke, hvis der indgår tvangs bøder i det skyldige beløb, eller særlige grunde i øvrigt taler imod en sådan tilladelse, herunder hvis det for eksempel ud

fra politiets umiddelbare kendskab til den pågældende eller ud fra størrelsen af det skyldige beløb må anses for tvivlsomt, om skyldneren vil eller kan overholde en sådan tilladelse.

Det fremgår af bekendtgørelsens § 5, at politiet oversender sagen til restanceinddrivelsesmyndigheden med henblik på inddrivelse, hvis skyldneren ikke betaler det samlede beløb inden den frist, der er fastsat i medfør af § 3 eller § 4. Sagen oversendes tillige til restanceinddrivelsesmyndigheden, hvis skyldneren misligholder en tilladelse til afdragsvis betaling efter § 4. Det er en forudsætning for oversendelse til restanceinddrivelsesmyndigheden, at politiet forinden skriftligt har anmodet skyldneren om inden 10 dage at indbetale det skyldige beløb eller afdrag, og skyldneren ikke har efterkommet dette. Politiet skal skriftligt orientere skyldneren om sagens oversendelse til restanceinddrivelsesmyndigheden.

Oversendelse af sagen til restanceinddrivelsesmyndigheden sker via SKATs fælles inddrivelsessystem ”EFI”. I politikredsene sker der samtidig med oversendelsen en regnskabsmæssig afskrivning af fordringen, idet de sagsomkostninger, der inddrives af restanceinddrivelsesmyndigheden tilfalder statskassen. Se nærmere herom under afsnit 8.3.

Politiets afgørelser om henstand eller afdragsvis betaling kan ikke påklages, jf. straffuldbyrdslovens § 90, stk. 4. Lov nr. 739 af 25. juni 2014 om reorganisering af kriminalforsorgen, herunder begrænsning af klageadgang, der blev vedtaget den 11. juni 2014, ændrer ikke herpå.

3.6.2. Inddrivelseslovens bestemmelser om restanceinddrivelsesmyndighedens inddrivelse af sagsomkostninger

Med henblik på en mere effektiv offentlig restanceinddrivelse blev al inddrivelse af offentlige restancer som en del af regeringens aftale med Dansk Folkeparti om en kommunalreform samlet under Skatteministeriet pr. 1. november 2005, jf. lov nr. 429 af 6. juni 2005 om opkrævning og inddrivelse af visse fordringer. Samtidig overtog restanceinddrivelsesmyndigheden inddrivelsesopgaven vedrørende bøder, sagsomkostninger og konfiskationsbeløb fra politiet, jf. § 17, nr. 4, i lov nr. 430 af 6. juni 2005 (Konsekvensændringer som følge af lov om opkrævning og inddrivelse af visse fordringer – samlingen af inddrivelse i Skatteministeriet).

Reglerne om inddrivelse af gæld til det offentlige fremgår af lov nr. 1333 af 19. december 2008 (Inddrivelsesloven), som senest ændret ved lov nr. 1499 af 18. december 2013. Loven samler reglerne om inddrivelse af gæld til det offentlige, der hidtil har været spredt i lovgivningen.

Det følger af inddrivelseslovens § 1, stk. 1, 1. pkt., at loven gælder for opkrævning og inddrivelse af samtlige fordringer med tillæg af renter, gebyrer og andre omkostninger, der opkræves eller inddrives af det offentlige.

I henhold til § 2, stk. 3, overdrages fordringer til restanceinddrivelsesmyndigheden, når betalingsfristen er overskredet og sædvanlig rykkerprocedure forgæves er gennemført. Fordringshaveren eller den, der på vegne af fordringshaveren opkræver fordringen, kan dog på skyldnerens anmodning tillade afdragsvis betaling eller henstand med betalingen. Afgørelser om afdragsvis betaling eller henstand med betalingen kan ikke indbringes for højere administrativ myndighed. Såfremt forholdene i særlig grad taler derfor, kan fordringer overdrages til restanceinddrivelsesmyndigheden på et tidligere tidspunkt end nævnt i 1. pkt.

Af bemærkningerne til bestemmelsen fremgår det, at det er tanken, at fordringshaveren pr. kulance under hensyn til det skyldige beløbs størrelse skal kunne bevilge skyldneren en udvidet betalingsfrist (henstand), hvis der f.eks. foreligger midlertidige likviditetsproblemer. Der kan også være tale om at indgå en betalingsaftale med skyldneren, hvor f.eks. et forfaldent beløb kan afdrages i rater. Fordringshaverne kan endvidere give henstand inden for en rimelig tidsramme og under hensynstagen til gældens størrelse. Det fremgår endvidere af bemærkningerne – for så vidt angår den del der vedrører afskæring af klageadgang – at bestemmelsen viger for regler herom i anden lovgivning, jf. inddrivelseslovens § 1, stk. 3, jf. nedenfor om klageadgang.

Det følger endvidere af § 2, stk. 4, at fordringshaveren eller den, der på vegne af fordringshaveren opkræver fordringen – inden overdragelse af fordringer mv. til inddrivelse hos restanceinddrivelsesmyndigheden – skriftligt skal underrette skyldner herom. Underretning kan dog undlades, hvis det må antages, at muligheden for at opnå dækning ellers vil blive forringet. Det følger af bemærkningerne til bestemmelsen, at underretning i praksis kan ske som led i opkrævningsproceduren, f.eks. på selve opkrævningen eller – hvis der praktiseres rykkerprocedure – på sidste rykkerskrivelse inden overdragelsen. Det fremgår endvidere af bemærkningerne, at adgangen til at undlade underretning alene er møntet på situationer, hvor det må antages at være nødvendigt for at sikre kravet ved hurtig foretagelse af udlæg, arrest eller indgivelse af konkursbegæring.

Fordringshaveren eller den, der på vegne af fordringshaveren opkræver fordringen, skal, såfremt denne bliver bekendt med væsentlige ændringer i skyldnerens forhold efter overdragelsen af fordringen til restanceinddrivelsesmyndigheden, underrette restanceinddrivelsesmyndigheden herom og kan i den forbindelse anmode restanceinddrivelsesmyndigheden om at intensivere inddrivelsen eller sende sagen tilbage til fordringshaveren med henblik på, at fordringshaveren kan tillade afdragsvis betaling eller henstand med betalingen, jf. § 2, stk. 7, 1. pkt.

Af inddrivelseslovens § 3, stk. 1, fremgår det, at restanceinddrivelsesmyndigheden overtager kreditorbeføjelserne ved overdragelse af fordringer mv. til inddrivelse i restanceinddrivelsesmyndigheden. Efter bestemmelsen indtræder restanceinddrivelsesmyndigheden i samtlige rettigheder og forpligtelser, der er knyttet til de enkelte fordringer mv., til brug for kravets afvikling. Det vil ifølge bemærkningerne til bestemmelsen bl.a. sige, at de inddrivelsesredskaber, som den enkelte fordring er tillagt i lovgivningen, eller andre kreditorbeføjelser, som følger af praksis, kan anvendes af restanceinddrivelsesmyndigheden. Det drejer sig bl.a. om udpantningsret, lønindeholdelse, modregning, indtrædelsesret, indberetning til kreditoroplysningsbureauer, dækningsrækkefølge, indgivelse af konkursbegæring, tiltrædelse af akkordordninger og gældssaneringsforslag samt eftergivelse og henstand.

Restanceinddrivelsesmyndigheden kan hos andre offentlige myndigheder og hos pengeinstitutter samt hos Værdipapircentralen indhente oplysninger, der er nødvendige for restanceinddrivelsesmyndighedens opgavevaretagelse. Endvidere kan restanceinddrivelsesmyndigheden fra registre, der føres af offentlige myndigheder, indhente de oplysninger om skyldnerens forhold, som er af betydning for inddrivelsen, jf. § 3, stk. 4.

Det følger endvidere af § 3, stk. 5, at restanceinddrivelsesmyndigheden til brug for inddrivelsen af de fordringer, som inddrives af restanceinddrivelsesmyndigheden i medfør af inddrivelsesloven, kan få terminaladgang til alle nødvendige oplysninger om fysiske og juridiske personers økonomiske eller erhvervmæssige forhold i indkomstregistret, jf. § 7 i lov om et indkomstregister.

I medfør af inddrivelseslovens §§ 7-12 kan restanceinddrivelsesmyndigheden under nærmere fastsatte betingelser foretage modregning, lønindeholdelse og udpantning (pantefogedudlæg) for at inddrive krav på sagsomkostninger.

Restanceinddrivelsesmyndighedens afgørelser i sager om inddrivelse af sagsomkostninger mv. kan indbringes for Justitsministeriet, Direktoratet for Kriminalforsorgen, jf. § 1, stk. 1, i bekendtgørelse nr. 1544 af 16. december 2013 om klageadgang i sager om inddrivelse af bøder, offerbidrag, konfiskationsbeløb og sagsomkostninger.

Restanceinddrivelsesmyndighedens afgørelser om henstand eller afdragsvis betaling kan ikke indbringes for Justitsministeriet, Direktoratet for Kriminalforsorgen, hvis det idømte, vedtagne eller pålagte beløb er på 15.000 kr. eller derunder. Omfatter afgørelsen mere end ét beløb, er det størrelsen af det enkelte beløb, der er afgørende for, om denne del af afgørelsen kan indbringes for Justitsministeriet, Direktoratet for Kriminalforsorgen, jf. bekendtgørelsens § 1, stk. 2.

Den 11. juni 2014 blev lov nr. 739 af 25. juni 2014 om reorganisering af kriminalforsorgen, herunder begrænsning af klageadgang, vedtaget. Loven, som forventes at træde i kraft i maj 2015, indeholder bl.a. en ændring af de gældende regler om klageadgang. Af bemærkningerne til lovforslaget (lovforslag nr. L 190, Folketinget 2013-14, 2. samling) fremgår det, at Justitsministeriet under inddragelse af Skatteministeriet vil overveje, om muligheden for at klage over restanceinddrivelsesmyndighedens afgørelser om henstand og afdragsvis betaling bør afskæres uanset beløbets størrelse.

3.7. Eftergivelse

3.7.1. Inddrivelseslovens bestemmelser

I medfør af inddrivelseslovens § 13, stk. 1, 1. pkt., kan restanceinddrivelsesmyndigheden eftergive gæld til det offentlige, der inddrives eller vil kunne inddrives af restanceinddrivelsesmyndigheden. Fordringer med renter, gebyrer og andre omkostninger kan eftergives, såfremt skyldneren godtgør, at skyldneren ikke er i stand til og inden for de nærmeste år ingen udsigt har til at kunne opfylde sine gældsforpligtelser, og det må antages, at eftergivelsen vil føre til varig forbedring af skyldnerens økonomiske forhold, jf. § 13, stk. 1, 2. pkt.

Det fremgår af bemærkningerne til lovforslaget (lovforslag nr. L 20, Folketinget 2008-09, 1. samling), at eftergivelsesadgangen både omfatter gæld, der er overdraget til restanceinddrivelsesmyndigheden til inddrivelse og anden gæld til det offentlige, som fordringshaveren har undladt at overdrage til inddrivelse f.eks. fordi fordringshaveren har tilladt afdragsvis betaling eller henstand på gælden. Med udvidelsen af reglerne er fordringstyper, hvor der tidligere ikke har været hjemmel til eftergivelse, omfattet af reglerne. Det gælder f.eks. gæld vedrørende sagsomkostninger i straffesager.

Det fremgår endvidere, at formålet med at skabe mulighed for eftergivelse af alle fordringstyper er at sikre, at skyldner kan få en samlet ordning for al gæld til det offentlige. Hvis der er særlige fordringstyper, som ikke kan omfattes af en eftergivelsesordning, kan formålet med eftergivelsen forspildes, idet skyldner trods eftergivelse af en del af gælden fortsat vil være i en økonomisk trængt situation.

Af bemærkningerne til § 13 fremgår det, at bestemmelsen svarer til den dagældende § 15 i opkrævningsloven. I bemærkningerne til opkrævningslovens § 15 (L 19, Folketinget 1999-00, 1. samling) fremgår det, at bestemmelsen er en videreførelse af gældende ret, og der henvises i den forbindelse til momslovens bestemmelse om eftergivelse, som indsat ved lov nr. 825 af 19. december 1989.

Af bemærkningerne til lovforslaget til denne lov (L 5, Folketinget 1989-90, 1. samling) fremgår det, at det er en forudsætning for eftergivelse, at skyldneren er kvalificeret insolvent,

hvorved forstås, at skyldneren ikke er i stand til og inden for de nærmeste år ingen udsigt har til at kunne opfylde sine gældsforpligtelser. Der skal således bestå et misforhold mellem skyldnerens betalingsevne og vedkommendes gæld.

Det fremgår endvidere, at skyldnerens aktiver, aktuelle indtægter og formodede fremtidige indtægtsmuligheder skal sammenholdes med nødvendige udgifter og gældens størrelse. Der skal ikke alene lægges vægt på skyldnerens egne forhold, men også husstandens. En eventuel ægtefælles eller samlevers indkomstforhold må således inddrages i vurderingen. Dennes aktiver kan i lighed med gældsaneringspraksis ligeledes indgå i vurderingen, hvis særlige forhold taler derfor. Der kan endvidere tages hensyn til skyldnerens udsigt til arv, herunder nærliggende muligheder for arveforskud. Er skyldnerens (husstandens) indtægtsforhold væsentligt lavere end almindeligt, skal mulighed for afvikling af gælden ses i lyset heraf.

Har skyldneren således i længere tid modtaget kontanthjælp, og er der ikke udsigt til, at de økonomiske forhold vil blive bedre, vil dette ifølge bemærkningerne være en omstændighed, der med betydelig vægt må indgå i vurderingen af, om eftergivelse kan bevilges. Det forhold, at husstandsindkomsten er usædvanlig høj, udelukker ikke i sig selv eftergivelse. Dog må gælden i denne situation være tilsvarende større, før eftergivelse kan komme på tale.

Der kan ifølge bemærkningerne ikke opstilles generelle betingelser for, hvor stor gælden skal være, for at den kan eftergives. Det afgørende er, om skyldneren under hensyn til de nuværende økonomiske forhold og de forudsætninger, der kan opstilles vedrørende de fremtidige indtjeningsmuligheder, er ude af stand til at opfylde sine gældsforpligtelser. Gældens størrelse må i den forbindelse også sammenholdes med skyldnerens alder, uddannelse og erhvervsmuligheder.

Når det skal vurderes, om skyldner har udsigt til at betale gælden, må der efter bemærkningerne tages hensyn til rimelige udgifter til bolig, nødvendig bil, andre rimelige faste udgifter, leveomkostninger og underholdsforpligtelser.

Endelig følger det af bemærkningerne, at det skal vurderes, om skyldner ved eftergivelse af gælden vil få mulighed for at opfylde sine fremtidige forpligtelser. Ved delvis eftergivelse må det sikres, at skyldneren får en realistisk mulighed for at afvikle den resterende del af gælden. Der følger imidlertid af inddrivelseslovens § 13, stk. 2, nr. 3, at eftergivelse i almindelighed ikke kan finde sted, såfremt en ikke uvæsentlig gæld er pådraget ved strafbare eller erstatningspådragende forhold.

Af SKATs juridiske vejledning 2014-1 fremgår det, at gæld, der er pådraget ved strafbare forhold, omfatter sagsomkostninger, der er forbundet med en straffesag, og afsoningsomkostninger. Om muligheden for eftergivelse fremgår følgende, jf. afsnit G.A.3.1.6.2.1:

”Er gælden eller størstedelen af gælden (...) opstået i forbindelse med et strafbart forhold, vil præventionshensyn og hensynet til retsfølelsen normalt føre til, at en ansøgning om eftergivelse ikke bliver imødekommet.

Det er dog ikke udelukket at eftergive gæld, selv om en væsentlig del af den er opstået ved strafbare forhold. Ved vurderingen lægges der bl.a. vægt på

- forholdets grovhed,
- den tid, der er forløbet, siden det strafbare forhold blev begået og
- hensynet til skyldneren.

Generelt skal denne type af krav være noget ældre end anden gæld, før de kan eftergives, da det vil kunne virke stødende, hvis gælden, der er pådraget ved strafbare forhold, bliver eftergivet i umiddelbar forlængelse af den begivenhed, der udløste kravet.”

I den juridiske vejledning under afsnit G.A.3.1.6.2.2.3 om skyldnerens forhold og øvrige omstændigheder fremgår følgende vedrørende eftergivelse af gæld, der er pådraget ved strafbare forhold:

”Det taler imod eftergivelse, hvis gælden eller størstedelen af denne er pådraget ved et strafbart forhold. Det er kun, hvis størstedelen af gælden vedrører strafbare forhold af ældre dato, eller hvor kun en lille del af nettogælden stammer fra et strafbart forhold, at eftergivelse kan komme på tale.”

Det følger endvidere af inddrivelseslovens § 13, stk. 3, at der ved afgørelse efter § 13, stk. 2, skal lægges vægt på gældens alder. Hvis skyldner har anden betydelig gæld, kan eftergivelse nægtes.

Af bemærkningerne til § 13, stk. 3, følger det, at restanceinddrivelsesmyndigheden efter en konkret vurdering kan give afslag på eftergivelse på grund af gældssammensætningen og henvise skyldner til i stedet at søge gældssanering ved skifteretten. Skyldner skal således henvises til at søge gældssanering ved skifteretten, når det vurderes, at det kun er gennem en gældssanering, at skyldner kan opnå en varig forbedring af sine økonomiske forhold. Udgangspunktet er dermed fortsat, at skifteretten behandler sager, hvor skyldner har gæld både til private og offentlige kreditorer, mens restanceinddrivelsesmyndigheden behandler sager om eftergivelse, når skyldner primært har gæld til det offentlige. Bestemmelsens anvendelsesområde er herefter tilfælde, hvor private kreditorer reelt har opgivet at inddrive gælden, således at det alene er gælden til det offentlige, der er et problem for skyldner. Udgangspunktet vil imidlertid fortsat være, at skifteretten behandler sager, hvor skyldner har gæld både til private og offentlige kreditorer, mens restanceinddrivelsesmyndigheden behandler sager om eftergivelse, når skyldner primært har gæld til det offentlige.

Ved vurderingen af, om restanceinddrivelsesmyndigheden skal bevilge eftergivelse indgår en række momenter i forhold til skyldners forhold og omstændighederne i øvrigt. Af bemærkningerne til lov nr. 825 af 19. december 1989, jf. lovforslag nr. L 5, Folketinget 1989-90, 1. samling, fremgår det bl.a. vedrørende gældens alder, at jo ældre gælden er, jo større er mulighederne for eftergivelse. Det taler endvidere for eftergivelse, hvis skyldner loyalt har forsøgt

efter evne at afdrage på gælden. Er der efter gældens pådragelse indtrådt alvorlig, længerevarende sygdom, ulykkestilfælde eller afgørende ændringer i skyldnerens status, eksempelvis overgang til pension, taler dette ligeledes for eftergivelse. Det taler imod eftergivelse, hvis gælden er pådraget ved strafbare forhold, eller hvis gælden er oparbejdet systematisk og gennem en længere årrække. Ved eftergivelse af bøder skal der foretages en vurdering af det strafbare forholds beskaffenhed i forhold til sagens øvrige omstændigheder.

Uanset gældens alder kan eftergivelse endvidere nægtes, hvis der foreligger andre omstændigheder, der taler afgørende imod hel eller delvis eftergivelse, jf. § 13, stk. 4. Endelig kan eftergivelse ske efter § 13, stk. 6, når sociale eller andre forhold i særlig grad taler derfor.

Ifølge bemærkningerne til § 13, stk. 6, vil eftergivelse således kunne ske i situationer, hvor der er særlige forhold, der taler for eftergivelse, men hvor eftergivelse ikke kan ske efter de øvrige regler om eftergivelse. Det kan f.eks. være i tilfælde af myndighedsfejl, force majeure og force majeure lignende forhold. Herudover kan særlige forhold f.eks. også være situationer, hvor det, selv om der ikke foreligger økonomisk trang på grund af sociale forhold eller andre særlige forhold, vil være urimeligt at give afslag på eftergivelse. Derudover vil der kunne være særlige forhold, der kan begrunde hel eller delvis eftergivelse af gæld til det offentlige, når gældens beskaffenhed eller omstændighederne ved dens tilblivelse sammenholdt med skyldnerens situation medfører, at skyldneren vil kunne opnå en væsentlig varig forbedring af sin situation. Det kan f.eks. være situationer, hvor det vurderes, at gælden til det offentlige er en betydelig barriere for at opnå varig tilknytning til arbejdsmarkedet.

Endelig kan restanceinddrivelsesmyndigheden afskrive fordringer til det offentlige, inklusive renter, gebyrer og andre omkostninger, herunder unnlade at afbryde forældelse, hvis det må anses for åbenbart formålsløst eller forbundet med uforholdsmæssige omkostninger at fortsætte inddrivelsen, jf. 16, stk. 1.

Af bemærkningerne til bestemmelsen fremgår det, at der i videre omfang skal gives mulighed for, at fordringer kan forældes og dermed afskrives endeligt i forhold til skyldner. Krav skal som hidtil forsøges inddrevet med sædvanlige inddrivelsesmidler, men der skal ikke holdes liv i krav, hvis der ikke er udsigt til, at kravet vil kunne inddrives.

Skatteministeren har efter forhandling med justitsministeren med hjemmel i bl.a. straffuldbyrdeslovens § 91, stk. 3, og retsplejelovens § 1013, stk. 4, udstedt bekendtgørelse nr. 1513 af 13. december 2013 om inddrivelse af gæld til det offentlige. Bekendtgørelsen, der trådte i kraft den 1. januar 2014, indeholder i § 33 bestemmelse om, at ansøgning om eftergivelse af bl.a. sagsomkostninger skal indgives til restanceinddrivelsesmyndigheden, jf. stk. 1. Udstår skyldneren fængselsstraf eller forvaring i fængsel eller arresthus, indgives ansøgning om eftergivelse til fængslet eller arresthuset. Hvis skyldneren er udstationeret til eller anbragt i en af

kriminalforsorgens pensioner eller en institution mv. uden for kriminalforsorgen, indgives ansøgningen dog til den institution, hvorfra den dømte er udstationeret, eller til skyldnerens moderinstitution, jf. stk. 2. Institutionens leder eller den, der bemyndiges dertil, afgiver indstilling til restanceinddrivelsesmyndigheden om, hvorvidt eftergivelse bør ske, jf. stk. 3.

Restanceinddrivelsesmyndighedens afgørelser om afslag på eftergivelse kan indbringes for Justitsministeriet, Direktoratet for Kriminalforsorgen, jf. § 1, stk. 1, i bekendtgørelse nr. 1544 af 16. december 2013 om klageadgang i sager om inddrivelse af bøder, offerbidrag, konfiskationsbeløb og sagsomkostninger.

Som nævnt ovenfor blev lov nr. 739 af 25. juni 2014 om reorganisering af kriminalforsorgen, herunder begrænsning af klageadgang, vedtaget den 11. juni 2014. Af bemærkningerne til lovforslaget (lovforslag nr. L 190, Folketinget 2013-14, 2. samling) følger det, at restanceinddrivelsesmyndighedens afgørelser om afslag på eftergivelse også fremover vil kunne påklages til Direktoratet for Kriminalforsorgen.

3.7.2. Forsøg med eftergivelse af gæld til det offentlige for socialt udsatte grupper

På finansloven for 2005 blev der afsat 25 mio. kr. årligt i fire år til et forsøg med gældseftergivelse for socialt svage grupper, jf. FL 2005, § 15.75.28.50. Reglerne om forsøgsordningen for eftergivelse af gæld til det offentlige for socialt udsatte grupper blev vedtaget ved lov nr. 510 af 7. juni 2006 om ændring af lov om tilskud til afvikling af studiegæld og om eftergivelse af studiegæld.

Baggrunden for forsøgsordningen var, at en spørgeskemaundersøgelse foretaget af Social Forsknings Institut (SFI) viste, at gæld til det offentlige for de svageste kontanthjælpsmodtagere kan være en barriere for at komme i beskæftigelse, fordi en eventuel økonomisk fremgang som følge af beskæftigelse vil blive mødt med krav om afdrag på den offentlige gæld fra inddrivelsesmyndighederne, jf. SFI-rapport 03:27. Samtidig er det en forudsætning for at få gældssanering efter de almindelige regler i konkursloven, at skyldnerens økonomiske forhold er afklarede. Det betyder, at f.eks. kontanthjælpsmodtagere normalt ikke kan opnå gældssanering efter disse regler, da ledigheden anses for at være midlertidig i og med, at kontanthjælp er en midlertidig ydelse.

Sigtet med ordningen er på forsøgsbasis i 4 år at etablere et regelsæt, som giver mulighed for gennem eftergivelse af gæld til det offentlige at fremme, at det økonomiske incitament til at komme i arbejde for personer, der har været i langvarig offentlig forsørgelse, ikke bliver fjernet ved krav om tilbagebetaling af gæld, samtidig med at der skabes incitament til at fastholde skyldneren i beskæftigelse. Forslaget skal således ses som et målrettet beskæftigelsesfremmende initiativ for de langvarige kontanthjælpsmodtagere.

Af § 16 f, stk. 1, i lovbekendtgørelse nr. 1063 af 25. oktober 2006, som ændret ved lov nr. 1336 af 19. december 2008, følger det således, at skyldnere, som kommer i beskæftigelse m.v., jf. stk. 2, fra kontanthjælp, og som i mindst 3 år inden for en periode på 4 år har modtaget hjælp efter § 11 i lov om aktiv socialpolitik, dagpenge efter kapitel 10 i lov om arbejdsløshedsforsikring m.v. eller introduktionsydelse efter reglerne i kapitel 5 i integrationsloven, efter ansøgning til restancemyndigheden kan få eftergivet gæld til det offentlige, jf. dog stk. 3. Det drejer sig om gæld, der inddrives af restanceinddrivelsesmyndigheden og anden forfalden gæld, der opkræves af offentlige fordringshavere.

Det er efter § 16 f, stk. 2, en betingelse for at få bevilget eftergivelse efter stk. 1, at skyldneren er kommet i beskæftigelse, i fleksjob, under uddannelse eller under revalidering, jf. § 16 h, stk. 1. Eftergivelse kan dog ikke ske for gæld, som er pådraget ved strafbare eller erstatningspådragende forhold, eller som følge af, at skyldneren har afgivet urigtige oplysninger over for en offentlig myndighed med den virkning, at skyldneren uretmæssigt har modtaget ydelser fra det offentlige, jf. § 16 f, stk. 3.

Af bemærkningerne til lovforslaget (L 174, Folketinget 2005-06, 1. samling) fremgår det, at det i lighed med konkurslovens regler om gældssanering af hensyn til retsfølelsen foreslås, at gæld, som er pådraget ved strafbare eller erstatningspådragende forhold, ikke omfattes af eftergivelsen.

Skatteministeriet har oplyst, at ordningen kun har været anvendt i meget begrænset omfang, ligesom det flere gange har været overvejet at ophæve ordningen.

3.7.3. SKATs praksis

Skatteministeriet har oplyst om følgende eksempler fra praksis vedrørende eftergivelse af sagsomkostninger pålagt i straffedomme:

Eksempel 1

En ca. 60-årig person søgte om eftergivelse af et ca. 20 år gammelt krav på pålagte sagsomkostninger. Da SKAT modtog gælden til inddrivelse, bestod gælden af sagsomkostninger på ca. 371.000 kr. og afsoningsomkostninger på ca. 187.000 kr. Ved eftergivelsessagens behandling bestod alene sagsomkostningerne, idet afsoningsomkostningerne blev eftergivet i forbindelse med en særlig kampagne i 2009.

I forbindelse med SKATs høring af politiet udtalte politiet sig imod en eftergivelse, fordi *"hensynet til retshåndhævelsen fortsat i betydeligt omfang taler imod en eftergivelse af gælden."*

Personen fik afslag på sin ansøgning om eftergivelse, fordi en betaling af gælden ikke blev vurderet som udsigtsløs. Desuden blev der henset til udtalelsen fra politiet. Endelig blev der lagt vægt på, at personen havde undladt at nedbringe sin gæld til politiet i en situation, hvor personen havde nedbragt sin bankgæld. Der forelå ikke særlige sociale forhold, der indikerede en eftergivelse.

Personen påklagede afgørelsen, men Direktoratet for Kriminalforsorgen fastholdt denne.

I juni 2014 er sagsomkostningerne nedbragt til ca. 142.000 kr., og personen har kort tid forinden bedt om en opgørelse med henblik på betaling af restgælden, fordi personen havde fået midler hertil.

Eksempel 2

En ca. 20-årig person søgte om delvis eftergivelse af et ca. 1 år gammelt krav på sagsomkostninger og betalte samtidig 60.000 kr. fra en erstatning, personen havde fået, og som efter det oplyste i hvert fald havde udgjort 70.000 kr.

Gælden til det offentlige var oprindelig på ca. 151.000 kr. og bestod udelukkende af sagsomkostninger. Senere kom et par mindre fordringer vedrørende gebyrer og togafgifter.

Politiet udtalte i forbindelse med høringen, at *”det ud fra den relativt korte tid, der er forløbet siden dommen, ikke kan afvises, at en eftergivelse på nuværende tidspunkt vil kunne virke stødende for retsbevidstheden.”*

Ansøgningen blev ”på nuværende tidspunkt” afslået, hvorved der blev lagt vægt på, at ansøgerens indkomst bestod af kontanthjælp, og at næsten hele gælden var pådraget i forbindelse med strafbare eller erstatningspådragende forhold, ligesom der blev lagt vægt på udtalelsen fra politiet.

Eksempel 3

En ca. 30-årig person søgte om eftergivelse af et ca. 10 år gammelt krav på sagsomkostninger og anden gæld til det offentlige. Gælden til det offentlige bestod på afgørelsestidspunktet af i alt ca. 526.000 kr., hvoraf sagsomkostningerne fra straffedommen udgjorde ca. 172.000 kr., mens forskudsvist udlagte underholdningsbidrag udgjorde ca. 322.000 kr.

Politiet bemærkede i forbindelse med høringen, at en eftergivelse ville støde retsbevidstheden, og at politiet, mens politiet stadig havde inddrivelsesopgaven, aldrig eftergav sagsomkostninger, men kun stillede gælden i bero.

Personen fik en delvis eftergivelse, hvorefter personen skulle betale 60.000 kr. med 1.000 kr. om måneden i 60 måneder, mens resten af kravet blev eftergivet. Det indgik dog som et vilkår, at den løbende opbygning af bidragsgæld skulle ophøre, og at personen løbende skulle betale underholdsbidrag, som Udbetaling Danmark opkrævede hos personen.

Den delvise eftergivelse blev begrundet med, at en betaling af gælden vurderedes at være udsigtsløs, men da personen havde en betalingsevne, skulle der betales det fastsatte beløb. Den delvise eftergivelse vurderedes at ville føre til en varig forbedring af personens økonomiske forhold.

Eksempel 4

En ca. 40-årig person søgte om eftergivelse af sin gæld til politiet. Den udgjorde på afgørelsestidspunktet ca. 406.000 kr. og bestod af et ca. 7 år gammelt erstatningskrav på ca. 12.000 kr. fra den sidste af personens to straffedomme, der tillige udløste et krav på sagsomkostninger på ca. 52.000 kr., og et ca. 11 år gammelt krav på sagsomkostninger på ca. 342.000 kr. fra personens første straffedom.

Politiet bemærkede i sit høringssvar, at man fandt, at en delvis eftergivelse ville kunne virke stødende for retsfølelsen på grund af sagernes meget alvorlige karakter, og fordi frihedsberøvelsen i den første sag fik fatale konsekvenser.

Sagen blev afgjort med en delvis eftergivelse, hvorefter personen skulle betale 180.000 kr. som udgangspunkt over 5 år, dog over højst 90 måneder med 2.000 kr. om måneden.

Begrundelsen for den delvise eftergivelse var, at betaling af gælden ansås for at være udsigtsløs, og at gældens alder på afgørelsestidspunktet var ca. 11 og 7 år. Endelig blev det tillagt betydning, at personen havde afviklet på gælden i 5 år, dog med en del afbrydelser, og at personen havde betalingsevne. Gælden er i juni 2014 nedbragt til ca. 136.000 kr.

3.8. Forældelse

3.8.1. Dansk rets almindelige regler om forældelse

Dansk rets almindelige regler om forældelse af fordringer er fastsat i forældelsesloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 1063 af 28. august 2013. Loven finder anvendelse i det omfang, der ikke er fastsat særlige regler om forældelse af fordringer i anden lovgivning.

3.8.1.1. Den almindelige forældelsesfrist

Den almindelige forældelsesfrist for fordringer er 3 år, jf. forældelseslovens § 3, stk. 1.

Forældelsesfristen regnes fra det tidligste tidspunkt, til hvilket fordringshaveren kunne kræve at få fordringen opfyldt, jf. forældelseslovens § 2, stk. 1.

Begyndelsestidspunktet for den 3-årige forældelsesfrist kan dog suspenderes ved fordringshaverens utilregnelige uvidenhed om fordringen eller skyldneren, indtil den dag, hvor fordringshaveren fik eller burde have fået kendskab til fordring eller skyldner, jf. lovens § 3, stk. 2.

Forældelse indtræder dog som udgangspunkt senest 10 år efter fordringens forfaldstidspunkt, jf. § 3, stk. 3, nr. 4. Herved sættes en øvre grænse for, hvor længe forældelsesfristen kan være suspenderet.

3.8.1.2. Særlige forældelsesfrister

Forældelseslovens kapitel 4 regulerer særlige forældelsesfrister og tillægsfrister.

Efter lovens § 5, stk. 1, nr. 1 og 2, er forældelsesfristen 10 år, når der foreligger et særligt retsgrundlag, herunder i form af et gældsbeholdningsbrev eller værdipapir.

Efter lovens § 5, stk. 1, nr. 3, er forældelsesfristen også 10 år, når fordringens *eksistens* og *størrelse* er anerkendt skriftligt eller fastslået ved forlig, dom, betalingspåkrav påtegnet af fogedretten eller anden bindende afgørelse.

Hvis fordringens eksistens og størrelse er fastslået ved dom, skal dommen fastslå både skyldgrund og skyldens størrelse.

3.8.1.3. Forældelse af krav på sagsomkostninger fra straffesager

Skyldige sagsomkostninger fra straffesager forældes efter de ovenfor anførte regler.

Sådanne sagsomkostninger er således i dag som udgangspunkt underlagt den almindelige forældelsesfrist på 3 år efter forældelseslovens § 3, stk. 1. Det bemærkes i den forbindelse, at størrelsen af sagsomkostninger i forbindelse med straffesager almindeligvis ikke fremgår eller kan udledes af dommen, hvorfor den 10-årige forældelsesfrist i lovens § 5, stk. 1, nr. 3, ikke finder anvendelse.

Skyldige sagsomkostninger fra straffesager kan tidligst kræves betalt, når dommen er endelig, jf. forældelseslovens § 2, stk. 1. 3-årsfristen løber således fra dette tidspunkt.

4. Fremmed ret

4.1. Sverige

Justitiedepartementet har ved breve af 18. marts 2011 og 5. april 2011 oplyst Justitsministeriet om de svenske regler om sagsomkostninger i straffesager. Justitiedepartementet har ved brev af 9. juni 2014 oplyst, at orienteringerne fra 2011 med enkelte ændringer fortsat svarer til den gældende svenske retstilstand.

4.1.1. De svenske regler

De svenske regler om den dømtes omkostningsansvar findes i kapitel 31 i rättegångsbalken (retsplejeloven).

Det fremgår af rättegångsbalkens kapitel 31, § 1, at den, som dømmes for en forbrydelse i en sag, som anklagemyndigheden fører, skal erstatte staten for, hvad der betales af offentlige midler i salær til forsvareren. Den dømte skal også erstatte statens udgifter til at transportere den dømte til retten og udgifter for blodprøveudtagning og -undersøgelse samt urinprøvetagning og -undersøgelse, som vedrører den dømte, og som har været foretaget for at opklare forbrydelsen (det kan således ikke pålægges den dømte at erstatte udgifter til eksempelvis retsgenetiske undersøgelser, lægeerklæringer og revisionsrapporter).

Omkostningsansvaret omfatter dog ikke udgifter, der ikke med rimelighed har været afholdt til undersøgelser, eller udgifter forårsaget af uagtsomhed eller forsømmelse af nogen andre end den dømte eller dennes repræsentant eller forsvarer valgt af ham. Omkostningsansvaret omfatter endvidere ikke merudgifter til forsvareren som følge af, at den dømte har haft behov for tolkning.

Den dømte skal ikke betale mere af omkostningerne til *forsvareren*, end han ville have skullet betale i retshjælpsafgift for advokatretshjælp i henhold til rättshjälpslagen (1996:1619), jf. rättegångsbalkens kapitel 31, § 1, stk. 3. Af rättshjälpslagen fremgår bl.a. følgende:

”23 §. Den som har beviljats rättshjälp skall betala en rättshjälpsavgift som bestäms med hänsyn till kostnaderna för rättshjälpsbiträdet och den rättsökandes ekonomiska underlag enligt 38 §.

Rättshjälpsavgiften, som aldrig får överstiga kostnaderna för rättshjälpsbiträdet, utgör

1. 2 procent av kostnaderna om det ekonomiska underlaget inte överstiger 50.000 kr,
2. 5 procent av kostnaderna, dock minst 500 kr, om det ekonomiska underlaget överstiger 50.000 men inte 100.000 kr,
3. 10 procent av kostnaderna, dock minst 1.000 kr, om det ekonomiska underlaget överstiger 100.000 men inte 120.000 kr,
4. 20 procent av kostnaderna, dock minst 1.500 kr, om det ekonomiska underlaget överstiger 120.000 men inte 150.000 kr,
5. 30 procent av kostnaderna, dock minst 2.000 kr, om det ekonomiska underlaget överstiger 150.000 men inte 200.000 kr,

6. 40 procent av kostnaderna, dock minst 5.000 kr, om det ekonomiska underlaget överstiger 200.000 kr. (...)

(...)

38 §. Med ekonomiskt underlag avses i denna lag den rättssökandes beräknade årsinkomst sedan hänsyn tagits till underhållsskyldighet, förmögenhetsförhållanden och skuldsättning enligt andra stycket.

Bidrar den rättssökande till underhållet av barn skall den beräknade årsinkomsten minskas med 15 000 kr för varje barn, dock högst 75 000 kr. Är den rättssökandes betalningsförmåga väsentligen ökad eller nedsatt på grund av förmögenhetsinnehav eller skuldsättning eller annan särskild omständighet, skall den beräknade årsinkomsten jämkas genom att skäligt belopp läggs till eller dras ifrån. (...)"

Hvis den dømte ved udeblivelse eller ved ikke at følge et pålæg meddelt af retten, ved at fremsætte påstande eller indsigelser, som han indså eller burde have indset savnede belæg, eller hvis han på anden vis ved skødesløshed eller forsømmelse påfører staten udgifter, skal han uanset rättegångsbalken kapitel 31, § 1, stk. 3, erstatte sådanne omkostninger, og uanset hvordan omkostningerne i øvrigt fordeles, jf. § 4, stk. 1.

Omkostningsansvaret kan lempes eller bortfalde, hvis der under hensyn til den begåede kriminalitet eller den dømtes personlige eller økonomiske forhold er grund til det, jf. § 1, stk. 4. Det fremgår af bestemmelsens forarbejder (prop. 1972:4, side 267), at omkostningsansvaret ikke må indebære, at den dømtes resocialisering vanskeliggøres. Derfor kan en længere frihedsstraf begrunde, at det ikke pålægges den dømte at betale sagens omkostninger. Det fremgår ligeledes af forarbejderne, at retten bør sikre, at omkostningsansvaret og straffen tilsammen udgør en passende reaktion på den begåede forbrydelse.

Hvis den tiltalte har afholdt udgifter til egne beviser, og vedkommende frifindes, kan retten kompensere den tiltalte for disse udgifter.

4.1.2. Opgørelsen af sagsomkostningerne

Af rättegångsbalken kapitel 31, § 9, fremgår, at hvis anklagemyndigheden ønsker, at tiltalte skal betale sagens omkostninger, eller kræver den tiltalte erstatning for sådanne omkostninger, skal der inden sagens afslutning nedlægges krav herom med en opgørelse af omkostningerne. Sker det ikke, skal der ikke betales erstatning for omkostningerne ved sagens behandling i den pågældende instans. Retten prøver af egen drift, om omkostninger, som i henhold til rettens beslutning skal betales med offentlige midler, skal erstattes af den tiltalte eller en anden, eller om omkostningerne skal afholdes af statskassen. Når retten afgør straffesagen, træffes der samtidig afgørelse om spørgsmålet om sagsomkostninger.

4.1.3. Muligheder for inddrivelse og eftergivelse

Et krav på sagsomkostninger i forbindelse med en straffesag kan tvangsinddrives på samme måde som andre krav til det offentlige.

Der er ifølge højesteretspraksis ikke mulighed for efterfølgende eftergivelse af krav på sagsomkostninger.

4.1.4. Opgørelse over, hvor mange der betaler pålagte sagsomkostninger i straffesager

Justitiedepartementet har oplyst, at nedenstående opgørelse fra Domstolsverket viser henholdsvis omfanget af pålagte sagsomkostninger i straffesager, samt hvor meget der årligt betales af de pålagte sagsomkostninger:

	Antal straffesager	Pålagte sagsomkostninger i mio. svenske kr.	Antal betalinger	Betalte sagsomkostninger i mio. svenske kr.
2011	11.553	47,3	6.471	29,9
2012	13.600	53,4	6.658.	30,8
2013	14.967	56,1	7.647	36,5

4.1.5. Svenske undersøgelser og evalueringer

Justitiedepartementet har oplyst, at departementet ikke kender til undersøgelser af, hvilken betydning spørgsmålet om sagsomkostninger har for den dømtes recidiv. Justitiedepartementet har dog oplyst, at der er iværksat en gennemgang af statens udgifter til juridisk bistand, herunder en eventuel stramning af reglerne vedrørende den domfældtes tilbagebetalingspligt. Rapporten forventes færdig senest ved udgangen af 2014.

4.2. Norge

Det kongelige Justits- og politidepartement (det nuværende Justits- og beredskabsdepartement) har ved brev af 22. februar 2011 oplyst Justitsministeriet om de norske regler om sagsomkostninger i straffesager. Justits- og beredskabsdepartementet har ved brev af 4. juli 2014 oplyst, at orienteringen fra 2011 med enkelte bemærkninger fortsat er dækkende for den gældende norske retstilstand.

4.2.1. De norske regler

De norske regler om sagsomkostninger i straffesager er fastsat i lov nr. 25 af 22. maj 1981 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprocessloven).

Retten tager stilling til spørgsmålet om, hvorvidt den sigtede skal pålægges at betale sagsomkostninger i forbindelse med, at der afsiges dom i straffesagen. Af straffeprocesslovens § 441, 1. pkt., fremgår det, at afgørelse om sagsomkostninger træffes ved dommen eller i den kendelse, som afslutter sagen. Efter straffeprocesslovens § 436 bør sigtede som hovedregel pålægges at betale staten ”de nødvendige omkostninger ved sagen”, hvis den sigtede bliver dømt.

Det står retten frit, både om den vil pålægge den dømte at betale sagsomkostninger i det hele taget og eventuelt hvor stort et beløb, som skal pålægges. Hvis der idømmes sagsomkostninger efter lovens hovedregel i en fældende dom, kræves der normalt ikke en nærmere begrundelse. Som udgangspunkt skal der foreligge særlige omstændigheder, hvis omkostningsansvar ikke skal pålægges, jf. lovforslag nr. 45, 1993-1994, side 5. Sådanne omstændigheder kan være, at den dømte er idømt en lang fængselsstraf, er meget ung, lider af alvorlig sygdom, at pålæggelse af omkostningsansvar vil vanskeliggøre rehabilitering af den dømte, eller at pålæggelse af omkostningsansvar af andre grunde vil virke åbenbart urimeligt.

Efter § 436, stk. 1, 2. pkt., bør i særdeleshed en dømt, som kan bebrejdes for under efterforskningen at have optrådt sådan, at omkostningerne er blevet højere end nødvendigt, pålægges at erstatte omkostningerne.

Omkostningsansvar kan også pålægges, hvis en sag bliver hævet, efter at hovedforhandlingen er berammet, fordi den sigtede vedtager et tidligere udfærdiget forelæg, jf. § 436, stk. 1, sidste pkt. Ved forelægssager, hvor der ikke har været nogen rimelig grund for sigtede til at få en dom, vil der særlig være grund til at pålægge omkostningsansvar.

Sigtedes indtægt og/eller formue kan indgå i vurderingen af, om omkostningsansvar skal pålægges. Det følger af § 437, stk. 3, at omkostningsansvar skal pålægges, blot ”det antages muligt at opnå betaling”, og at det skal ”afpasses efter sigtedes økonomiske evne”. Begrundelsen herfor er at forhindre, at det offentlige bliver påført unødvendige udgifter ved mislykket tvangsinddrivelse.

Det er ”nødvendige omkostninger ved sagen”, retten kan pålægge at betale. Dette kan for eksempel være udgifter til sagkyndige, vidner, blodprøvetagning, efterforskning, sagsforberedelse, forhandlinger i retten, transport af sigtede, forsvarerudgifter og bistandsadvokatudgifter mv. Efter § 437, stk. 1, er det derimod ikke udgifter til medlemmerne af retten eller ansatte ved domstolene eller udgifter til retslokale. Udgifter til varetægtsfængsling og fuldbyrdelse af dommen falder også uden for omkostningsansvaret. Det samme gælder løn og andre faste udgifter til politi, anklagemyndighed og domstole. Idet rettens udmåling af omkostningsansvaret er skønsmæssig, fastsættes normalt runde beløb. Nogen nærmere begrundelse for beløbets størrelse er ikke nødvendig.

Efter § 436, stk. 2, gælder reglen i stk. 1, tilsvarende i ankesager, når en af den dømte iværksat anke går den dømte imod.

Retspraksis tyder på, at domstolene er noget tilbageholdende med at pålægge omkostningsansvar. Som eksempel kan nævnes, at der i 2006 blev pålagt sagsomkostninger i ca. 25 pct. af de ordinære straffesager.

Det må antages, at i de tilfælde, hvor der pålægges omkostningsansvar, er det pålagte beløb meget lavere end de reelle omkostninger. Det gennemsnitlige pålagte omkostningsbeløb var i 2013 ca. 3.300 norske kroner. De samlede pålagte sagsomkostninger udgjorde i 2013 10,8 mio. norske kroner. I 2013 blev 6,3 mio. kr. indbetalt svarende til 58 pct. af de samlede pålagte omkostninger.

4.2.2. Opgørelsen af sagsomkostningerne

Anklagemyndigheden kan udfærdige en omkostningsopgørelse til retten, hvoraf det fremgår, hvilke omkostninger som kræves erstattet af den sigtede, men det er op til retten at tage stilling til, om beløbet skal erstattes.

Hvis anklagemyndigheden ikke tager spørgsmålet om sagsomkostninger op, er det ikke usædvanligt, at retten anmoder anklagemyndigheden herom.

4.2.3. Muligheder for at tvangsinddrive pålagte sagsomkostninger i straffesager

Idømte sagsomkostninger i straffesager kan tvangsindrives af ”Statens Innkrevingscentral” efter reglerne i tvangsfullbyrdsloven, jf. straffeprocesslovens § 456. Innkrevingscentralen kan tillade afdragsvis betaling og kan iværksætte lønindeholdelse mv. efter reglerne i dekningslovens §§ 2-7, eller foretage udpantning efter reglerne i pantlovens kapitel 5.

4.2.4. Muligheder for at få eftergivet pålagte sagsomkostninger i straffesager

I medfør af Stortingets beslutning nr. 4875 af 10. februar 1988 og kongelig resolution nr. 1244 af 3. september 2010 er Justits- og beredskabsdepartementet givet fuldmagt til at eftergive pålagte sagsomkostninger i straffesager, når særlige forhold taler for det. Departementet er desuden givet fuldmagt til at udarbejde generelle retningslinjer for behandling af anmodninger om eftergivelse. Sådanne retningslinjer er fastsat i rundskrivelse G-9/2010, hvor bl.a. fremgår:

”6. Momenter ved vurderingen av om det foreligger særlige forhold

6.1 Utgangspunkt

Ettergivelsesadgangen er ment å være en sikkerhetsventil for de tilfeller hvor det foreligger særlige forhold som gjør det urimelig å opprettholde kravet. Det føres således en meget restriktiv praksis. Dette har sammenheng med den rimelighetsvurderingen som domstolen uansett gjør før en motpart pålegges å dekke statens omkostninger. Et annet sentralt hensyn som tilsier en streng praksis, er at risikoen for å bli ilagt sakskostnader er ment å ha en prosessdempende effekt som ikke bør utvannes gjennom en liberal praksis i ettergivelsessakene.

Ved vurderingen av om det foreligger særlige forhold, foretas en konkret helhetsvurdering der det legges vekt på skyldnerens og eventuell ektefelle/samboers totale økonomiske situasjon og/eller andre særlige forhold. Hovedvekten legges på økonomiske forhold, men helt unntaksvis kan andre særlige forhold i seg selv kvalifisere til ettergivelse. Selv om skyldnerens totale økonomiske situasjon i seg selv kan tilsie ettergivelse, kan likevel andre forhold tilsie at man etter en konkret helhetsvurdering ikke finner det rimelig å ettergi. Den som har gått til sak, må anses å ha tatt høyde for at vedkommende ville kunne bli ilagt sakskostnader. I helt spesielle tilfeller kan sakskostnader ettergis selv om de er innbetalt.

6.2 Skyldnerens totale økonomiske situasjon

Ved vurderingen av om det foreligger særlige forhold, legges det som nevnt vekt på skyldnerens og eventuell ektefelle/samboers totale økonomiske situasjon. For at det skal foreligge særlige forhold i denne sammenheng, må skyldneren og eventuell ektefelle/samboer samlet sett ha særdeles dårlig økonomi. Det legges vekt på skyldnerens og eventuell ektefelle/samboers formuesstilling, inntekt og fremtidige ervervsmuligheter.

Det skal som hovedregel ikke finnes tjenlige formuesgoder til dekning eller være rom for utleggstrekk. Ved vurderingen legges det imidlertid vekt på forsørgelsesbyrde og familiens totale økonomiske situasjon sammenholdt med kravets størrelse, herunder påløpte renter.

Har skyldneren betydelig gjeld til andre kreditorer, må det vurderes om ettergivelse vil komme skyldneren selv til gode. Sakskostnader bør ikke ettergis hvis ettergivelse bare vil innebære et økt dekningsgrunnlag for de øvrige kreditorer. Skyldnere med alvorlige gjeldsproblemer bør oppfordres til å anmode om gjeldsordning etter gjeldsordningsloven.

Dersom skyldnerens dårlige økonomi må antas å være av forbigående art, bør sakskostnadene ikke ettergis. Det organet som har anmodningen om ettergivelse til behandling, kan i stedet be innkreivingsmyndigheten om å stille innkreivning av kravet i bero for en periode.

6.3 Andre særlige forhold

I tillegg til skyldnerens totale økonomiske situasjon, kan det legges vekt på andre særlige forhold. Dette vil oftest være forhold som er oppstått etter rettssaken, men enkelte forhold rundt rettssaken kan også være relevante.

Helt unntaksvis kan andre særlige forhold i seg selv gi grunnlag for ettergivelse. Dette må være spesielle tilfeller hvor det vil kunne virke urimelig å opprettholde kravet. Det skal som hovedregel ikke tillegges vekt at saken var prinsipiell eller spesielt tvilsom, ettersom tvisteloven gir retten adgang til å ta slike hensyn allerede ved fastsettelsen av sakskostnadene. Dersom ettergivelse i det konkrete tilfellet må antas å være prosessdrivende, vil dette kunne tale mot ettergivelse.

Momenter av betydning for om det foreligger særlige forhold kan være:

- a) Skyldnerens situasjon. Det kan legges vekt på at skyldnerens situasjon har endret seg etter rettsavgjørelsen. Det kan også legges vekt på om saken hadde stor personlig og velferdsmessig betydning for skyldneren.
- b) Sakens alder. Hvis kravet på sakskostnader er gammelt og innfordringstiltak ikke har gitt resultater, kan dette tale for ettergivelse. Skyldes imidlertid dette trenering og manglende betalingsvilje fra skyldneren, bør det ikke tas hensyn til sakens alder.
- c) Helsemessige forhold. Helsemessige forhold relaterer seg i første rekke til skyldnerens egen helse, men også forhold hos nær familie kan vektlegges. De helsemessige forholdene må være av

en viss alvorlighetsgrad. Innvilget uførepensjon til skyldneren er i seg selv ikke tilstrekkelig for ettergivelse.

d) Skyldnerens alder. Høy alder er ikke alene tilstrekkelig for ettergivelse. Dette må sees i sammenheng med fremtidige inntektsmuligheter. Dersom skyldneren var mindreårig da sakskostnadene ble pådratt, kan dette være et moment som taler for ettergivelse.

e) Følger av rettssaken. Dersom rettssaken har ført til endringer i regelverk eller forvaltningspraksis, kan dette være et moment som taler for ettergivelse.

Det legges vekt på om forholdene er av varig eller forbigående art.

Momentene nevnt ovenfor er ikke uttømmende.

Dersom skyldneren er innvilget fri retts hjelp i saken, har vedkommende allerede mottatt offentlig støtte i sakens anledning. Dette kan derfor tale mot ettergivelse.”

4.2.5. Opgørelse over, hvor mange der betaler pålagte sagsomkostninger i straffesager

2011	Antal i alt	Samlet beløp	Gennemsnitlig beløp	Indbetalt beløp	% indbetalt	Afskrevet beløp	Restancebeløp
Sagsomkostninger vedtaget i forelæg	536	565.700	1.055	429.423	75,9	11.270	125.008
Sagsomkostninger fastsat ved dom	3656	11.823.676	3.234	8.585.418	72,6	195.039	3.043.219
I alt	4192	12.389.376	2.955	9.014.841	72,8	206.308	3.168.226

2012	Antal i alt	Samlet beløp	Gennemsnitlig beløp	Indbetalt beløp	% indbetalt	Afskrevet beløp	Restancebeløp
Sagsomkostninger vedtaget i forelæg	330	346.685	1.051	218.478	63,0	2.086	126.121
Sagsomkostninger fastsat ved dom	3575	10.737.680	3.004	7.029.135	65,5	134.598	3.573.947
I alt	3905	11.084.365	2.839	7.247.613	65,4	136.684	3.700.068

2013	Antal i alt	Samlet beløp	Gennemsnitlig beløp	Indbetalt beløp	% indbetalt	Afskrevet beløp	Restancebeløp
Sagsomkostninger vedtaget i forelæg	586	1.173.091	2.002	594.176	50,7	2.611	576.304
Sagsomkostninger fastsat ved dom	2685	9.665.832	3.600	5.693.502	58,9	14.025	3.958.305
I alt	3271	10.838.923	3.314	6.287.678	58,0	16.636	4.534.608

4.2.6. Norske undersøgelser og evalueringer

Justits- og beredskapsdepartement har oplyst, at der ikke er foretaget evalueringer eller undersøgelser af, hvilken betydning spørgsmålet om sagsomkostninger eller eftergivelse heraf har for den domfældtes recidiv eller resocialisering.

5. Forskning og litteratur vedrørende resocialisering og omkostninger fra straffesager

I dette kapitel gennemgås forskning og litteratur vedrørende resocialisering og omkostningerne fra straffesager. Afsnittet omfatter både egentlig forskning på området, men der refereres også til litteratur, som gennemgår gældende ret og praksis vedrørende omkostninger fra straffesager, samt rapporter og undersøgelser af mere retspolitisk karakter. Litteraturen er primært dansk.

Afsnit 5.1 behandler domfældtes kendskab til reglerne og praksis for sagsomkostninger fra straffesager, mens afsnit 5.2 omhandler sagsomkostningernes betydning for domfældtes resocialisering.

5.1. Domfældtes kendskab til regler og praksis for sagsomkostninger fra straffesager

En del af litteraturen vedrørende sagsomkostninger fra straffesager indledes med at beskrive de gældende regler i retsplejeloven vedrørende sagsomkostningerne fra straffesager. Endvidere refereres de advokatetiske regler, hvad angår god advokatskik i forhold til information til klienten om sagsomkostninger. Herefter diskuteres og problematiseres den gældende praksis i retssystemet omkring sagsomkostningerne (Advokatrådet 2012, Reumert 2009, Den Sociale Retshjælp 2012, Olesen 2013 og Sørensen & Singh 2010).

En del af litteraturen har primært fokus på den gæld, som domfældte får på grund af sagsomkostninger fra straffesager. Noget af den litteratur, som vedrører sammenhængen mellem gæld som barriere for resocialisering, angår imidlertid gæld i bred forstand. Det gælder f.eks. ph.d. sociolog Annette Olesen fra juridisk institut på Syddansk Universitet, der i ph.d. afhandlingen *Løsladt og gældsat* fra juni 2013 har undersøgt, hvordan lovgivning og praksis, der udspiller sig i og omkring løsladelsesprocessen, påvirker de løsladtes livssituation. Hun har endvidere analyseret, hvordan de løsladte reagerer mod de socioøkonomiske udfordringer, de møder efter deres løsladelse. Afhandlingen er udarbejdet på baggrund af 77 interviews med 41 flergangsdanfældte. Samtlige af de interviewede har erfaringer fra forudgående varetægtsfængslinger, fængselsafsoninger og løsladelser.

Et af de forhold, der diskuteres i litteraturen, er, hvorvidt den sigtede eller tiltalte (inden retsagen) har kendskab til, at de skal betale for sagsomkostningerne i straffesagen. Flere undersøgelser peger på, at en del (førstegangs) domfældte ikke har kendskab til dette, og således bliver overraskede, når de efter domfældelse modtager en regning fra politiet.

Desuden bliver en del førstegangsstraffede overraskede over, at de selv skal betale advokatsalæret til den beskikkede forsvarer. De har således troet, at når man fik tilbudt en beskikket forsvarer, så skulle man ikke betale for det. Stefan fortæller om sine oplevelser:

”Ja, fordi jeg gik ikke og troede, at jeg skulle betale for advokaten nemlig, så det kom sådan lidt som et chok for mig, fordi det var jo bare en jeg fik beskikket jo, så troede jeg jo ikke, at jeg skulle betale særlig meget, men så fik jeg så at vide efterfølgende, da jeg blev prøveløsladt, at det her det skulle jeg altså også lige betale for” (Den Sociale Retshjælp 2012:11).

En anden dømt, Sølvér, forklarer ligeledes:

”... jeg kan heller ikke forstå, da jeg røg i spjældet, der siger de til mig ”Sølvér, du har ret til en advokat. Har du ikke råd til en, så får du beskikket en og bla, bla, bla.” Men hvorfor får jeg så en regning på 80.000 kr.? Så kan de sgu da være lige meget. (...) hvordan kan man så sende en regning for det bagefter? Hvorfor skal de stå og fyre al det der lort af for det kan da gøre lige meget. (...) som jeg forstod det, så hvis du ikke har råd til en advokat, så kan vi beskikke en til dig. Det er det samme som at sige, at så får du en alligevel, og så koster det dig ikke noget. Men nej, nej, nej. Du kommer til at betale nøjagtigt det samme, som hvis du havde haft råd” (Olesen 2013:132).

Nogle dømte er orienteret om, at de skal betale sagsomkostningerne, herunder forsvarerens salær, hvis de taber sagen, men har imidlertid ikke fået at vide, hvad det koster. De har således hverken fået oplyst advokatens timepris eller fået et overslag over den samlede pris. På spørgsmålet om, hvad advokaten har fortalt ham omkring sagsomkostninger, svarer René:

”Jamen det snakkede vi slet ikke om, vi snakkede om sagen. Det var ikke så tit han var forbi, og når han var forbi så var det mere hvis der var nogle nye ting i sagen og nogle oplysninger ...”[pålagt 170.000 kr. i sagsomkostninger] (Den Sociale Retshjælp 2012: 11).

En anden problematik, der berøres i litteraturen, er, at nogle domfældte ikke har kendskab til, at de kan fravælge en advokat i tilståelsessager. Andre er dog bekendt med dette og har netop fravalgt en forsvarer for at spare pengene. Lars forklarer:

”Jamen der har været en sag, hvor jeg havde undladt at få forsvarsadvokat, fordi at øhm jeg kunne ikke se nogen løsning på, hvorfor jeg skulle have en advokat, når det alligevel var en tilståelsessag, og så yderligere få regninger oveni. Altså jeg har jo nok gæld i forvejen grundet min fortid” (Sørensen & Singh 2010:2 bilag 3).

I litteraturen diskuteres således på den ene side hensynet til den sigtede i forhold til at informere om muligheden for at fravælge forsvarer for at spare på udgifterne til advokatsalær, men på den anden side mulige retssikkerhedsmæssige betænkeligheder ved dette. Det anføres i den forbindelse, at ønsket om at minimere sagsomkostningerne kan medføre en risiko for, at nogle sigtede ikke benytter deres procesrettigheder i fuldt omfang, at de helt fravælger advokat, at de begrænser kontakten med deres advokat, at de fravælger at deltage i fristforlængelser, eller at de afstår fra at anke deres dom (Reumert 2009, Olesen 2013).

Undersøgelserne peger endvidere på, at selvom nogle domfældte har kendskab til, at de skal betale forsvarerens salær, så er der en del domfældte, som ikke har kendskab til, at de også kan blive pålagt øvrige sagsomkostninger og krav. Det handler dels om udgifter til sagkyndig bistand, dels om erstatningskrav og konfiskationer. I begge tilfælde kan der være tale om gan-

ske store beløb, der langt overstiger udgifterne til forsvarersalær. Stefan, som bliver overrasket over erstatningskravet, forklarer:

”Ja, og jeg vidste ikke noget om det nemlig, jeg havde ikke fået noget at vide om noget erstatningskrav eller noget som helst. Om min advokat sad lige ved siden af mig. Og så fik jeg så at vide mine erstatningskrav, og jeg stirrer også bare og sagde: ”hvad sker der lige her?” Det har han så ikke fortalt mig” (Den Sociale Retshjælp 2012:11).

Særligt hvad angår sagsomkostninger fra udgifter til sagkyndig bistand (dvs. udgifter til politiets efterforskning) opfatter mange domfældte som et uretfærdigt krav, eftersom de ikke selv har haft indflydelse på (eller viden om), hvilke undersøgelser politiet eller anklagemyndigheden har rekvireret. Mange dømte forstår heller ikke, hvad det præcis er, de betaler for. Tamas fortæller, at han har drøftet dette med sine medindsatte:

”..vi har lige siddet og diskuteret, hvad man egentlig betaler for, og det ved jeg stadigvæk ikke den dag i dag, og det er min tredje dom, ikke” (Olesen 2013: 132-133).

Det diskuteres desuden i litteraturen, at de domfældte sjældent får en udspecificeret regning over deres sagsomkostninger. Flertallet af de domfældte får således efter domfældelsen blot en samlet opkrævning fra politiet, hvoraf det fremgår, at de skal betale et beløb, der er fordelt på henholdsvis sagsomkostninger til forsvarersalær og øvrige sagsomkostninger fra rekvirering af sagkyndig bistand. Endvidere indeholder opkrævningen information om et eventuelt erstatningskrav og/eller indenretlig konfiskation. Eksempler på sådanne opkrævninger findes i bilag 2.

Det problematiseres i litteraturen, at de domfældte ikke modtager en præcis opgørelse af forsvarerens timeforbrug i forbindelse med straffesagen, og det således ikke er muligt for de domfældte at vurdere, om regningen er korrekt. Thorkild, som skylder 293.000 kr. i sagsomkostninger, forklarer:

”Jeg var overrasket over, at man ikke skal have en specificeret regning, det må jeg virkelig erkende, hvor man i det mindste var forpligtet til at skrive det antal timer, man havde brugt på sagen” (Den Sociale Retshjælp 2012: 14).

Olesens respondenter er ligeledes overrasket over dette. Cedric siger:

”Normalt når man bruger 85.000 kr., så får man en kvittering på, hvad pengene blev brugt til. Når man køber en håndværker, så står der timeantal og kørsel, ikke. Og det gør der ikke på det der. Han [forsvareren] kunne lige så godt have skrevet 200.000 kr., og hvad kunne jeg have sagt?” (Olesen 2013:133).

En af de dømte, Tom, har forsøgt at indhente yderligere information om sagsomkostningerne på den regning, han modtog, men fik følgende besked, da han kontaktede politiet:

”Jeg har jo faktisk – jeg har haft ringet ind til politiet på et tidspunkt for at spørge, hvad det egentlig betød alt det der. Og så sagde ham betjenten, at det skulle [jeg] overhovedet ikke bekymre mig om, jeg skulle bare se at få betalt de penge...” (Den Sociale Rets Hjælp 2012: 15).

De dømte, som har lang erfaring med retsvæsenet, har opfattelsen af, at gældsinddrivelsen er blevet intensiveret efter denne er overgået fra politiet til restanceinddrivelsesmyndigheden i 2005. Daniell beskriver hans oplevelse af den ændrede praksis således:

”[...] jeg kan huske dengang, der ringede man bare op til politiet, og sagde ”Jeg har ikke en krone. I kan få en 50'er?” ”Ej, så vent bare til du får penge”. De var ikke sådan rigtig strikse (...) men efter SKAT er kommet til, så trækker de ens penge, man får tilbage i SKAT, og man skal lave afdragsordninger” (Olesen 2013:129).

Endelig diskuteres det i litteraturen, at samme type sager (dvs. sager om samme type kriminalitet, som ender med omtrent samme straf), kan ende med forskellige sagsomkostninger afhængigt af, hvordan sagen er forløbet i retssystemet og efterforskningsmæssigt (f.eks. Reumert 2009). Når de domfældte ikke i højere grad klager over størrelsen af sagsomkostningerne eller efterspørger en udspecificeret regning, skyldes det formenligt, at de ikke har kendskab til deres rettigheder og handlemuligheder, samt at de ikke magter det, fordi de står i en situation, hvor de primært har fokus på den aktuelle dom og konsekvenserne heraf.

Problematikken omkring domfældtes sagsomkostninger synes at være udbredt. En undersøgelse fra 2011 blandt 159 fængselsindsatte viste, at 71 pct. af respondenterne ikke mente, at de inden retssagen var blevet informeret om, at de skulle betale sagsomkostninger, at omkring halvdelen ikke kendte beløbet på deres sagsomkostninger, og at det blot var 21 pct. af respondenterne, som havde modtaget en udspecificeret opgørelse over sagsomkostningerne (Den Sociale Rets Hjælp 2012). Ligeledes viser Olesens ph.d. afhandling fra 2013, at en stor andel af respondenterne (93 pct.) ikke var bekendt med (ved første varetægtsfængsling), at de skulle betale for sagsomkostningerne i straffesagen, hvis de blev dømt skyldige (Olesen 2013). Olesen konkluderer følgende omkring sagsomkostningernes betydning for tiden før og under varetægtsfængslingen:

”(...)Tiden som varetægtsfængslet er kendetegnet ved, at de frihedsberøvede akkumulerer en ikke ubetydelig gæld både til det offentlige og til private kreditorer. I Danmark hæfter domfældte for de nødvendige omkostninger, der er medgået til efterforskningen og behandlingen af deres straffesag. Det betyder, at de fleste, der forlader de danske fængsler, er gældsat. 38 af de 41 interviewede har berettet, at de under deres første varetægtsfængsling troede, at det offentlige afholdt udgifterne i forbindelse med deres straffesag. Det kom derfor bag på de fleste, da de modtog opkrævningen fra politiet. Opkrævningen er som udgangspunkt ikke udspecificeret. Skyldnerne ved derfor kun sjældent, hvad beløbet dækker over. De flergangsdømte, der har afsonet mange domme, har stort set intet kendskab til, hvilke udgifter der bliver medregnet som sagsomkostninger, og hvilke der udgør driftsudgifter. De flergangsdømte er dog bekendt med, at de selv skal dække forsvarssalæret, men de kender ikke de vejledende takster for deres forsvarer. De oplever opkrævningen på sagsomkostninger som en ekstra, uformel straf, der ofte virker uoverskuelig og ubetalelig. De flergangsdømte har i løsladelsessituationerne erfaret en mærkbar forskel i intensiteten af gældsinddrivelsen, efter at denne blev overdraget fra politiet til RIM [restanceinddrivelsesmyndigheden] i 2005.

I takt med at de flergangsdømte bliver mere stedkendte som varetægtsfængslede og fortrolige med reglerne, danner de ud fra deres ressourcer, alder og erfaringsmøder forskellige handlingsstrategier i forbindelse med deres straffesags forløb. Nogle udviser ligegyldighed over for udgifterne til straffesagen og kontakter hyppigt deres forsvarer, anker deres sag, eller nægter sig skyldig uanset sagens forløb. Andre udtrykker en sparsommelig adfærd og frasiger sig eksempelvis muligheden for at deltage i retsmøder omhandlende deres fristforlængelser. Desuden afholder nogle sig fra at anke, mens andre afgiver tilståelse i deres straffesag for at begrænse omkostningerne. Analysen af handlingsstrategierne dannet på baggrund af oplevelserne af den personlige hæftelse for sagsomkostninger i straffesager belyser således nogle retssikkerhedsmæssige problemstillinger.

Sagsomkostninger er imidlertid blot en af flere gældsposter, der bliver pålagt frihedsberøvede. Erstatningskrav til ofre, børnebidrag, tilskrevne renter og gebyrer på offentlige og private lån m.m. skal ligeledes medtænkes i de frihedsberøvedes økonomiske situationer. Gælden indvirker på flere niveauer i løsladelsesprocessen. Tiden i arresten og fængslet medfører nye gældsforhold og udvider samtidig den gæld, de frihedsberøvede allerede måtte have oparbejdet inden afsoningen. En frihedsberøvelse er således et dyrt ophold, og samtlige af de interviewede er gældsatte, hvilket de hovedsagligt tilskriver omkostningerne fra deres straffesager samt mistede årsindtægter i forbindelse med strafudståelse” (Olesen 2013: 363ff).

Udover at problematisere og diskutere kommer ovennævnte litteratur også med forskellige forslag til, hvordan regelgrundlag og praksis bør ændres for at tage hånd om ovennævnte problematikker. I samtlige af de nævnte undersøgelser og artikler argumenteres for, at gæld er en barriere for resocialisering i den forstand, at gælden demotiverer den dømte til at tage lønarbejde, da overskud i privatøkonomien modregnes, når restanceinddrivelsesmyndigheden indriver gælden. I det følgende behandles denne problematik mere indgående.

5.2. Sagsomkostningerne betydning for domfældtes resocialisering

Den tidligere nævnte ph.d. afhandling fra Olesen er den mest omfattende forskning, der er udført omkring indsattes gæld. Problemstillingen i afhandlingen er dog bredere, idet afhandlingen overordnet belyser, hvordan flergangsdømte oplever de love og regler, der bliver de- og (re)aktiveret i forbindelse med løsladelse, samt hvilke handlingsstrategier de løsladte danner i den forbindelse.

Tidligere kriminologisk litteratur har dog også berørt gældsproblematikken og i den forbindelse konstateret, at gæld kan være en barriere for resocialisering (Kjær Minke 2012, Kyvsgaard 1989, Clausen 2001, Advokatrådet 2012, Reumert 2009, Den Sociale Retshjælp 2012, Olesen 2013, Sørensen & Singh 2010 og Harris et al. 2010).

Når gæld har betydning for resocialiseringen eller mangel på samme, kan det teoretisk forklares med betydningen af sociale bånd. Personer, som har stærke sociale bånd til samfundet, f.eks. arbejde, uddannelse, familie, bolig, status, materielle goder og deltagelse i fritidsaktiviteter, har en mindre risiko for at begå kriminalitet, end personer, som ikke har disse sociale bånd (Hirschi 1969). Når stærke sociale bånd har en kriminalpræventiv (eller recidivhæmmende) effekt, skyldes det, at personer med stærke sociale bånd har mere at miste ved at begå kriminalitet. Heraf følger også, at en kriminalpræventiv eller resocialiserende indsats bør indrettes således, at de sociale bånd fastholdes, styrkes eller reetableres.

Det betyder omvendt, at hvis en stor gæld har negativ indflydelse på muligheden for at fastholde, styrke eller reetablere de sociale bånd til samfundet, vil det påvirke de domfældte eller løsladtes resocialiseringsmuligheder negativt. Med udgangspunkt i Olesens empiriske materiale vil det nedenfor blive gennemgået, hvilken betydning gælden har for de domfældte i forhold til deres:

- boligsituation
- beskæftigelsessituation og uddannelse
- sociale relationer
- økonomiske situation
- resocialisering, herunder motivation til at leve et kriminalitetsfrit liv.

Det skal dog pointeres, at det ikke blot er gæld på grund af sagsomkostninger, som kan være en barriere for resocialiseringen, men at det i lige så høj grad er selve domfældelsen (den ”plettede” straffeattest) og frihedsberøvelsen (varetægtsfængsling og afsoning), som påvirker de dømte negativt. Ligeledes skelner de 41 respondenter i Olesens afhandling ofte ikke om gælden stammer fra sagsomkostninger, eller om der er tale om anden offentlig eller privat gæld (f.eks. gæld på grund af børnepenge, SU-lån, banklån, boligindskudslån, forbrugslån eller gæld fra huslejerestance).

I det følgende vil der primært blive fokuseret på de domfældtes situation efter løsladelse, hvor behovet for resocialisering og reintegration i samfundet er størst.

5.2.1. Gældens betydning for boligsituationen

Olesens afhandling viser, at en del indsatte har vanskeligt ved at finde en passende bolig, når de skal løslades. For dem, der ikke har en bolig, er der risiko for, at de løslades til en fiktiv løsladelsesadresse eller uden folkeregisteradresse ved endt afsoning. Dem, der ikke har nogen adresse, overnatter skiftevis hos bekendte, familie eller (ex)kærester. For dem, det lykkes at få en bolig, er det ofte i et belastet kvarter. En indsat, som skal prøveløslades, fortæller:

”De smider mig jo ned i ghettoen hver gang. Selv om de ved, det er der, stofferne er, det er der, alt balladen er ... altså kriminaliteten. Så putter de en ind der, for det er der, det er til at få en lejlighed. (...) De skal jo bare tilbyde den ene lejlighed, så er der jo, så har de deres på det rene. Du har fået et tilbud, var det ikke godt nok, så må du selv finde noget” (Olesen 2013:192-193).

Gælden kan endvidere fjerne grundlaget for at lade sig registrere på en bopæl, hvor pantefogeden kan foretage udlægsforretninger og politiet udføre ransagninger og beslaglægge pengebeløb og genstande af en vis værdi til tvangsinddrivelse.

Domfældte, som har gæld til boligselskaber, kan have vanskeligt ved at få en ny lejebolig i samme boligselskab. Gæld fra et eksisterende beboerindskudslån kan endvidere betyde, at løsladte ikke kan ansøge om et nyt beboerindskudslån. Hovedreglen i boligstøtloven er således, at et beboerindskudslån skal tilbagebetales, før et nyt kan stiftes. Det er dog de færreste af Olesens informanter, som kender til denne regel.

5.2.2. Gældens betydning for beskæftigelsessituationen

Tidligere dansk forskning har vist, at afsoning af en fængselsstraf forringer de dømtes tilknytning til arbejdsmarkedet. Ligeledes vil lønindkomstniveauet være reduceret efter et afsoningsforløb (Tranæs & Geerdsen 2008). Flertallet af Olesens informanter bliver løsladt til kontanthjælp (eller engangshjælp). Det er således de færreste, som straks opnår tilknytning til arbejdsmarkedet efter afsoning af en dom. For dem, som gerne vil i job eller tage en uddannelse, kan gælden imidlertid være en barriere for dette. De domfældte beretter, at de ikke mener, at det kan betale sig for dem at arbejde, fordi de på grund af lønindehold har det samme rådighedsbeløb uanset, om de er på kontanthjælp eller i arbejde. Jeremias beskriver dilemmaet:

”(...) Hvis man sådan virkelig skulle afdrage og komme ud af det ikke, så er det jo næsten ikke til at overskue at skulle leve sådan i alligevel mange år, man kan måske godt afdrage mere end 2.000, men man skal alligevel leve af havregryn og ikke komme nogle steder (...) Du kan ikke tage din kærester på ferie de næste ti år, du kan ikke købe noget, du kan ikke eje noget (...) Jeg kunne godt finde et job, det ved jeg, at jeg kunne, men jeg ved også, at lige så snart jeg finder det, så er SKAT der igen. Så jeg starter med at gå ned og få kontanthjælp igen (...) jeg gad godt tjene gode penge (...) og jeg ved også, at hvis jeg ikke får et arbejde, så er der chance for, at jeg sidder her igen, men hvis jeg får et arbejde, så er det altså også op ad bakke, altså hvis jeg får det, det er jo stadigvæk ikke det liv, man gerne vil have, hvor man har råd til nogle ting, så er man igen ude i fusk og svindel og alt mulig med, at hvis man har et eller andet, så er der en anden, der skal eje det og alt sådan noget, hele tiden, det er jo en ond cirkel (...) Jeg gider ikke rigtigt at gå på arbejde en hel uge og så aflevere lønnen, jeg får ikke nogen af pengene, og jeg bliver aldrig færdig med at afdrage” (Olesen 2013:301).

Flere af Olesens respondenter har haft arbejde, men har mistet motivationen, fordi en væsentlig del af lønnen bliver tilbageholdt af SKAT:

”Jeg kunne ikke leve af det, det kunne jeg ikke (...) det var fint nok [at arbejde], men som sagt det var jo, jeg havde ingen penge (...) mange gange tænkte jeg, at hvis jeg fik kontanthjælp, så havde jeg haft de samme penge til mig selv. Jeg regnede på, om det kunne svare sig for mig gå på arbejde, men jeg ville lave lige så mange penge ved at lave ingenting. Og så var det, at jeg begyndte at tænke, hvis jeg så laver ingenting, så har jeg mere tid, så skal jeg ikke bruge 40 timer om ugen på at arbejde, og så fik jeg lidt mere ud af det. Hvis jeg bare gik derhjemme, så kunne jeg jo tjene penge på noget andet ikke, så...” (Olesen 2013:302-303).

”...på et tidspunkt arbejdede jeg som vejarbejder. Jeg prøvede at tage mig sammen, så jeg knoklede i en måned og tjente 14-15.000 kr. Så kiggede jeg på min konto, så er der kun 5.000 kr., fordi SKAT har taget det hele. Det gjorde, at jeg slet ikke gad arbejde. Så siden har jeg slet ikke arbejdet, jeg er slet ikke kommet i nærheden af arbejde” (Olesen 2013:303).

5.2.3. Gældens betydning for sociale relationer

Gælden og den efterfølgende inddrivelse af denne betyder, at nogle løsladte lever meget sparsomt. Olesens informanter, som lever af SKATs rådighedsbeløb eller mindre, beskriver en økonomisk situation, hvor kun de mest nødvendige basale behov dækkes. Den pressede økonomiske situation har betydning for de løsladtes sociale relationer. Nogle af Olesens informanter har intet eller et begrænset socialt netværk. Faustino beskriver sin situation således:

”Når alle andre folk går i byen, så sidder man bare derhjemme. (...) man går ikke i biografen, man har ikke råd til at gå ned på cafeen (...) Du har ikke engang penge til at gå ned på det lokale værested, hvor du kan møde nogle, der er i din egen situation, det koster også penge, så du bliver sådan set bundet til din lejlighed” (Olesen 2013:245-246).

Det er også svært at møde en ny partner, når man ikke har råd til at invitere hende ud, som én af de dømte forklarer:

”Der er ikke økonomi til, at du kan bryde ud og begynde at gå på en almindelig cafe og møde almindelige folk og møde en almindelig pige og lære [hende] at kende. Det er der ikke økonomi til (...) jeg har det sådan, at jeg vil ikke sidde og drikke ti kopper kaffe, de andre giver, hvis jeg ikke selv kan give en kop kaffe. Og du lærer ikke en ny pige at kende ved at gå over til hende og sige: ”Giver du ikke lige en kop kaffe? Jeg har sgu ikke lige penge til det” (Olesen 2013:245).

Gælden rammer både på kort sigt ved, at de dømte, der afdrager på gælden, har en presset økonomi, men også fremtidsmulighederne ser dystre ud, mener nogle dømte. Constantin forklarer:

”Kan jeg tillade mig at indlede et forhold med en så stor – og umiddelbar ubetalelig – gæld? Synes ikke rigtig, jeg kan byde nogen det, hvilket selvfølgelig er en lidt trist erkendelse” (Olesen 2013:350).

5.2.4. Gældens betydning for den økonomiske situation

Olesens informanter oplever at være presset økonomisk på løsladelsestidspunktet. Mange får bagudbetalt kontanthjælp eller engangshjælp, hvilket betyder at de modtager beskeden økonomisk støtte, når de løslades. Dømte, som har misligholdt afdrag på et tidligere banklån, har ikke mulighed for at søge hjælp hos banken, og dømte, som er registreret som dårlige betalere i RKI, har ikke mulighed for at købe ting på afbetaling eller tegne abonnementer. Nogle låner penge hos familie eller alternative ”gadekreditorer”. Det akutte behov for penge efter løsladelsen giver risiko for, at de løsladte begår kriminalitet igen.

Nogle oplever at blive bombarderet med girokort fra kreditorer straks efter, de er blevet løsladt. De dømte fortæller:

”(…)der gik jo ingen tid, før de var i gang, jeg var ikke engang kommet ud før girokortene de næsten... Jeg blev jo bombarderet (...) Man giver bare op. (...) så kan det være lige meget, så får de ingenting” (Olesen 2013:237).

”Der kom lige pludselig en masse rudekuverter (...) Alle steder fandt ud af, at nu havde jeg fået en folkeregisteradresse igen. Nu havde jeg gået i 8 år, og ikke haft nogen folkeregisteradresse, fordi jeg havde siddet i spjældet. Og pludselig så dukkede der jo regninger op, der var flere år gamle. (...) Men gælden er jo ikke forældet” (Olesen 2013:238).

Restanceinddrivelsesmyndighedens inddrivelse af gælden betyder, at de domfældte skal leve på et beskedent niveau og ernære sig ved SKATs fastsatte rådighedsbeløb. Olesens respondenter har dog også oplevet, at restanceinddrivelsesmyndigheden har gjort udlæg i kontanter og ejendele, selvom de allerede havde en afdragsordning. De domfældte omgår reglerne om, at de ikke må eje værdifulde genstande ved, at (gældfrie) venner eller en kæreste står som ejer af deres ejendele.

Olesen konkluderer følgende omkring sagsomkostningernes betydning for tiden efter løsladelsen:

”De flergangsdømtes gældssituation bliver atter aktualiseret ved løsladelsen, og fængselsopholdet har udvidet denne gæld. Gæld pådraget ved strafbare eller erstatningspådragende forhold betegnes som en særlig gæld, som RIM skal forsøge at inddrive på effektiv vis af hensyn til retshåndhævelsen. De gældsatte løsladte skal som udgangspunkt leve af SKATs fastsatte rådighedsbeløb, der generelt svarer til en kontanthjælpssats. Rådighedsbeløbet for den gældsatte løsladte er som udgangspunkt sammenlignelig, hvad enten pågældende er ledig eller arbejder fuldtid. Forskellen findes i afskrivningen af den offentlige gæld, hvor den hårdtarbejdende bliver gældfri for den offentligt forsørgede. Flere af de flergangsdømte har imidlertid gæld, de anser for at være ubetalelige inden for deres levetid. Det manglende økonomiske incitament til at varetage et arbejde er altafgørende for størstedelen af de flergangsdømte. Gælden virker dermed som en hindring på de løsladtes (re)integrering på arbejdsmarkedet. Såfremt de løsladte har en officiel lønindkomst bliver denne hovedsagligt kompenseret med en uofficiel indkomst. Det fåtal af løsladte, der trods den manglende økonomiske motivation ansøger om officiel beskæftigelse, oplever, hvorledes fængselsopholdet ofte har belastet dem psykisk. Deres plettede straffeattest, et huller CV og mediernes forvigelse af deres kriminelle handlinger vanskeliggør endvidere deres chancer på arbejdsmarkedet.

Reglerne om gældsinddrivelse foreskriver, at de gældsatte løsladte ikke må eje noget af væsentlig værdi eller spare op, dette til trods for at de overholder deres afdragsordninger med RIM. De løsladte, der ikke ønsker at nøjes med et beskedent hjem og en beskedent levestandard, undviger SKATs og politiets søgelys og fremstår udadtil som om, de forbruger og lever beskedent. Ejerforhold hos de løsladte bliver således registreret i pårørendes navne, der har økonomi til at forsvare dette ejerskab. Social kapital forstærket som netværk, der består af gældfrie venner, er meget eftertragtede og fordelagtige for de løsladte.

Inddrivelse af de løsladtes gæld kan også foregå som et led i et tværsektorielt myndighedssamarbejde med politiet. De løsladte færdes ofte i miljøer, som politiet udviser en særlig opmærksomhed overfor, og de er ofte kendt af politiet i nærmiljøet. I de hyppige møder med politiet oplever de løsladte, hvordan politiet spiller en aktiv rolle i SKATs intensive inddrivelsesstrategi, når de foretager legemsindgreb og ransagninger hos de forgældede løsladte. Det tværsektorielle samarbejde fremstår tydeligst hos gruppemedlemmerne.

Analysen viser, at det økonomiske pres i forbindelse med løsladelsen, og de begrænsede lånemuligheder, i overvejende grad indsnævrer de løsladtes handlemuligheder. I de økonomiske tilspidsede situationer umiddelbart efter løsladelsen genoptager flere således de handlingsstrategier, der er baseret på kriminelle kundskaber” (Olesen 2013:367ff).

5.2.5. Gældens betydning for resocialiseringen

Som det fremgår af det ovennævnte, er der er risiko for, at gæld kan påvirke de dømtes sociale bånd som bolig, beskæftigelse og sociale relationer negativt, og dermed kan gælden være en barriere for resocialisering.

Olesens interviews med de flergangsdømte viser, at det er de personer, der ønsker at leve en kriminalitetsfri tilværelse, og som ønsker at blive (re)integreret i samfundet, som bliver hårdest ramt af gælden. Omvendt oplever de personer, som fortsætter med at begå kriminalitet, kun i et begrænset omfang følgevirkninger af deres gæld. Det er med andre ord de mest marginaliserede, som gælden påvirker mindst. Personer, som ikke er registreret med en folkeregisteradresse, modtager f.eks. ikke girokort fra kreditorer, eftersom disse kun sender opkrævninger ud til skyldnere med oplyst adresse.

Forsat kriminalitet kan være en handlingsstrategi, som nogle domfældte vælger som løsning på deres pressede økonomiske situation – både på kort og lang sigt. Kriminalitet kan således være løsningen på det akutte pengebehov, som mange står med, når de løslades. Torlek siger:

”(...) nu der ikke var nogen penge, så blev jeg nødt til at lave penge igen. Og det blev så salg af stoffer” (Olesen 2013:234-235).

En del domfældte vælger at erstatte eller supplere den legale indkomst fra arbejde eller sociale ydelser med penge, som er tjent ved sort arbejde eller ved at begå kriminalitet. Herved kompenserer de for gældinddrivelsen, så de i praksis opnår et større (uofficielt) rådighedsbeløb. Hovedparten af Olesens respondenter supplerer således deres lønindkomst eller sociale ydelse med en uofficiel indkomst. To af Olesens respondenter forklarer:

”(...) når man kommer ud, så kan man ikke få noget arbejde, og så siger de til en, jamen så skal du søge noget kontanthjælp. Selvom jeg får kontanthjælp, så er det ikke nok for mig, så skal jeg alligevel finde en anden måde at lave penge på” (Olesen 2013:304).

”[kontanthjælp] det vil aldrig blive nok. Det med at tingene kun lige hænger sammen, og man kun lige har, så man kan putte mad i køleskabet, det vil jeg slet ikke kunne leve med. Så vil man helt sikkert finde noget andet arbejde ved siden af, sort arbejde eller hvad ved jeg. Jeg skal nok finde på et eller andet...” (Olesen 2013:304).

Andre domfældte forklarer, at gælden og forsøg på inddrivelsen af gælden er en stressfaktor, som kan medvirke til, at man ender med at begå kriminalitet igen. David, som er tidligere misbruger, siger:

”Da jeg blev løsladt, dengang jeg var clean, da kæmpede jeg en kamp for at få det til at løbe rundt (...) Regningerne hobede sig op, og der var simpelthen ikke penge nok. Kommunen tog, og SKAT tog, og de ville alle samme have penge og så væltede kuverterne ind igen. Til sidst blev det bare for meget. Og så begyndte jeg at tage stoffer igen og først der, da be-

gyndte jeg at lave kriminalitet (...) [Men siger du, at der er en sammenhæng mellem din økonomiske situation, og at du begyndte at tage stoffer igen?] Ja, pga. regningerne (...) når man lukkede postkassen op, og der væltede sådan en stak breve med ruder ud. Trusler om at komme i RKI igen og ting og sager, til sidst blev det for meget, så tænkte jeg fuck det. Så ja, der er en meget klar sammenhæng i den måde, at jeg startede med at ryge tilbage i stof-fer igen” (Olesen 2013:240-241).

Som afrundende bemærkninger anfører Annette Olesen følgende omkring barrierer for resocialisering:

”Løsladelsen kendetegner en kompleks og sårbar situation for de løsladte med mange forpligtelser, krav og forventninger fra flere sider og få ressourcer til at handle ud fra. Afhandlingen skildrer, hvorledes ustabile boligforhold og et manglende eller meget beskedent forsoergelsesgrundlag bliver oplevet som hindrende for en positiv løsladelsessituation, og genoptagelsen af kriminelle aktiviteter virker som den naturlige og fristende indtægtskilde for flere.

Et fængselsophold er en social, mental og økonomisk bekostelig affære, og konsekvenserne heraf bliver for mange af de indsatte først synlige, når de bliver løsladt. De allestedsnærværende de- og (re)aktiverede love, der på forskellig vis bliver oplevet af de flergangsdømte i løsladelsesprocessen og danner grundlag for forskellige handlingsstrategier, bærer i overvejende grad præg af gældsindrivelsesreglerne. Oplevelsen af at være gældsatt, og den retlige regulering, der medfølger heraf, indvirker i særdeleshed på de løsladtes retlige bevidsthed og livsstilmønstre. Det skal hertil bemærkes, at de flergangsdømte ikke kan betragtes som værende ligeglade med deres gældssituation. Gælden medvirker derimod til forskellige handlingsstrategier, hvoraf den ene af dem er ligegyldighed. Ligegyldigheden hos de flergangsdømte medfører ofte, at de så vidt muligt øger deres gældsposter til det offentlige, og anser gælden som ubetalelig.

Interviewene med de flergangsdømte skildrer, at det er de personer, der ønsker at leve en kriminalitetsfri tilværelse og blive (re)integreret i samfundet, der særligt oplever de negative følger af deres gældssituation og kriminelle fortid. De løsladte, der derimod fortsætter en kriminel løbebane, mærker kun i begrænset omfang de mentale, sociale og praktiske følger-virkninger af bl.a. deres gæld og registrering i kriminalregistret, fordi de ofte har etableret en alternativ tilværelse uden tilknytning til hverdagslivets institutioner og samfundets centrale arenaer. Uofficiel økonomi og beskæftigelse, et alternativt sikkerhedsnet samt alternative ejerskabs- og boligforhold er nogle af de handlingsstrategier, som de løsladte danner for at kompensere for de negative følger, de oplever, at de omfattende lovkomplekser medfører i forbindelse med løsladelsesprocessen. De flergangsdømte skildringer synliggør, at jo mere retskaffent de forsøger at leve, desto flere negative følger af loven oplever de, og desto flere af deres private anliggender bliver retligt reguleret.

Afhandlingen belyser, at gældsættelse af de straffedømte medvirker til, at flere genoptager deres kriminelle tilværelse. Gælden kan således betragtes som en (direkte og indirekte) risikofaktor for recidiv. Kriminalpræventive studier har belyst, at de løsladte der bl.a. får et arbejde, tager en uddannelse og/eller bliver løsladt til en permanent bolig har mindre sandsynlighed for at recidivere. Gældsættelsen påvirker imidlertid disse kriminalpræventive faktorer i negativ retning. Gælden bevirker, at de flergangsdømte ikke finder et aktuelt økonomisk incitament ved at varetage et arbejde. Gælden modvirker motivationen for at påbegynde/færdiggøre en uddannelse, og gælden fjerner grundlaget for at lade sig registrere på en bopæl, hvor pantefogeden kan foretage udlægsforretninger og politiet udføre ransagninger og beslaglægge pengebeløb og genstande af en vis værdig til tvangsinddrivelse. Udeblivelsen fra arbejdsmarkedet, uddannelsessystemet og CPR-registret begrænser oplevelsen af retlig regulering, men gør samtidig den sociale og fysiske afstand mellem borger og gældsatt løsladt stor” (Olesen 2013: 369ff).

5.3. Effekten på recidivet

5.3.1. Udvalgets vurdering

Udvalget skal ifølge kommissoriet vurdere effekterne af udvalgets anbefalinger i forhold til strafmassen, herunder de konkrete initiativers effekt på recidivet og belægget i kriminalforsorgen.

Justitsministeriets Forskningskontor lavede i 2013 en forskningsoversigt over risikofaktorer, effektevalueringer og behandlingsprincipper. Forskningsoversigten indeholder således en oversigt over forskellige kriminalpræventive tiltag og den gennemsnitlige effekt af disse. Reduktion af dømtes sagsomkostninger eller gæld i øvrigt indgår imidlertid ikke blandt disse tiltag, eftersom der ikke findes egentlige effektundersøgelser, der belyser dette. I forskningsoversigten peges der imidlertid på, at der næppe er tvivl om, *”at en omfattende gæld – herunder også ikke-registrerede gældsposter til andre lovovertrædere – vil være en væsentlig demotiverende faktor for en resocialisering”*(Tambour Jørgensen et al. 2012:29).

Selv om der ikke findes egentlige effektundersøgelser vedrørende reduktion af gæld, kan forskningsoversigten alligevel give et fingerpeg om, hvor stor en effekt, man kan forvente af en sådan indsats. Forskningsoversigten viser, at effekten af behandlingstiltag og programvirksomhed over for lovovertrædere *”varierer fra en nul-effekt til omkring 20-30 pct. reduktion i recidivet, mens effekten af mere straffende eller restriktive tiltag varierer fra en nul-effekt til en egentlig negativ, kriminogen effekt”*(Tambour Jørgensen et al. 2012:100).

Som argumentation for at reducere domfældtes sagsomkostninger i straffesager, anføres det i det tidligere, at man herved i højere grad vil motivere de dømte til at komme i arbejde. I forskningsoversigten beskrives effekten af to forskellige tiltag, som sigter på at forbedre lovovertrædernes arbejdsmuligheder – og derigennem reducerer deres recidivrisiko. Der er dels tale om tiltaget *Work release* (hvilket svarer til udstationering i dansk kontekst), og dels tale om tiltaget *Community Employment Training/Job Assistance* (som er en indsats, der hjælper overtrædere med at komme i arbejde). Effektundersøgelser af disse tiltag viser, at tiltagene giver en effektstørrelse på henholdsvis -0,07 og -0,08, hvilket svarer til en reduktion i recidivet på 7-8 pct.

Udvalget skønner på den baggrund, at et tiltag, der reducerer domfældtes sagsomkostninger i straffesager – og som følge deraf medfører at flere domfældte kommer i arbejde – kan have en effektstørrelse på højst -0,10, svarende til en reduktion i recidivet på højst 10 pct. Reduktionen i recidivet forudsættes således af, at der er et arbejde for lovovertræderne at få, hvilket bl.a. kan være afhængigt af samfundskonjunkturer og arbejdsgiveres villighed til at ansætte personer med en ”plettest” straffeattest. Det forhold, at sagsomkostninger i et vist omfang ef-

tergives, indebærer naturligvis ikke i sig selv, at de pågældende kommer i arbejde. De domfældte kan endvidere have andre problemer, der gør, at det er vanskeligt for dem at komme ind på arbejdsmarkedet (f.eks. manglende uddannelse, psykisk sygdom og misbrug), som samtidig er risikofaktorer, der fastholder dem i kriminalitet.

Selv om det kan være vanskeligt at vurdere den præcise effekt, er der imidlertid næppe nogen tvivl om, at et tiltag, som forbedrer domfældtes økonomiske situation efter dom eller løsladelse, kan have en recidivhæmmende effekt. En effektundersøgelse fra 1980, der belyser sammenhængen mellem kriminalitet samt fattigdom og arbejdsløshed, viser således, at man kan reducere løsladtes recidiv ved at give dem økonomisk støtte efter løsladelse (Berk et al. 1980). Forskningsoversigten henviser desuden til en undersøgelse, der viser, at vanskelige økonomiske kår er en risikofaktor for kriminalitet (Tambour Jørgensen et al. 2012).

5.3.2. Beregning af effekt på strafmasse og belæg

Som nævnt ovenfor kan det med et forsigtigt skøn antages, at en reduktion af de dømtes sagsomkostninger, kan give en effektstørrelse på højst -0,10, svarende til en reduktion i recidivet på højst 10 pct. På baggrund af dette skøn kan tiltagets betydning for strafmassen og belægget i kriminalforsorgen beregnes. Der er imidlertid to væsentlige forudsætninger for denne beregning. For det første forudsættes det, at tiltaget om reduktion af domfældtes sagsomkostninger i straffesager medfører, at målgruppen for tiltaget kommer i arbejde. For det andet forudsættes det, at målgruppen for tiltaget er samtlige kriminalforsorgens klienter. Disse forudsætninger diskuteres i det følgende.

Den første forudsætning for beregningen er, at tiltagets målgruppe kommer i arbejde. Effektstørrelsen refererer således til effekten af, at lovovertrædere kommer i arbejde – og ikke til en specifik effekt af en reduktion af sagsomkostningerne i straffesager. Når de to faktorer alligevel kædes sammen skyldes det, at der i den kriminologiske litteratur argumenteres for, at gæld – f.eks. opstået i forbindelse med sagsomkostninger i straffesager – demotiverer dømte til at tage lønarbejde på grund af gældinddrivelsen. Heraf følger også, at hvis gælden reduceres, motiveres de dømte til at tage et lønarbejde.

Hvis de dømte derimod ikke kommer i arbejde, udebliver effekten. Det skal i den forbindelse pointeres, at der er flere forhold, der har betydning for, hvorvidt tidligere straffede kommer i arbejde. Lavkonjunkturer i samfundet kan f.eks. betyde, at det er svært for mange – særligt domfældte – at finde et arbejde. Under lavkonjunkturer, hvor der ikke er mangel på arbejdskraft, risikerer personer med en ”pletlet” straffeattest således at komme bagest i køen, når arbejdsgivere ansætter medarbejdere. Desuden kan domfældte have øvrige sociale problemer, der gør det vanskeligt at finde eller varetage et arbejde. Kriminalforsorgens klientundersøgelse fra 2011 viser således, at der blandt kriminalforsorgens klientel er en overrepræsentation af

personer, som har ringe uddannelseskvalifikationer, som oplyser at have et misbrug, og som har været i behandling for psykiske lidelser og adfærdsmæssige forstyrrelser (Clausen 2013).

Den anden forudsætning for beregningen er, at man forudsætter, at samtlige klienter vil være omfattet af tiltaget. Ved beregningen tages således udgangspunkt i kriminalforsorgens nuværende klientel og den nuværende recidivprocent. Ved beregningen af de højst 10 pct.'s reduktion i recidivet forudsættes det således, at samtlige klienter vil være omfattet af tiltaget. Det vil de dog næppe være i praksis. Eksempelvis vil den velstillede og velfungerende samfundstjener således stadig blive pålagt sagsomkostninger og stadig betale disse.

For at belyse, hvor stor en andel af kriminalforsorgens klientel, som har betalingsevne, er der set på oplysningerne fra henholdsvis klientundersøgelsen fra 2011 og kriminalforsorgens brugerundersøgelse fra 2013. Det antages i denne forbindelse, at det primært er klienter, som er i beskæftigelse, som har en betalingsevne, mens klienter, som er arbejdsløse, på kontanthjælp eller uden for arbejdsstyrken, antages at have ingen eller ringe betalingsevne. Det skal i den forbindelse anføres, at dette er en temmelig grov inddeling, og der vil således også kunne være eksempler på klienter, som er i arbejde, men som ikke har en betalingsevne.

Af klientundersøgelsen fra 2011 fremgår det, at 24 pct. af tilsynsklienterne samlet set er i beskæftigelse. Den laveste andel af beskæftigede findes blandt klienter, som er idømt en psykiatrisk særforanstaltning efter straffelovens §§ 68-69 (syv pct.), mens den højeste andel findes blandt de samfundstjenestedomte, hvor 47 pct. er i beskæftigelse. Blandt fodlænkeafsonere er 50 pct. i beskæftigelse.

Klientundersøgelsen viser endvidere, at tilsynsklienterne har en gennemsnitlig personindkomst på 161.000 kr. i 2010. Personindkomst omfatter alle indkomster med undtagelse af formueindkomst. Den laveste personindkomst findes blandt de prøveløsladte i tilsyn (94.000 kr. – dette hænger dog sammen med, at nogle af disse har været helt eller delvis frihedsberøvet det forudgående år), mens den højeste personindkomst findes blandt klienter, som er idømt et vilkår om behandling (220.000 kr. – denne gruppe består primært af spritbilister). De samfundstjenestedomte har en gennemsnitlig personindkomst på 191.000 kr., mens fodlænkeafsonere har en gennemsnitlig personindkomst på 195.000 kr. i 2010 (Clausen 2013).

Af brugerundersøgelsen fra 2013 fremgår det endvidere, at 30 pct. af de frihedsberøvede klienter (dvs. afsonere og varetægtsfængslede) angiver, at deres hovedindtægtskilde før indsættelsen stammede fra *”løn fra arbejde eller egen virksomhed”*. En rundspørge fra september 2013 blandt samtlige indsatte i kriminalforsorgens institutioner viser desuden, at 21 pct. af de indsatte angav *”beskæftigelse eller egen virksomhed”* som forsørgelsesgrundlag før indsættelse. Det må derfor konkluderes, at mellem 2-3 ud af 10 indsatte klienter er i beskæftigelse før indsættelsen (ovennævnte oplysninger fra de to undersøgelser er ikke offentliggjort).

På baggrund af ovenstående – og under den forudsætning, at betalingsevne kan ligestilles med at være i beskæftigelse – må det efter udvalgets opfattelse kunne konkluderes, at de klienter, som formodes at have den største betalingsevne, er fodlænkeafsonere, samfundstjenestedømte og klienter, som er idømt vilkår om behandling. De klienter, som formodes at have den mindste betalingsevne, er tilsynsklienter, som er idømt en psykiatrisk særforanstaltning, og frihedsberøvede.

Kriminalforsorgen har beregnet, hvad en reduktion i recidivet på 10 pct. betyder for strafmassen og belægget. Beregningen er foretaget med udgangspunkt i den seneste recidivstatistik, der viser recidiv for de klienter, der blev løsladt i 2011, samt de klienter, der påbegyndte tilsyn i 2011. Af bilag 3 fremgår forudsætninger og forbehold knyttet til beregningerne. På den baggrund er der beregnet en afledt effekt for fire forskellige grupper:

A: Recidivister 2011 - fra tilsynsdom til ubetinget dom

B: Recidivister 2011 – fra løsladelse til ubetinget dom

C: Recidivister 2011 – fra løsladelse til tilsynsdom

D: Recidivister 2011 – fra tilsynsdom til tilsynsdom

En reduktion af recidivet på 10 pct. vil medføre følgende ændring i strafmasse og belæg i henholdsvis de fire grupper:

Gruppe A: En reduktion i strafmassen på 565 måneder, svarende til en reduktion i årsbelægget på 36 indsatte efter fradrag i strafmassen af eventuel prøveløsladelse.

Gruppe B: En reduktion i strafmassen på 1423 måneder, svarende til en reduktion i årsbelægget på 90 indsatte efter fradrag i strafmassen af eventuel prøveløsladelse.

Gruppe C: En årsreduktion i tilsynsdomme på 47.

Gruppe D: En årsreduktion i tilsynsdomme på 39.

Af bilaget fremgår endvidere den afledte effekt på strafmassen og tilsynsdommene afhængigt af tiltagets effekt (fra 0 pct. til 10 pct.).

Det er ikke muligt at tage højde for, hvor stor en andel af kriminalforsorgens klienter, der er omfattet af tiltaget ved beregningen af den forventede effekt på strafmassen. Det må dog forventes, at den reelle effekt på strafmassen vil være noget mindre end det opgjorte, eftersom beregningen viser en bruttoeffekt, dvs. på samtlige klienter i kriminalforsorgen.

Det bemærkes endvidere, at de angivne effekter ikke er baseret på en egentlig effektevaluering, hvor effekten af at komme i arbejde kan isoleres fra andre betydende faktorer, jf. også det tidligere. Der er således ikke taget stilling til, at andre risikofaktorer kan have en væsentlig betydning for den enkeltes risiko for at falde tilbage i kriminalitet. I Justitsministeriets Forskningskontors forskningsoversigt nævnes andre betydningsfulde risikofaktorer, herunder gennemførelse af skolegang og uddannelse, brudte familier, kriminalitet blandt forældre, psykiatriske lidelser, alkohol og narkotika samt sociale omgivelser i øvrigt (Tambour Jørgensen et al. 2012:34-36).

5.4. Cost-benefit effekt af kriminalpræventive tiltag

Center for Economic and Business Research (CEBR) har for Det Kriminalpræventive Råd og TrygFonden udviklet et værktøj, som gør det muligt at beregne den samfundsøkonomiske effekt af et kriminalpræventivt tiltag. Værktøjet er udviklet for at anskueliggøre de økonomiske omkostninger og gevinster, som forebyggelse af kriminalitet kan medføre. Der er redegjort nærmere for cost-benefit-værktøjet i bilag 4.

6. Datagrundlag

6.1. Sagsomkostningernes omfang og udvikling

I det følgende beskrives omfanget og udviklingen for sagsomkostninger. Gennemgangen omfatter det samlede antal afsluttede straffesager i perioden 2009-2013, den gennemsnitlige domfældelsesprocent i samme periode fordelt på sagskategorier, og de årligt pålagte sagsomkostninger i 2008-2013, herunder det samlede pålagte salær til den beskikkede forsvarer i perioden 2009-2013. Endvidere beskrives den samlede gæld til sagsomkostninger samt gældens fordeling og størrelse.

6.1.1. Antal afsluttede straffesager

Der afsluttes årligt følgende antal straffesager i byretterne, landsretterne og Højesteret:

Tabel 6.1 – Antal afsluttede sager

Afsluttede sager	2009	2010	2011	2012	2013
Byretter	140.247	153.999	162.622	198.308	169.436
- Heraf nævningesager	172	130	123	135	168
- Heraf sager med domsmænd	13.910	16.786	16.656	16.350	15.553
- Heraf sager uden domsmænd*	84.172	91.735	98.129	131.042	101.832
- Heraf tilståelsessager	11.760	12.634	12.003	10.910	10.295
Landsretter	6.527	6.552	6.706	6.631	6.418
- Heraf nævningesager	35	56	35	42	42
- Heraf straffeankesager	2.655	2.822	3.057	3.146	3.047
- Heraf straffekæremål	3.837	3.674	3.614	3.443	3.329
Højesteret	24	20	23	32	15
Total	146.798	160.571	169.351	204.971	175.869

Kilde: Domstolsstyrelsen

*Antallet af afsluttede sager i 2012 er ekstraordinært stort, hvilket skyldes en ændret rykkerprocedure i bødesager hos politiet i forbindelse med implementeringen af den forenkledte bødesagsprocedure. Proceduren blev i efteråret 2012 justeret, så politiet igen sender en rykker ved bødeforelæg, inden sagen indbringes for retten.

6.1.2. Domfældelsesprocent

Domfældelsesprocenten, dvs. andelen af forhold, som tiltalte kendes skyldig i, er i perioden 2009-2013 i gennemsnit 90 pct. samlet set for alle sagskategorier. For enkelte sagskategorier findes en højere domfældelsesprocent – f.eks. på færdselsområdet var den gennemsnitlige domfældelsesprocent i perioden fra 2009-2013 på 94 pct.

Tabel 6.2 – Domfældelsesprocent

Domfældelsesprocent i pct.	2009	2010	2011	2012	2013	Gennemsnit
Drab mv.	87	88	87	84	80	85
Færdselslov	95	94	94	94	93	94
Indbrud	89	88	88	88	88	88
Narkotika og smugling	96	95	96	95	94	95
Røveri	90	87	88	87	86	88
Sædelighed	83	82	80	84	79	82
Tyveri	89	88	88	89	88	88
Vold	86	87	87	87	87	87
Økonomisk kriminalitet	90	88	89	92	83	88
Øvrig straffelov, herunder brugstyveri	86	86	86	86	85	86
Øvrige særlove	89	89	88	90	89	89
Total	91	90	90	91	89	90

Kilde: Rigsadvokaten

Note: Totaler stemmer ikke fuldstændigt som følge af afrundinger

Det er desværre ikke muligt på baggrund af det tilgængelige datamateriale at opgøre antallet af sager, hvori der pålægges sagsomkostninger. Det skyldes bl.a., at det ikke er muligt at opgøre antallet af sager, hvor der har været sagsomkostninger.

6.1.3. Årlige pålagte sagsomkostninger

Nedenstående tabel viser den årlige udvikling i pålagte sagsomkostninger.

Tabel 6.3 – Årligt pålagte sagsomkostninger

Mio. kr.	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Indtægter (nye pålagte sagsomkostninger)	288	369	380	418	442	451
Afskrevne (oversendt til restanceinddrivelsesmyndigheden)	254	311	349	384	403	403
Faktiske indbetalinger	38	35	40	39	38	38

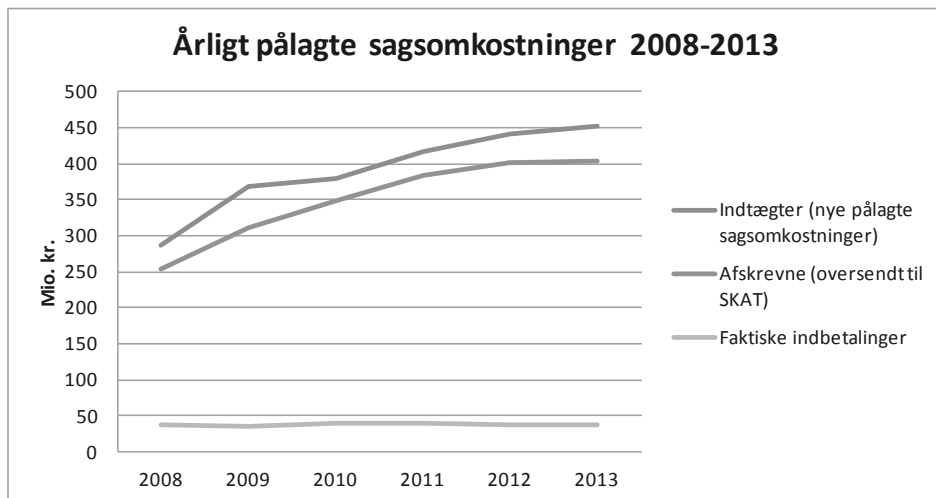
Kilde: Rigspolitiet

Note: Opgjort i løbende priser

Tabel 6.3 viser således, at der f. eks. i 2013 blevet pålagt 451 mio. kr. i sagsomkostninger. Politiet har opkrævet sagsomkostninger svarende til 38 mio. kr. i 2013, hvorefter inddrivelsesansvaret for 403 mio. kr. er blevet overdraget til restanceinddrivelsesmyndigheden.

Nedenstående graf viser, at politiets opkrævning af sagsomkostninger i perioden 2008-2013 har været nogenlunde konstant på mellem 35-40 mio. kr. årligt. De årlige pålagte sagsomkostninger har i samme periode været stigende. Stigningen i de årligt pålagte sagsomkostninger hænger formentlig sammen med stigningen i det samlede antal afsluttede straffesager i samme periode.

Graf 6.1 – Årligt pålagte sagsomkostninger

Kilde: Justitsministeriet

6.1.4. Forsvarersalær

En væsentlig del af sagsomkostningerne udgøres af salær til den beskikkede forsvarer. De samlede udgifter til forsvarersalær i alle straffesager, dvs. hvor der både er sket domfældelse og frifindelse, fremgår nedenfor af tabel 6.4. Da udgifterne til forsvarersalær i tabel 6.4 medtager de sager, hvor der er sket frifindelse, overstiger de samlede pålagte sagsomkostninger i tabel 6.4 de i tabel 6.3 angivne pålagte sagsomkostninger.

Tabel 6.4 – Forsvarersalær

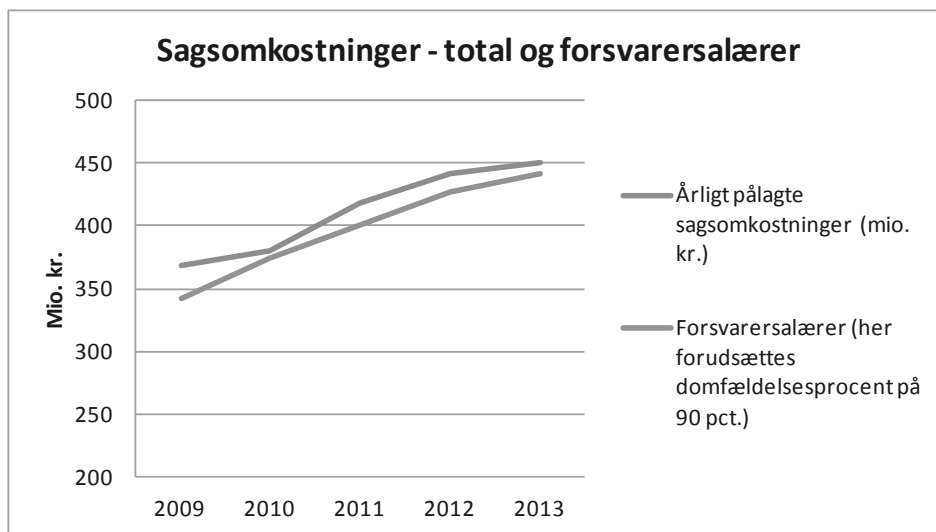
(Mio. kr.)	2009	2010	2011	2012	2013
Forsvarersalær	380	415	446	474	492

Kilde: Rigspolitiet

Note: Opgjort i løbende priser

Grafen nedenfor viser forsvarersalærernes andel af de samlede pålagte sagsomkostninger, når der forudsættes domfældelse i 90 pct. af sagerne.

Graf 6.2 – Forsvarersalærernes andel af de samlede pålagte sagsomkostninger

Kilde: Justitsministeriet

6.1.5. Omkostninger til sagkyndig bistand

Udover forsvarersalær udgøres sagsomkostninger af en række øvrige udgifter til sagkyndig bistand. Det drejer sig f.eks. om udgifter til lægelige erklæringer, blodprøveudtagning og revisionsbistand. Disse udgifter udgør en mindre del af de årligt pålagte sagsomkostninger svarende til ca. 5 pct. af de samlede pålagte sagsomkostninger eller ca. 20 mio. kr. årligt. I enkelte sager vil udgifter til f.eks. revisionsrapporter dog kunne udgøre et betragteligt beløb, herunder i sager om økonomisk kriminalitet. I en ”typisk” færdselssag vil udgifter til f.eks. blodprøveudtagning alene beløbe sig til mellem 300-800 kr.

6.1.6. Den samlede gæld til sagsomkostninger

Hvis den domfældte ikke betaler de pålagte sagsomkostninger inden for den fastsatte frist eller misligholder en aftale om afdragsvis betaling, overdrager politiet fordringen – eller den resterende del heraf – til restanceinddrivelsesmyndigheden med henblik på inddrivelse af gælden. Restanceinddrivelsesmyndigheden overtager herefter ansvaret for inddrivelsen. Størstedelen af de nye pålagte sagsomkostninger oversendes hvert år til restanceinddrivelsesmyndigheden.

Tabel 6.5 viser bl.a., hvor meget der inddrives af restanceinddrivelsesmyndigheden årligt. Tabellen viser endvidere, at den akkumulerede gæld siden 2012 er overstegit 2 mia. kr.

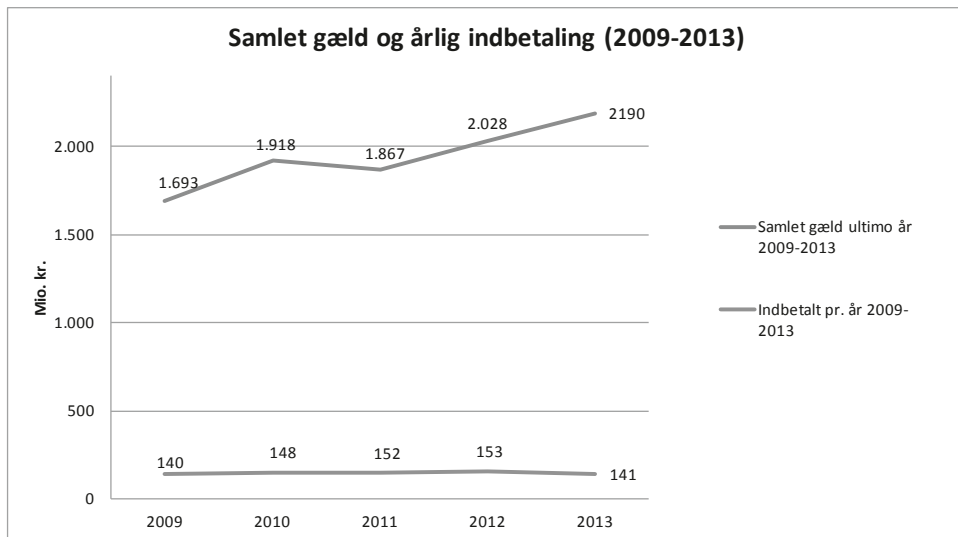
Tabel 6.5 – Samlet gæld

År	Samlet gæld ultimo året (mio. kr.)	Total antal fordringer	Indbetalt i året (mio. kr.)	Antal skyldnere med indbetalinger	Antal fordringer med indbetalinger
2009	1.693	106.668	105	23.337	27.058
2010	1.918	116.712	108	23.370	27.107
2011	1.867	108.210	113	24.324	27.862
2012	2.028	113.349	116	23.523	26.702
2013	2.190	128.728	103	28.716	30.987

Kilde: SKAT

Nedenfor ses en grafisk fremstilling af udviklingen i henholdsvis den samlede gæld til sagsomkostninger og den årlige indbetaling i perioden 2009-2013.

Graf 6.3 – Samlet gæld og årlig indbetaling

Kilde: Justitsministeriet

Som det fremgår af ovenstående graf, inddrives kun en mindre del af den samlede gæld til sagsomkostninger. Af tabel 6.6 nedenfor fremgår det, at ca. 37 pct. af de nye pålagte sagsomkostninger inddrives årligt. Samlet set udgør dette dog kun ca. 6 pct. af den akkumulerede gæld. Til eksempel blev der i 2013 pålagt sagsomkostninger svarende til i alt ca. 451 mio. kr. Heraf blev ca. 38 mio. kr. opkrævet af politiet, hvorefter restanceinddrivelsesmyndigheden har inddrevet i alt ca. 103 mio. kr. Den samlede opkrævning og inddrivelse af sagsomkostninger i 2013 var således ca. 141 mio. kr.

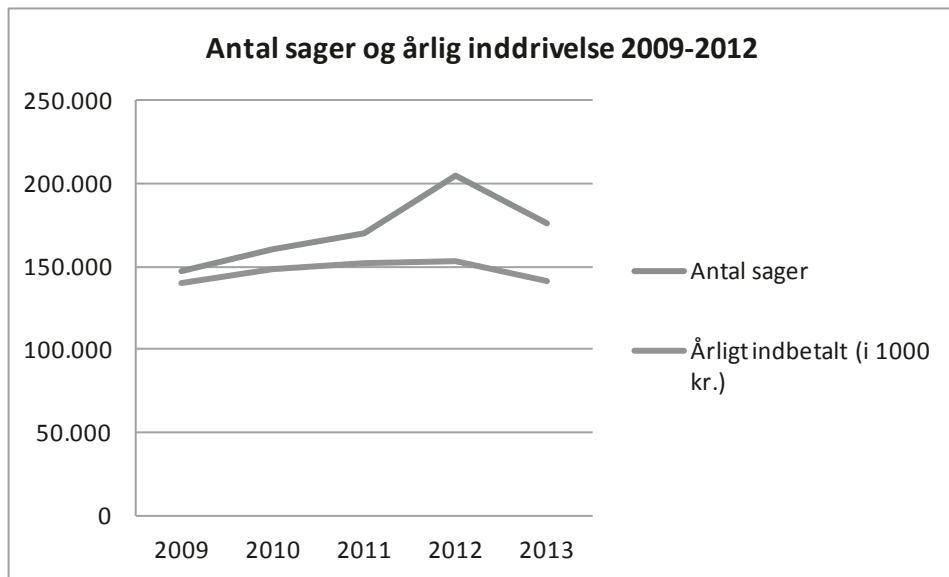
Tabel 6.6 – Årligt inddrevne sagsomkostninger

År	Inddrives årligt (mio. kr.)	Inddrives ift. årligt pålagt (pct.)	Inddrives ift. samlet gæld (pct.)
2009	140	38,0	6,2
2010	148	38,9	5,6
2011	152	36,4	6,0
2012	153	34,7	5,7
2013	141	31,3	4,7

Kilde: Justitsministeriet

Den årlige samlede indbetaling og inddrivelse har i perioden 2009-2013 udviklet sig således:

Graf 6.4 – Antal sager og årlig inddrivelse 2009-2013

Kilde: Justitsministeriet

Nedenfor fremgår det af tabel 6.7, hvorledes den samlede gæld til sagsomkostninger fordeler sig på en række gældskategorier. Tabellen omfatter alene gældsposter, som politiet har overdraget til restanceinddrivelsesmyndigheden.

Tabel 6.7 – Samlet gæld fordelt på gældsposter

Gældsstørrelse	Gæld medio 2014 (mio. kr.)	Antal fordringer	Antal fordringer i pct.	Antal individuelle skyldnere
0-999	14,1	30.706	21,2	8.472
1.000-4. 999	114,5	41.038	28,3	12.277
5.000-24. 999	605,6	54.736	37,8	24.222
25.000-49. 999	354,5	10.250	7,1	7.901
50.000-99. 999	338,2	4.940	3,4	5.609
100.000-499. 999	575,2	3.074	2,1	4.857
500.000-999.999	107,4	166	0,1	250
1.000.000-	207,3	95	0,1	113
I alt	2.317	145.005	100	63.701

Kilde: SKAT

Ovenstående tabel viser f.eks., at ca. 33 pct. af skyldnerne har en gæld på under 5.000 kr. efter gælden er overgået til restanceinddrivelsesmyndigheden, og at ca. 70 pct. af skyldnerne har en gæld på under 25.000 kr. Der er dog samtidig en gruppe på 113 personer, som skylder over 1 mio. kr. i sagsomkostninger.

Inddrivelsesprocenten (dvs. andelen af den gæld, som bliver betalt eller inddrevet i løbet af året) er faldende i takt med gældens størrelse. I 2012 er 29 pct. af den overførte gæld blevet inddrevet. Det er desværre ikke muligt at opgøre sammenlignelige tal for 2013 på grund af indførelsen af et nyt fælles inddrivelsessystem (EFI) i restanceinddrivelsesmyndigheden i efteråret 2013.

Tabel 6.8 – Gæld i 2012 fordelt på gældsposter og indbetaling

Gæld i 2012	Overført i kalenderår (mio. kr.)	Betalt i kalenderår (mio. kr.)	Inddrivelsesprocent
Gældsstørrelse (kr.)	2012	2012	
1 - 2.499	5	4	74
2.500 - 4.999	15	8	53
5.000 - 9.999	39	20	51
10.000 - 24.999	73	32	43
25.000 - 49.999	63	21	34
50.000 - 74.999	37	9	25
75.000 - 99.999	22	5	24
100.000 -	139	17	12
I alt	393	115	29

Kilde: SKAT

Note: Totaler stemmer ikke fuldstændigt som følge af afrundinger

De domfældte har mulighed for at indbetale til afvikling af gælden til restanceinddrivelsesmyndigheden. Herudover har restanceinddrivelsesmyndigheden mulighed for inddrivelse gennem henholdsvis lønindeholdelse, modregning eller dividende. Fordelingen af den ind-drevne gæld mellem disse metoder i 2012 er vist i tabel 6.9 nedenfor.

Tabel 6.9 – Fordeling af indbetaling og inddrivelse 2012

Fordeling af indbetaling og inddrivelse 2012 (mio. kr.)								
Gældsstørrelse (kr.)	Debitorindbetaling	%	Lønindeholdelse	%	Modregning	%	Dividende	%
1 - 2.499	1,4	35	1,3	33	1,2	31	0,0	0
2.500 - 4.999	2,7	34	2,3	30	2,8	36	0,0	0
5.000 - 9.999	7,8	39	5,7	28	6,5	32	0,0	0
10.000 - 24.999	12,8	41	8,6	27	10,2	32	0,0	0
25.000 - 49.999	9,9	47	4,8	23	6,4	30	0,0	0
50.000 - 74.999	4,5	49	2,0	21	2,7	29	0,0	0
75.000 - 99.999	2,8	55	1,0	19	1,3	26	-	0
100.000 -	10,2	61	1,9	12	3,4	21	1,1	7
I alt	52,1	45	27,6	24	34,5	30	1,2	1

Kilde: SKAT

Note: Totaler stemmer ikke fuldstændigt som følge af afrundinger

Her ses bl.a., at debitorindbetalinger er den primære metode for restanceinddrivelsesmyndigheden til at nedbringe gælden, idet debitorindbetalinger udgør 45 pct. af den samlede gælds-nedbringelse i 2012.

Når restanceinddrivelsesmyndigheden overtager fordringer med gæld fra sagsomkostninger, foretages en betalingsevnevurdering af den enkelte skyldner. Betalingsevnevurderingen foretages på baggrund af den enkeltes indtægtsforhold. Som det ses nedenfor, vurderer restanceinddrivelsesmyndigheden i dag, at ca. 60 pct. af skyldnerne med gæld til sagsomkostninger er uden betalingsevne.

Tabel 6.10 – Betalingsevnevurdering foretaget medio 2014 i forbindelse med sagsomkostninger

Betalingsevnevurdering	Gæld (mio. kr.)	Gæld i pct.	Antal skyldnere	Antal i pct.
Skyldnere med betalingsevne	902,69	41	27.411	44
Skyldnere uden betalingsevne	1.320,83	59	34.913	56
I alt	2.223,53	-	62.176	-

Kilde: SKAT

Gælden fra skyldnere henholdsvis med eller uden betalingsevne fordeler sig som vist nedenfor:

Tabel 6.11 – Gæld fra skyldnere med betalingsevne

Skyldnere med betalingsevne			
Gældsintervaller (kr.)	Antal skyldnere	Gæld i alt (mio. kr.)	Andel af gæld med betalingsevne (pct.)
under 1.000	4.516	2,65	3
mellem 1.000 og 5.000	5.242	14,96	2
mellem 5.000 og 25.000	10.174	122,63	14
mellem 25.000 og 50.000	3.359	119,74	13
mellem 50.000 og 100.000	2.207	155,21	17
mellem 100.000 og 500.000	1.780	319,67	35
mellem 500.000 og 1.000.000	69	45,33	5
over 1.000.000	64	122,50	14
I alt	27.411	902,69	100

Kilde: SKAT

Tabel 6.12 – Gæld fra skyldnere uden betalingsevne

Skyldnere uden betalingsevne			
Gældsintervaller (kr.)	Antal skyldnere	Gæld i alt (mio. kr.)	Andel af gæld uden betalingsevne (pct.)
under 1.000	4.005	2,34	0
mellem 1.000 og 5.000	6.788	19,52	1
mellem 5.000 og 25.000	13.528	163,85	12
mellem 25.000 og 50.000	4.381	154,94	12
mellem 50.000 og 100.000	3.226	228,22	17
mellem 100.000 og 500.000	2.706	500,37	38
mellem 500.000 og 1.000.000	172	112,31	9
over 1.000.000	107	139,28	11
I alt	34.913	1.320,83	100

Kilde: SKAT

6.1.7. Årlig eftergivelse mv.

I dag eftergives og afskrives en del af den samlede gæld af restanceinddrivelsesmyndigheden. Til eksempel blev der i 2012 afskrevet i alt 118 mio. kr. af den samlede gæld til sagsomkostninger. Tabellen nedenfor viser med hvilken begrundelse, at gæld til sagsomkostninger er blevet afskrevet i 2011 og 2012.

Tabel 6.13 – Årlig afskrivning 2011 og 2012

Afskrivning af sagsomkostninger (mio. kr.)	2011	2012
Eftergivelse	2,1	1,9
Tabsafskrivning pga. domfældtes død	14,0	11,4
Tabsafskrivning pga. gældssanering	1,4	0,6
Tabsafskrivning pga. akkord	1,2	0,1
Tabsafskrivning pga. konkurs	0,05	0,05
Anden nedskrivning	0,7	2,0
Tabsafskrivning pga. forældelse	287,7	101,4
Total	307,1	117,5

Kilde: SKAT

Note: Totaler stemmer ikke fuldstændigt som følge af afrundinger

6.1.8. Særligt om færdselssager

Sigtelser for overtrædelse af færdselsloven udgør hovedparten af det samlede antal sigtelser, eksempelvis udgjorde færdselssigtelser 76 pct. af det samlede antal sigtelser i 2013. Langt hovedparten af færdselssager afgøres med bødeforelæg. Rigsadvokaten har oplyst, at ca. 30 pct. af det samlede antal straffesager i 2013 er sager, der vedrører overtrædelse af færdselsloven.

I det omfang der pålægges sagsomkostninger i ”rene” færdselssager, dvs. færdselssager, hvori der ikke indgår andre forhold end overtrædelse af færdselsloven, vil der for hovedpartens vedkommende alene være tale om pålæg af betaling til blodprøveudtagning og analyse. Dette takseres typisk til mellem 300-800 kr. Der pålægges kun i begrænset omfang sagsomkostninger til dækning af forsvarersalær i færdselssager, idet der i mange færdselssager ikke beskikkes en forsvarer. Dette sker dog som oftest i ankesager.

6.1.9. Særligt om juridiske personer

I 2013 blev der truffet ca. 7.800 fældende afgørelser mod juridiske personer (defineret som registrerede i Stamregister for Erhvervsdrivende). Omkring 80 pct. af de fældende afgørelser blev afgjort med bødeforelæg.

Det er desværre ikke muligt at opgøre størrelsen af de pålagte sagsomkostninger eller typen af sagsomkostningerne i sager mod juridiske personer. Det kan heller ikke opgøres, i hvilket omfang sagsomkostningerne pålagt juridiske personer inddrives.

SØIK har imidlertid oplyst, at i hovedparten af de sager mod juridiske personer, som SØIK behandler, er forsvareren valgt og ikke beskikket. Det betyder, at salæret til forsvareren som udgangspunkt er det offentlige uvedkommende.

6.1.10. Særligt om revisionsbistand

SØIK har siden 2011 ansat interne revisorer til at forestå den revisionsmæssige bistand i straffesager og anvender i dag kun i begrænset omfang eksterne revisorer. Der pålægges således i dag kun i begrænset omfang sagsomkostninger relateret til revisionsbistand. Eksterne revisorer anvendes primært til validering af revisionsrapporter udarbejdet af SØIKs interne revisorer, da rettens vurdering af, hvorvidt SØIKs interne revisionsbistand har samme gyldighed som en uvildig erklæring endnu ikke er endeligt afklaret.

Siden ansættelsen af interne revisorer er udgifterne til ekstern revisionsbistand i SØIK faldet fra ca. 20 mio. kr. årligt til ca. 2 mio. kr. årligt. Udgifter til intern revisionsbistand i SØIK betragtes som en driftsudgift og pålægges ikke som sagsomkostninger. SØIK afholder ca. 80 pct. af de samlede udgifter til revisionsbistand på landsplan. SØIK budgetterer med ca. 5 mio. kr. til de samlede årlige udgifter til ekstern revision for den samlede politi- og anklagemyndighed. Udgifter til revisionsbistand vil kunne forekomme i sager om økonomisk kriminalitet, som behandles i politikredsene, men der vil være tale om et meget begrænset antal sager årligt.

7. Udvalgets overvejelser og anbefalinger

7.1. Indledende overvejelser

Personer, der findes skyldige i en straffesag, skal som hovedregel betale sagens omkostninger. Derudover kan den domfældte blive pålagt erstatningspligt over for den forurettede. Det er et bærende princip i den gældende ordning, at sagsomkostningerne alene vedrører udgifter, der er medgået til behandlingen af den konkrete sag – og dermed ikke driftsomkostninger, som f.eks. husleje, lønudgifter mv.

Det er retten, der pålægger den domfældte at betale sagsomkostninger. Retten kan bestemme, at omkostningsansvaret skal begrænses, hvis det ellers f.eks. vil stå i åbenbart misforhold til den domfældtes skyld og vilkår. Ofte opgøres det konkrete beløb først efter hovedforhandlingens afslutning.

For så vidt angår gæld fra sagsomkostninger opkræves denne af politiet. Hvis personen ikke betaler, overdrages fordringen til restanceinddrivelsesmyndigheden. Der er mulighed for at fastsætte en afdragsordning, bevilge henstand og eftergive sagsomkostninger. Eftergivelse vil kunne ske, hvis det vil medføre en varig forbedring af skyldnerens økonomiske forhold. Er gælden eller størstedelen af gælden imidlertid opstået i forbindelse med et strafbart forhold, vil præventionshensyn og hensynet til retsfølelsen normalt føre til, at eftergivelse nægtes.

Mulighederne for eftergivelse er således meget begrænsede, når man har gæld efter sagsomkostninger fra en straffesag. Efter udvalgets opfattelse er det dog vigtigt for resocialiseringen, at en person, der har afsonet sin straf, ikke fastholdes i en ubetalelig gæld og dermed fristes til ny kriminalitet.

Nyeste forskning på området peger i retning af, at gæld fra sagsomkostninger kan være en medvirkende årsag til, at de genoptager deres kriminelle tilværelse efter løsladelsen. Gældsbyrden er således en risikofaktor for recidiv. Kriminalpræventive studier har belyst, at de løsladte, der bl.a. får et arbejde, tager en uddannelse og/eller bliver løsladt til en permanent bolig, har mindre sandsynlighed for at recidivere. Disse kriminalpræventive faktorer bliver imidlertid påvirket i en negativ retning på grund af gældssituationen. Gælden bevirker, at de løsladte ikke har et aktuelt økonomisk incitament til at varetage et arbejde. Gælden modvirker endvidere motivationen for at påbegynde eller færdiggøre en uddannelse, og gælden fjerner grundlaget for at lade sig registrere på en bopæl, fordi fogeden kan foretage udlægsforretninger. Der henvises til afsnit 5.2 herom.

Udvalget har overvejet fordelene og ulemperne i forhold til resocialiseringen ved at lade den domfældte betale sagsomkostningerne i straffesager.

Et argument, der af og til fremhæves, er, at det kan have en afskrækkende effekt, hvis den dømte skal betale sagsomkostningerne i straffesagen. Der kan både være tale om en afskrækkende effekt over for lovovertræderen selv (individualprævention), dvs. at sagsomkostningerne skal skræmme lovovertræderen fra at begå kriminalitet igen, samt en afskrækkende effekt over for andre end lovovertræderen (almenprævention), dvs. at der via sagsomkostningerne sendes et advarselssignal til andre om, at de ikke skal begå kriminalitet. Udvalget finder imidlertid, at den individual- eller almenpræventive virkning er begrænset, idet et sådant argument om afskrækkelse bl.a. forudsætter, at befolkningen har kendskab til, at dømte selv skal betale sagsomkostningerne i straffesager, hvilket sjældent er tilfældet i dag, jf. afsnit 5.1.

Et andet argument for, at dømte skal betale sagsomkostningerne i straffesager, er, at staten derved får dækket en del af de udgifter, som straffesagen koster. Der kan således argumenteres for, at det kun er rimeligt, at det er den dømte selv, som afholder de udgifter til straffesagen, som hans eller hendes kriminalitet har medført. Udvalget finder dog, at dette argument forudsætter, at det er muligt at inddrive gælden hos den dømte, og at ressourcerne forbundet med at inddrive gælden ikke er uforholdsmæssigt store. Det bemærkes i den forbindelse, at der årligt pålægges ca. 450 mio. kr. i sagsomkostninger i straffesager, mens politiet og restantceinddrivelsesmyndigheden får opkrævet og inddrevet ca. en tredjedel svarende til ca. 150 mio. kr. årligt.

I forlængelse af de ovennævnte argumenter bør der også efter udvalgets opfattelse inddrages hensynet til befolkningens retsfølelse. Der vil således kunne argumenteres for, at befolkningen finder det mest rimeligt, at det er de dømte selv, som må betale for sagsomkostninger i retssagen, således at det ikke er staten – og i sidste ende de lovlydige skatteborgere – som skal betale for sagsomkostningerne.

Herudover peger udvalget på, at hensynet til ansvarliggørelse og soning endvidere kan tale for, at den domfældte skal betale sagsomkostningerne ved straffesager. Når den domfældte skal betale sagsomkostningerne, stiller man dem ikke alene til ansvar for deres kriminelle handlinger, men giver dem også derigennem en mulighed for yderligere at sone forbrydelsen – også efter straffen (f.eks. fængselsstraffen) er fuldbyrdet.

Som argumenter for en afskaffelse eller begrænsning af sagsomkostningerne har udvalget noteret sig, at kvalitative studier har peget på, at en reduktion af den domfældtes gæld fra sagsomkostninger i straffesager må antages at have en mærkbar effekt på recidivet. Justitsministeriets Forskningskontors forskningsoversigt viser endvidere, at gæld og dårlig økonomi kan være en væsentlig risikofaktor for, at man falder tilbage til kriminalitet. Udvalget peger under

afsnit 5.3.1 forsigtigt på, at en reduktion af domfældtes sagsomkostninger vil kunne medføre en reduktion i recidivet på højst 10 pct., hvis flere domfældte efterfølgende kommer i arbejde. Det er således en væsentlig forudsætning for et fald i recidivet, at flere domfældte kommer i arbejde, ligesom andre sociale forhold må forventes at kunne have indflydelse på effekten på recidivet.

I undersøgelserne vedrørende sagsomkostninger og resocialisering peges der endvidere på, at gæld kan være en demotiverende faktor i forhold til at skaffe sig en legal indkomst. Dette skyldes, at det ofte ikke kan betale sig for den domfældte, som har gæld, at arbejde, eftersom overskud i privatøkonomien modregnes, når restanceinddrivelsesmyndigheden skal inddrive gælden. Udvalget finder det i forhold til resocialiseringen bekymrende, at der således kan være en indirekte sammenhæng mellem gæld og kriminalitet, forstået på den måde at en stor gæld kan få tidligere straffede til at fravælge et legalt arbejde, og i stedet skaffe indkomst illegalt ved ny kriminalitet eller sort arbejde.

Adskillige undersøgelser viser, at tilknytning til arbejdsmarkedet har en kriminalpræventiv eller recidivhæmmende effekt. Teoretisk begrundes det bl.a. med, at personer, som har stærke bånd til samfundet – f.eks. i forhold af familie, bolig eller arbejde – begår mindre kriminalitet, eftersom de har mere at miste, hvis de træder ved siden af. Heraf følger, at strukturer, som er inkluderende (f.eks. ved at motivere tidligere dømte til at have et legalt arbejde eller at give den dømte mulighed for at have ejerbolig eller bil), er mere kriminalpræventive og recidivhæmmende end ekskluderende strukturer (som f.eks. en stor gæld eller en ”plettest” straffeat-test), der bidrager til en yderligere marginalisering af den dømte i samfundet.

Gæld på grund af sagsomkostninger kan således bidrage til at fastholde lovovertredere i kriminalitet, idet de ikke har noget økonomisk incitament til at blive lovlydige. Derudover peger nogle undersøgelser på, at risikoen for stiftelse af en stor gæld på grund af sagsomkostninger kan afholde den sigtede fra at anmode om yderligere efterforskningskridt, få den tiltalte til at tilstå eller få den domfældte til at undlade at anke en straffedom. I det omfang det får tiltalte og dennes forsvarer til at undlade at benytte de garantier, der er i straffeprocessen, kan der peges på retssikkerhedsmæssige betænkeligheder ved en risiko for stiftelse af stor gæld fra sagsomkostninger.

Udvalget har undersøgt den svenske og norske retstilstand vedrørende sagsomkostninger i straffesager. Ordningerne og de to nordiske landes erfaringer hermed er indgået i udvalgets overvejelser i forhold til en fremtidig ordning, som tilnærmer sig retstilstanden i de to nordiske lande.

Udvalget peger endvidere på, at det i forhold til resocialiseringen taler imod, at den domfældte skal betale sagsomkostningerne, idet den domfældte kan opfatte gæld på grund af sagsom-

kostninger som en uretfærdig byrde. Her bør der efter udvalgets opfattelse skelnes mellem sagsomkostninger til forsvarersalær og sagsomkostninger til sagkyndig bistand. Udvalget har noteret sig, at undersøgelser på området bl.a. peger på, at mange førstegangsdømte ikke har kendskab til, at de selv skal betale advokatsalær til en beskikket forsvarer. Det kommer derfor som en overraskelse for mange, når de får en regning efter straffesagens afslutning. Der peges endvidere på, at de sagsomkostninger, som angår udgifter til sagkyndig bistand, opfattes som en særlig uretfærdig byrde, idet de dømte dels ikke forinden har kendskab til, at de skal betale disse sagsomkostninger, dels fordi de dømte ikke selv har valgt eller haft indflydelse på at stifte denne gæld, eller begrænse gældens omfang. Det er således udgifter for undersøgelser rekvireret af andre (politi og anklagemyndighed), som de dømte kommer til at betale for efter straffesagens afslutning. Udvalget finder på denne baggrund, at det formentlig er en naturlig reaktion, at det er vanskeligt at finde motivation for at betale en gæld, som man ikke selv har truffet beslutning om at stifte.

Udvalget finder endvidere, at den domfældte opfatter gælden fra sagsomkostninger som en uformel straf, som kan have en længerevarende effekt, der strækker sig ud over den formelle straf (f.eks. efter vedkommende har afsonet fængselsstraffen). Gælden opleves som en uformel straf, der først bliver aktiveret på det tidspunkt, hvor den domfældte tror, at vedkommende er kvit med straffesagen, og skal til at leve et normalt, lovlydigt liv. Gælden begrænser den domfældtes økonomisk og fratager vedkommende muligheden for at leve et normalt liv. Skuffelsen over disse begrænsninger kan føre til, at den domfældte bliver yderligere marginaliseret.

Udvalgets undersøgelser har vist, at der efter den nuværende ordning er administrative udgifter forbundet med at forsøge at inddrive gæld fra sagsomkostninger hos de dømte. Det er på den baggrund udvalgets opfattelse, at der vil kunne opnås en administrativ lettelse ved at opgive at inddrive gælden fra sagsomkostninger for den gruppe af dømte, som ikke formår at betale sin gæld. Betraget fra et cost-benefit synspunkt vil det formentlig bedre kunne betale sig at begrænse de dømtes gæld, dels fordi en mindre omfangsrig gæld formentlig vil motivere flere dømte til at afdrage på deres gæld, dels fordi staten efterfølgende kan bruge færre ressourcer på at forsøge at inddrive gæld fra dømte. Det må dermed forventes, at inddrivelsesprocenten vil øges, hvis dem, der ikke kan betale, sorteres fra. Se nærmere om de økonomiske konsekvenser af udvalgets anbefalinger i kapitel 8.

Udvalget finder, at en ordning, hvorefter den domfældtes gæld på grund af sagsomkostninger begrænses i forhold til den eksisterende ordning, og hvor den domfældte har mulighed for at få eftergivet eksisterende gæld fra sagsomkostninger, formentlig vil have en recidivhæmmende effekt, eftersom det vil motivere dømte til at søge tilknytning til arbejdsmarkedet, jf. nærmere herom under afsnit 5.2.

Udvalget vurderer, at tiltaget primært vil få en recidivhæmmende effekt over for den gruppe af domfældte, som afholder sig fra at tage et arbejde, fordi det ikke kan betale sig for dem, eller som supplerer deres lønindkomst eller sociale ydelser med sort arbejde eller kriminalitet for at kompensere for gældsinddrivelsen. Det betyder, at de domfældte, som får det største udbytte af tiltaget, også er den gruppe af dømte, som pt. oplever flest negative følger af den nuværende ordning vedrørende sagsomkostninger, dvs. de dømte, som ønsker at have en kriminalitetsfri tilværelse og ønsker at blive (re)integreret i samfundet jf. afsnit 5.2.5.

Udvalget vurderer, at tiltaget ikke vil have nogen recidivhæmmende effekt for de velstillede og velfungerende domfældte. De velstillede domfældte vil ikke være omfattet af tiltaget, eftersom disse har en betalingsevne, og de vil således stadig skulle betale sagsomkostninger i straffesagen.

Udvalget vurderer, at tiltaget kun i mindre omfang vil have direkte effekt for gruppen af meget socialt eller kriminelt belastede lovovertrædere (f.eks. aktive misbrugere, psykisk syge eller bandekriminelle). Et tiltag, der reducerer sagsomkostningerne, vil formentlig have mindre betydning for, hvorvidt denne gruppe stopper eller forsætter med kriminalitet, eftersom deres kriminalitet også er forårsaget af andre faktorer, jf. afsnit 5.2.5. Det kræver således en indsats på flere fronter at få denne gruppe ud af kriminalitet.

En særlig gruppe af domfældte, som gerne skulle få gavn af en ny ordning vedrørende sagsomkostninger, er de unge lovovertrædere under 18 år, for hvem en stor gæld fra sagsomkostninger kan være hindrende for muligheden for at etablere et normalt voksenliv med uddannelse, arbejde og bolig. Det er endvidere ønsket, at en ny ordning vil gavne retspsykiatriske patienter og socialt udsatte, som lever i samfundets yderkanter, personer, som ofte har et dårligt helbred, der sjældent eller i lav grad har tilknytning til arbejdsmarkedet, og som har lavere grad af uddannelse end den øvrige del af befolkningen. De retspsykiatriske patienter og socialt udsatte, som begår kriminalitet, har – foruden at begå kriminalitet – ofte et eller flere tunge sociale problemer at kæmpe med. Det kan f.eks. være en sindslidelse, alkoholmisbrug, stofmisbrug, hjemløshed eller lignende. Selv om denne gruppe af socialt udsatte og særligt sårbare domfældte måske ikke forventes at få et fuldt kriminalpræventivt udbytte af tiltaget, vurderes det imidlertid, at denne gruppe vil få gavn af tiltaget, idet den mentale byrde, som gælden også udgør, fjernes fra deres skuldre. En reduktion af sagsomkostningerne kan således bidrage til, at også denne gruppe ser en vej ud af kriminalitet trods de tunge sociale problemer, som de kæmper med.

Det er således udvalgets ambition, at en ny ordning for sagsomkostninger ikke skal være en medvirkende årsag til, at tidligere domfældte fastholdes i eller genoptager en kriminel tilværelse, men at ordningen vil være med til at give den domfældte et økonomisk incitament til at

varetage et arbejde, påbegynde eller færdiggøre en uddannelse og få sig et liv med normale erhvervelser og relationer til det omgivende samfund.

7.2. Pålæg af sagsomkostninger

Som nævnt ovenfor er det helt klare udgangspunkt efter den nuværende ordning, at den tiltalte skal betale sagens omkostninger, hvis vedkommende bliver dømt i en straffesag. Muligheden for at tage hensyn til den domfældtes skyld og vilkår, jf. retsplejelovens § 1008, stk. 4, 2. pkt., anvendes kun i meget begrænset omfang af domstolene, jf. afsnit 3.2.4.

Der bliver efter den nuværende ordning årligt pålagt ca. 450 mio. kr. i sagsomkostninger i straffesager. Politiet opkræver årligt 35-40 mio. kr., og restanceinddrivelsesmyndigheden indriver årligt 110-115 mio. kr. Det er således alene en tredjedel af de pålagte sagsomkostninger i straffesager – dvs. ca. 150 mio. kr. årligt – der bliver opkrævet eller inddrevet. Salær til den beskikkede forsvarer udgør ca. 95 pct., og omkostninger til sagkyndig bistand udgør ca. 5 pct. af de samlede pålagte sagsomkostninger.

Efter udvalgets opfattelse bør en ny model for pålæg af sagsomkostninger i højere grad tilgodese hensynet til resocialiseringen af den domfældte. Efter den nuværende ordning pålægges domfældte sagsomkostninger uden skelen til, om vedkommende har mulighed for at betale gælden. Det betyder for mange, at der ikke er udsigt til komme ud af gælden, hvilket medfører en stor risiko for, at vedkommende fastholdes i kriminalitet.

Udvalget har i den forbindelse noteret sig, at det i samtlige af de undersøgelser og artikler, der er gennemgået i kapitel 5, peges på, at gæld er en barriere for resocialisering i den forstand, at gælden demotiverer den domfældte til at tage lønarbejde, da overskud i privatøkonomien modregnes, når restanceinddrivelsesmyndigheden skal inddrive gælden. Opkrævningen af sagsomkostninger opleves således som en ekstra, uformel straf, der ofte virker uoverskuelig og ubetalelig. Udvalget har endvidere noteret sig, at undersøgelser viser, at en del domfældte vælger at erstatte eller supplere den legale indkomst fra arbejde eller sociale ydelser med penge, som er tjent ved sort arbejde eller ved at begå kriminalitet. Herved kompenserer de for gældsinddrivelsen, så de i praksis opnår et større (uformelt) rådighedsbeløb.

Udvalget har overvejet tre modeller for fremtidig pålæg af sagsomkostninger i straffesager. Den første model, som udvalget har overvejet, er den såkaldte ”rene model”. Efter den rene model afskaffes sagsomkostninger i straffesager. Der er flere fordele ved denne model, herunder det principielle i, at formålet med en straffesag er at pålægge den domfældte en passende straf og ikke sagsomkostninger. Modellen indebærer imidlertid nogle væsentlige statsfinansielle konsekvenser, idet det provenu, som staten i dag får fra opkrævede og inddrevne sagsomkostninger, ikke vil kunne opretholdes. Der er redegjort nærmere for udvalgets overvejelser og anbefalinger vedrørende denne model nedenfor under afsnit 7.2.1.

Den anden model, som udvalget har overvejet, er betalingsevne modellen. Modellen indebærer, at sagsomkostninger fremover alene består af forsvarersalæret, og at der i forbindelse med politiets opkrævning af sagsomkostningerne tages stilling til om – og i givet fald hvor meget – den domfældte skal betale af de af retten pålagte sagsomkostninger. Beslutningen herom er baseret på den domfældtes betalingsevne, forsørgerforpligtelse og indkomstforhold, således at opkrævningen af sagsomkostninger så vidt muligt inden for standardiserede rammer tilpasses den enkeltes konkrete økonomiske forhold. For at gøre afvikling af gælden overskuelig og overkommelig for den domfældte og dermed skabe et incitament for vedkommende til at afvikle gælden, indeholder modellen endvidere en betingelse om, at gælden skal afpasses, så den kan afvikles inden for en kortere periode. Udvalget anbefaler denne model. Der er redegjort nærmere for udvalgets overvejelser og anbefalinger vedrørende modellen nedenfor under afsnit 7.2.2.

Udvalget er opmærksom på, at der som konsekvens af betalingsevne modellen kan opstå tilfælde, hvor modellen ikke synes rimelig. Udvalget har dog lagt afgørende vægt på, at en fremtidig model for pålæg af sagsomkostninger er enkel og let at administrere for de involverede myndigheder. Modellen er derfor en skematisk model baseret på SKATs tabeltræksmodel for vurdering af den enkeltes betalingsevne. For en nærmere gennemgang af konsekvenserne af betalingsevne modellen henvises der til afsnit 7.2.2.10 nedenfor.

Udvalget har endvidere overvejet en tredje model, som baserer sig på den domfældtes bruttoårsindtægt (bruttoårsindtægtsmodellen). Efter modellen er det domstolene, som tager stilling til, hvilket beløb den domfældte skal betale i sagsomkostninger. Udvalget finder, at modellen indebærer nogle udfordringer, idet afklaring af, om den domfældte skal pålægges sagsomkostninger og den tiltaltes økonomiske forhold inddrages i hovedforhandlingen under straffesagen med risiko for, at tidsforbruget før og under hovedforhandlingen vil blive markant udvidet. Det er udvalgets vurdering, at modellen samlet set må forventes at ville medføre administrative udfordringer og merudgifter for anklagemyndigheden og domstolene. Udvalget har på den baggrund afvist modellen. For en nærmere beskrivelse af modellen henvises der til bilag 6.

7.2.1. Afskaffelse af sagsomkostninger

Udvalget har som nævnt overvejet muligheden for at afskaffe sagsomkostningerne i straffesager. Afskaffelse af sagsomkostninger i straffesager vil indebære, at staten skal afholde alle udgifter forbundet med behandlingen af straffesager.

Der er flere fordele ved denne model, herunder vil en afskaffelse af sagsomkostningerne i straffesager indebære, at der ikke længere skal tages stilling til dette spørgsmål i straffesagen.

Det kan i den forbindelse anføres, at staten er et magtfuldt apparat, og såvel de direkte som de indirekte konsekvenser af en tiltale og dom kan være yderst indgribende og belastende for den tiltalte og eventuelt dømte. Med henblik på at undgå overgreb såsom domfældelse af uskyldige eller fejlagtigt udmålte straffe, er en af de vigtigste modforholdsregler, at den tiltalte gives optimale muligheder for at få sagen belyst, således som sagen tager sig ud fra den tiltaltes synsvinkel, og for at forsvare sig.

Herudover vil en afskaffelse af sagsomkostningerne betyde, at hverken politiet eller restanceinddrivelsesmyndigheden vil skulle bruge ressourcer på at opkræve eller inddrive gæld fra sagsomkostninger.

I forhold til hensynet til resocialisering er modellen endvidere tiltalende, ligesom den formentlig vil kunne have en vis effekt på recidivet, idet den domfældte ikke pålægges en gæld, som kan betyde, at vedkommende fastholdes i kriminalitet. Det er imidlertid udvalgets opfattelse, at den foreslåede model, jf. nedenfor, indebærer samme fordele vedrørende resocialisering og effekt på recidivet.

7.2.1.1. Udvalgets anbefaling

7.2.1.1.1. Flertallets udtalelse

Et flertal af udvalgets medlemmer udtaler:

De synspunkter, der er anført ovenfor, taler for en afskaffelse af sagsomkostninger.

Flertallet peger på – uanset at det vil være den administrative enkleste model – at en afskaffelse af sagsomkostningerne i straffesager vil have betydelige negative statsfinansielle konsekvenser. Som tidligere nævnt opkræves og inddrives der ca. 150 mio. kr. fra pålagte sagsomkostninger. Flertallet kan allerede af den grund ikke anbefale en sådan model, der også synes at ligge noget uden for udvalgets kommissorium.

Flertallet har på den baggrund bestræbt sig på at udarbejde en model, der ligger inden for rammerne af udvalgets kommissorium og som i videst muligt omfang styrker den enkeltes resocialiseringsmuligheder ved at gældsbyrden fra sagsomkostninger tilpasses den enkeltes evne til at betale. Der henvises til afsnit 7.2.2.

Flertallet er endvidere opmærksom på, at det som modargument til ovenstående om modforholdsregler kan anføres, at det ikke er urimeligt, at en tiltalt skal betale en del af de udgifter, som har været nødvendige for behandlingen af straffesagen, hvis vedkommende bliver dømt. Beskyttelsen af den tiltalte består således bl.a. i, at vedkommende ikke skal betale omkostningerne ved sagen, hvis vedkommende ikke dømmes. Det kan fortsat opfattes som mest rime-

ligt, at det er den domfældte selv, der må betale for en del af omkostningerne ved straffesagen, således at det ikke er staten – og i sidste ende de lovlydige skatteborgere – som skal betale sagsomkostningerne.

Den samlede afvejning af disse modstridende synspunkter beror på en retspolitisk vurdering.

7.2.1.1.2. Mindretallets udtalelse

Et mindretal (professor Flemming Balvig) udtaler:

Mindretallet finder, at det er et særdeles alvorligt tiltag fra statens side at tiltale og stille en person for retten i en strafferetlig sag. Muligheden for at få sagen belyst og forsvare sig skal efter mindretallets opfattelse ikke være afhængig af den tiltaltes formåen – dette være sig intellektuelt, økonomisk eller på anden måde. I praksis betyder dette først og fremmest, at en tiltalt eller pådømt har ret til en beskikket forsvarer, og at udgifterne hertil betales af staten (”et rimeligt forsvar”).

Hertil kommer, at et pålæg af sagsomkostninger principielt strider imod formålet med en straffesag, som er at pålægge den domfældte en passende straf. Da sagsomkostninger ikke har karakter af at være en straf, bør dette således ikke være en del af straffesagen.

En afskaffelse af sagsomkostningerne vil efter det foreliggende at dømme være i overensstemmelse med de fleste menneskers retsbevidsthed og retsfølelse. I såvel 2006 og 2009 blev der gennemført fokusgruppeinterviews med repræsentative udsnit af den danske befolkning om straffepraksis mv. Ofte kom sagsomkostninger på tale i disse interviews, og heraf fremgik det for det første, at langt de fleste troede, at ordningen allerede var sådan, at man ikke skulle betale for en beskikket advokat. For det andet tilkendegav man typisk, når man blev informeret om, at dette var en misforståelse, at det da ikke kunne være rigtigt og rimeligt at betale for en beskikket advokat. *”Det ville jo være en straf oveni straffen, eller i tillæg til straffen”* – var den typiske reaktion (ovennævnte oplysninger fra de to undersøgelser er ikke offentliggjort).

I forhold til de statsfinansielle konsekvenser finder mindretallet, at det provenu, staten har i dag for betalte sagsomkostninger, ligger på et – i forhold til hvad det strafferetlige system samlet koster – beskedent niveau på ca. 150 mio. kr. Når man tager i betragtning, hvad inddrivelsen af dette beløb koster, samt hvad der kan spares via den reduktion af tilbagefaldet, som det formodes at ville betyde, hvis den tiltalte eller pådømte generelt ikke skulle betale sagsomkostninger, er det tvivlsomt, om det overhovedet vil koste noget, eller om der måske oven i købet netto vil være en økonomisk gevinst ved et sådant tiltag.

For at undgå misbrug af ”fri proces” i straffesager kan man overveje, om man skal bibeholde en mulighed for, at en domstol i forbindelse med en dom i en sag kan kræve ”urimelige sagsomkostninger” betalt – enten ved at nedsætte kravet fra advokaten og/eller kræve en del af beløbet betalt af den pådømte. ”Urimelige sagsomkostninger” kan f.eks. vedrøre sagsomkostninger, der ligger udover det typiske i en sag, og/eller som beror på en tiltalt, der bevidst og unødigt har kompliceret og forlænget sagen frem til dom. En anden processuel mulighed er, at inddækning af ”urimelige sagsomkostninger” kan forsøges effektueret gennem en erstatnings-sag fra staten mod advokaten og/eller den tiltalte eller pådømte.

For en nærmere gennemgang af de økonomiske konsekvenser af modellen henvises til kapitel 8 nedenfor.

7.2.2. Betalingsevne modellen

For at tilgodese hensynet til resocialiseringen samtidig med at det fastholdes, at den domfældte skal betale en del af de udgifter, som straffesagen har givet anledning til, har udvalget overvejet en betalingsevne model. Modellen tager udgangspunkt i, at opkrævning af sagsomkostninger i straffesager fremover alene vil ske, hvis der er udsigt til, at den domfældte kan betale regningen. Den domfældte skal således ikke betale sagsomkostninger i sager, hvis den domfældte ikke har en reel mulighed for at betale, og hvor regningen derfor vil fastholde vedkommende i kriminalitet.

7.2.2.1. Hvilke typer af sager skal være omfattet?

Udvalget har overvejet, om en fremtidig ordning for pålæg af sagsomkostninger skal omfatte alle straffesager, eller om den nuværende ordning bør videreføres i forhold til henholdsvis sager for overtrædelse af færdselsloven og straffesager mod juridiske personer.

Antallet af sager for overtrædelse af færdselsloven udgør ca. 30 pct. af det samlede antal straffesager. Det er udvalgets opfattelse, at der i hovedparten af disse sager ikke bliver beskikket en forsvarer, mens at der i de fleste sager om spirituskørsel vil være udgifter til blodprøveudtagning mv.

Antallet af straffesager mod juridiske personer udgør under 1 pct. af det samlede antal straffesager. SØIK har oplyst, at der i hovedparten af SØIKs sager mod juridiske personer benyttes en valgt forsvarer (i stedet for en beskikket forsvarer), hvorfor vederlaget til forsvareren som udgangspunkt er det offentlige uvedkommende.

Det er herefter udvalgets opfattelse, at den foreslåede ordning for pålæg af sagsomkostninger, jf. nedenfor, bør gælde i alle straffesager, således at færdselssager og straffesager mod juridi-

ske personer ikke behandles efter andre regler, selv om hensynet til resocialiseringen formentlig ikke kan anses for tungtvejende i en del af færdselssagerne, og selv om hensynet til resocialiseringen ikke kan gøres gældende i forhold til juridiske personer.

Da betalingsevnen ikke kan opgøres for juridiske personer, finder udvalget, at juridiske personer skal pålægges at betale de fulde udgifter til den beskikkede forsvarer. Udvalget har i den forbindelse lagt vægt på, at der i forhold til de juridiske personer – som nævnt ovenfor – ikke er et hensyn til resocialiseringen.

Udvalget har endelig i den forbindelse lagt afgørende vægt på, at den foreslåede ordning skal være så nem at administrere for de involverede myndigheder som muligt, og at opretholdelsen af den eksisterende retstilstand for bestemte typer af sager vil komplicere sagsgangene i både politi og anklagemyndighed samt ved retterne.

7.2.2.2. Hvilke udgifter skal være omfattet?

Efter den nuværende ordning kan den domfældte blive pålagt at betale de nødvendige udgifter, der er medgået til sagens behandling. Det er f.eks. salær til den beskikkede forsvarer, udgifter i forbindelse med sagkyndige udtalelser og andre udgifter i forbindelse med fremskaffelse af særlige beviser.

Det er udvalgets opfattelse, at den domfældte fremover alene skal betale omkostningerne til den beskikkede forsvarer. Som nævnt ovenfor udgør disse omkostninger i dag ca. 95 pct. af de pålagte sagsomkostninger. Udvalget har bl.a. lagt vægt på, at udgifterne til den beskikkede forsvarer, som den domfældte har en vis indflydelse på, fortsat som udgangspunkt bør afholdes af den domfældte selv.

Udvalget har i den forbindelse overvejet risikoen for, at en tiltalt fravælger den beskikkede forsvarer af økonomiske hensyn. Udvalget finder dog ikke, at denne risiko er mere aktuell efter den foreslåede ordning end efter den nuværende ordning, hvor den domfældte som udgangspunkt også selv afholder udgifterne til den beskikkede forsvarer. Udvalget har endvidere lagt vægt på, at den tiltalte i en del sager (f.eks. domsmandssager og nævningesager) ikke kan fravælge forsvarerbistand, ligesom der endvidere altid vil være beskikket en forsvarer i forbindelse med ankesager i landsretten og Højesteret. Det følger endvidere af de advokatetiske regler, at den beskikkede forsvarer – som sin klients uafhængige rådgiver – altid skal varetage klientens interesser grundigt, samvittighedsfuldt og i overensstemmelse med, hvad berettigede hensyn til klientens tarv kræver. Det indebærer bl.a., at en tiltalt ikke vil kunne aftale med den beskikkede forsvarer, at vedkommende alene skal have et ”discount-forsvar”.

Derimod finder udvalget, at udgifter, der er forbundet med politiets forskellige efterforskningsskridt, og som den domfældte ikke selv har haft indflydelse på, fremover bør afholdes af staten. Det betyder, at udgifter til forskellige former for sagkyndig bistand, f.eks. lægeundersøgelser, erklæringer fra retsmedicinsk institut, bilinspektørerklæringer, revisionsmæssig bistand og lignende, ikke som udgangspunkt vil skulle betales af den domfældte. De nævnte udgifter er siden 1. januar 2013 indgået som en del af politiets driftsbevilling, jf. afsnit 3.5, hvilket endvidere taler for at behandle udgifterne på linje med de øvrige dele af politiets og anklagemyndighedens driftsudgifter til behandling af straffesager, som f.eks. husleje, lønudgifter mv.

Som en konsekvens heraf finder udvalget, at bekendtgørelse nr. 371 af 28. juni 1977 om takstmæssigt fastsatte sagsomkostninger i straffesager bør ophæves.

Udvalget har i forlængelse heraf noteret sig, at undersøgelser viser, at særligt hvad angår sagsomkostninger fra udgifter til sagkyndig bistand opfatter mange domfældte disse udgifter som et uretfærdigt krav, eftersom de ikke selv har haft indflydelse på (eller viden om), hvilke undersøgelser politiet eller anklagemyndigheden har rekvireret, jf. ovenfor under afsnit 5.1.

Udgifterne til sagkyndig bistand udgør som nævnt i dag alene ca. 5 pct. af de pålagte sagsomkostninger. Disse udgifter, som således foreslås undtaget fremover, udgør derfor kun en lille del af de samlede pålagte sagsomkostninger i straffesager.

7.2.2.3. Hvem skal pålægge sagsomkostninger?

Efter den nuværende ordning tager retten i forbindelse med hovedforhandlingen stilling til, om den domfældte skal betale sagsomkostningerne. Det konkrete beløb fastsættes som udgangspunkt ikke i dommen. Retten tager dog stilling til, hvilket beløb den beskikkede forsvarer skal have i salær. Herefter opgør politiet de øvrige nødvendige udgifter, som har medgået til sagens behandling. Den domfældte bliver normalt først bekendt med størrelsen af disse udgifter samt det samlede krav på sagsomkostninger, når vedkommende modtager politiets opkrævning heraf.

Som det fremgår af kapitel 5, peger flere undersøgelser på, at en del (førstegang) domfældte ikke har kendskab til, at de skal betale sagens omkostninger, og at de således bliver overraskede, når de efter domfældelse modtager en regning fra politiet.

Udvalget har endvidere noteret sig, at undersøgelserne tillige peger på, at den domfældte sjældent får en udspecificeret regning over deres sagsomkostninger. Flertallet af de domfældte får således efter domfældelsen blot en samlet opkrævning fra politiet, hvor det fremgår, at de

skal betale et beløb, der er fordelt på henholdsvis sagsomkostninger til forsvarersalær og øvrige sagsomkostninger fra rekvirering af sagkyndig bistand.

Udvalget finder på den baggrund, at retten bør fastsætte det konkrete beløb, som den domfældte pålægges i sagsomkostninger, i dommen. Politiet tager herefter stilling til, hvilket beløb den domfældte herefter skal betale i sagsomkostninger, jf. nedenfor under afsnit 7.2.2.6.

Udvalget har i den forbindelse lagt vægt på, at retten allerede i dag fastsætter vederlaget til den beskikkede forsvarer ved dommen eller ved særskilt beslutning på baggrund af forsvarerens opgørelse af sit tidsforbrug og de vejledende salærtakster fastsat af landsretterne.

7.2.2.4. Hvornår skal sagsomkostninger pålægges?

Som det fremgår af afsnit 3.2, følger det af den nuværende ordning, at den sigtede, hvis vedkommende findes skyldig, har pligt til at erstatte det offentlige de nødvendige udgifter, som er medgået til sagens behandling. Til denne hovedregel er det fastsat en række undtagelser.

Af disse undtagelser er den mest skønspregede bestemmelsen om, at retten kan begrænse omkostningsansvaret, når dette ellers vil komme til at stå i åbenbart misforhold til den domfældtes skyld og vilkår. Det kan f.eks. være i tilfælde, hvor en ubetydelig forseelse, der tilfældigvis nødvendiggør omfattende bevisførelse, medfører uforholdsmæssige store sagsomkostninger. Det kan også være i sager, hvor underinstansen har truffet en afgørelse, som er i strid med fastlagt praksis.

Dette foreslås ikke ændret. Udvalget finder således, at retten – som efter den gældende retstilstand – skal pålægge den domfældte sagsomkostninger, hvis betingelserne herfor er opfyldt.

Hvis retten finder, at den domfældte ikke skal pålægges sagsomkostninger, afholdes disse – som efter den gældende retstilstand – af statskassen.

Hvis retten finder, at den domfældte skal pålægges sagsomkostninger, pålægges sagsomkostninger på baggrund af den beskikkede forsvarers salæropgørelse, jf. udvalgets overvejelser herom ovenfor under afsnit 7.2.2.2. Retten tager i den forbindelse – som i dag – stilling til, om salæret er rimeligt og i overensstemmelse med de vejledende takster.

Udvalget finder, at opkrævningen af de af retten pålagte sagsomkostninger bør ske under forudsætning af, at den domfældte har en betalingssevne. På denne måde sikres det, at det alene er de domfældte, som har en mulighed for at betale, som vil blive opkrævet sagsomkostninger, jf. nedenfor under afsnit 7.2.2.6.

7.2.2.5. Prøvelse af rettens pålæg af sagsomkostninger

Som det fremgår under afsnit 3.3, kan den domfældte efter den nuværende ordning begære politiets efterfølgende opgørelse af de sagsomkostninger, som den domfældte i henhold til en dom skal betale, indbragt for retten til afgørelse. Den overordnede ret prøver endvidere omkostningsspørgsmålet, når en dom er påanket, for så vidt dette spørgsmåls afgørelse afhænger af ankens udfald, eller det særligt er inddraget under anken.

Efter udvalgets opfattelse overflødiggøres den domfældtes ret til at få politiets opgørelse af sagsomkostningerne indbragt for retten af den foreslåede model, idet politiet ikke længere vil skulle opgøre sagsomkostningerne. Når sagsomkostningerne pålægges og det konkrete pålagte beløb fastsættes af retten i forbindelse med hovedforhandlingen, består det samme behov for efterfølgende domstolsprøvelse ikke længere. Prøvelse af omkostningsspørgsmålet, når en dom er påanket, og hvor spørgsmålet afhænger af ankens udfald, eller hvor det særligt er inddraget under anken, vil dog fortsat være relevant.

For så vidt angår prøvelse af politiets afgørelse om opkrævning af sagsomkostninger henvises der til afsnit 7.2.2.6 straks nedenfor.

7.2.2.6. Opkrævning af sagsomkostninger

Som det fremgår ovenfor, følger det af den nuværende ordning, at politiet opgør de øvrige nødvendige udgifter, som har medgået til sagens behandling, efter straffesagens afslutning. Den domfældte bliver normalt først bekendt med størrelsen af disse udgifter samt det samlede krav på sagsomkostninger, når vedkommende modtager politiets opkrævning heraf.

Udvalget finder, at pålagte sagsomkostninger alene skal opkræves, såfremt den domfældte har en betalingsevne på det tidspunkt, hvor politiet foretager opkrævningen. Derfor anbefaler udvalget, at politiet – når sagen er afsluttet ved retten – indhenter oplysning fra SKAT om, hvorvidt den domfældte har en betalingsevne. På denne måde vil vurderingen af betalingsevnen og opkrævning af sagsomkostninger kunne ske i umiddelbar forlængelse af straffesagens afslutning.

SKAT har oplyst, at oplysning om domfældtes betalingsevne ikke vil indeholde oplysning om, hvorvidt betalingsevnen helt eller delvist er udnyttet af anden gæld til det offentlige med en højere dækningsrækkefølge end gæld fra sagsomkostninger. F.eks. har bøder og gæld fra underholdsbidrag en højere dækningsrækkefølge end gæld fra sagsomkostninger.

Selv om betalingsevnen på tidspunktet for opkrævning af sagsomkostningerne måtte være udnyttet til dækning af anden gæld til det offentlige, finder udvalget, at det afgørende må være, at SKATs betalingsevnevurdering har vist, at den domfældte har en betalingsevne.

SKAT har i den forbindelse oplyst, at i sager, hvor f.eks. lønindeholdelse allerede er iværksat, vil SKAT efter omstændighederne kunne udvide lønindeholdelsen til også at omfatte et senere pålagt krav på sagsomkostninger.

SKATs betalingsevnevurdering er som udgangspunkt baseret på oplysninger fra eIndkomstregistret om den domfældtes indkomst. Oplysningerne bliver indberettet pr. lønperiode, hvorfor oplysningerne er opdateret i forhold til den domfældtes aktuelle økonomiske situation. SKAT foretager på den baggrund en gennemsnitsberegning af den domfældtes betalingsevne, hvor der tages højde for, om den domfældte er forsørger. Den domfældte har betalingsevne, hvis vedkommende har en beregnet årlig nettoindkomst på henholdsvis 108.000 kr. (ikke-forsørger) eller 134.000 kr. (forsørger) eller derover (2014-niveau). For en nærmere beskrivelse af SKATs betalingsevnevurdering henvises der til bilag 5.

Hvis SKATs betalingsevnevurdering således viser, at den domfældte ikke har en betalingsevne, træffer politiet afgørelse om, at de pålagte sagsomkostninger bortfalder. Udvalget finder, at kravet dog ikke bør bortfalde, i det omfang det dækkes af gods, der i overensstemmelse med den gældende retstilstand er beslaglagt til sikkerhed for sagsomkostninger. Udvalget er i den forbindelse opmærksom på, at det kan være tilfældigt, i hvilke sager politiet har beslaglagt gods, der kan anvendes til dækning af sagsomkostninger.

Hvis SKATs betalingsevnevurdering derimod viser, at den domfældte har en betalingsevne, træffer politiet som udgangspunkt afgørelse om, at den domfældte skal betale de sagsomkostninger, som pågældende kan betale indenfor en kortere periode.

Ved at tilpasse beløbet til den enkeltes indkomstforhold mindskes effekten af vilkårlighed for dem, der har en betalingsevne, samt risikoen for, at domfældte, som kun har en lille betalingssevne, vil skulle betale det fulde pålagte beløb. Betalingsevne modellen indebærer således, at politiet i forbindelse med opkrævningen fastsætter et loft for de pålagte sagsomkostninger på baggrund af oplysninger fra SKAT om den domfældtes forsørgerforpligtelse og nettoindkomst. Beløbet fastsættes, så det for den domfældte vil være muligt at afdrage gælden inden for en kortere periode.

Udvalget finder, at denne periode passende vil kunne fastsættes til 2 år.

Udvalget anbefaler således, at politiet alene opkræver den del af de pålagte sagsomkostninger, som svarer til en procentdel af den domfældtes årlige nettoindkomst. Det beløb,

som politiet herefter vil skulle opkræve, fastsættes med udgangspunkt i den tabel, som restanceinddrivelsesmyndigheden anvender ved fastsættelse af afdragsordninger, jf. kapitel 5 i inddrivelsesbekendtgørelsen.

Som eksempel kan nævnes, at en domfældt, der af retten er pålagt at betale 30.000 kr. i sagsomkostninger, og som har en betalingsevne, fordi vedkommende f.eks. har en årlig nettoindkomst på 112.000 kr., ville skulle betale 7 pct. af nettoindkomsten i 2 år, hvis vedkommende ikke har forsørgelsespligt. Det svarer til 15.680 kr. fordelt over f.eks. 24 rater, hvilket medfører et månedligt beløb på 653 kr.

Den foreslåede model indebærer, at den del af de pålagte sagsomkostninger, som ligger ud over det beløb, som vedkommende kan betale, bortfalder. I det ovenfor nævnte eksempel betyder det, at 14.320 kr. (30.000 kr.-15.680 kr.) af de 30.000 kr. vil bortfalde.

Efter udvalgets opfattelse vil den foreslåede ordning medføre, at effekten af vilkårligheden for dem, der har en betalingsevne på det tidspunkt, hvor politiet opkræver sagsomkostningerne, vil blive mindsket, idet den domfældte så vidt muligt inden for standardiserede rammer vil få tilpasset de pålagte sagsomkostninger til vedkommendes indkomstforhold.

Det er endvidere udvalgets opfattelse, at udsigten til at kunne afvikle gælden inden for en overskuelig periode vil have en betydning for den domfældtes resocialisering, ligesom det vil kunne medføre et incitament for den domfældte til at få afviklet gælden fra sagsomkostninger, idet betaling af gælden dermed vil blive mere overskuelig for den pågældende.

Udvalget finder, at det vil være hensigtsmæssigt, hvis der etableres mulighed for, at politiets afgørelser kan påklages i nødvendigt omfang.

Efter den gældende ordning indeholder politiets opkrævningsbrev en betalingsfrist på 20 dage. Udvalget finder, at politiets afgørelse om betaling af sagsomkostninger efter den nye ordning også bør indeholde en frist på 20 dage for betaling af 1. rate. Afgørelsen bør endvidere indeholde oplysning om, at fordringen oversendes til restanceinddrivelsesmyndigheden med henblik på inddrivelse, hvis en rate ikke indbetales, inden for den fastsatte betalingsfrist. Hvis en rate herefter ikke betales rettidigt, oversender politiet den samlede resterende fordring til restanceinddrivelsesmyndigheden med henblik på inddrivelse efter de almindelige inddrivelsesregler.

Det er udvalgets opfattelse, at der efter den foreslåede model herefter ikke vil være behov for, at politiet gives mulighed for at kunne træffe afgørelse om henstand eller afdragsvis betaling, idet restanceinddrivelsesmyndigheden vil kunne træffe sådanne afgørelser i forbindelse med inddrivelse af kravet.

Udvalget er opmærksom på, at den foreslåede model ikke i forbindelse med hovedforhandlingen vil give den domfældte fuld gennemsigtighed med, om vedkommende skal betale sagsomkostningerne, idet politiet først vil skulle undersøge vedkommendes betalingsevne, inden der tages endelig stilling til, om de pålagte sagsomkostninger skal opkræves. Udvalget har lagt vægt på, at den domfældte får vished om sagsomkostningernes eksistens og størrelse i forbindelse med hovedforhandlingen samt betingelsen om, at opkrævning af de pålagte sagsomkostninger kun vil ske, hvis vedkommende har en betalingsevne.

7.2.2.7. Betingelse om en kriminalitetsfri periode?

Udvalget er opmærksom på, at retspolitiske overvejelser kan føre til et ønske om, at bortfald eller reduktion af gæld fra sagsomkostninger gøres betinget af, at den domfældte holder sig kriminalitetsfri i en periode.

Udvalget bemærker i den forbindelse, at en sådan betingelse vil begrænse den resocialiserende effekt og gøre ordningen mere administrativt tung for politiet. Omvendt vil en sådan betingelse reducere de statslige mindreindtægter, idet en mindre gruppe af domfældte må forventes at blive omfattet af ordningen.

Hvis retspolitiske overvejelser imidlertid fører til, at betingelsen indføres, har udvalget overvejet, hvordan betingelsen om en kriminalitetsfri periode mest hensigtsmæssigt afgrænses.

Udvalget har overvejet, om betingelsen om en kriminalitetsfri periode vil kunne afgrænses ud fra et kriterium om, at den domfældte ikke må begå ligeartet kriminalitet i perioden. Det er dog udvalgets opfattelse, at en betingelse om, at den domfældte ikke må begå ligeartet kriminalitet vil indebære en besværlig og bureaukratisk proces med afgrænsningsvanskeligheder i den konkrete sag.

Udvalget peger derfor på, at betingelsen – i givet fald – bør afgrænses således, at den domfældte ikke må være dømt for kriminalitet omfattet af straffeloven, våbenloven eller lov om euforiserende stoffer. Udvalget har herved lagt vægt på, at der ved overtrædelse af straffeloven, våbenloven eller lov om euforiserende stoffer normalt er tale om alvorlig kriminalitet, som ikke bør berettige til eftergivelse af gælden. Udvalget har endvidere lagt vægt på, at kriminalitet omfattet af straffeloven, våbenloven og lov om euforiserende stoffer er den mest hensigtsmæssige afgrænsning, idet der således vil være tale om kriminalitet, som er umiddelbart konstaterbart ved et opslag i Kriminalregistret, uden at der herefter skal foretages en nærmere vurdering af, om betingelsen er opfyldt.

Betingelsen vil i givet fald indebære, at bortfald eller reduktion af sagsomkostninger ikke vil kunne ske for en domfældt, som i perioden har begået kriminalitet af den nævnte karakter og er blevet sigtet herfor. Bortfald eller reduktion af sagsomkostninger vil endvidere ikke kunne ske for en domfældt, som ved periodens udløb er sigtet for i perioden at have begået kriminalitet af den nævnte karakter. Hvis sigtelsen ikke fører til domfældelse, vil den domfældte imidlertid på begæring kunne få genoptaget sagen hos politiet med henblik på bortfald eller reduktion af sagsomkostningerne.

Det er udvalgets opfattelse, at en eventuel kriminalitetsfri periode ikke bør overstige 1-2 år.

7.2.2.8. Påløb af renter ved oversendelse til restanceinddrivelsesmyndigheden

Det er udvalgets opfattelse, at påløb af renter, hvis betaling af gæld fra sagsomkostninger ikke forfalder rettidigt, vil styrke skyldnerens incitament til at få betalt gælden til tiden, ligesom det vil sidestille gæld fra sagsomkostninger med anden offentlig gæld i rentemæssig henseende.

SKAT har oplyst, at det følger af inddrivelsesbekendtgørelsen, at fordringer, der overdrages til inddrivelse hos restanceinddrivelsesmyndigheden, som udgangspunkt forrentes med en årlig rente i henhold til rentelovens § 5, stk. 1 og 2. Renten tilskrives fra den 1. i måneden efter modtagelsen hos restanceinddrivelsesmyndigheden, jf. inddrivelsesbekendtgørelsens § 4, stk. 3. Straffeprocessuelle sagsomkostninger er dog efter den gældende retstilstand undtaget fra denne regel, jf. inddrivelsesbekendtgørelsens § 4, stk. 4, nr. 4.

Udvalget finder derfor, at fordringer vedrørende sagsomkostninger fra straffesager også i denne henseende bør normaliseres og derfor fremover følge det almindelige udgangspunkt om, at fordringer, overdraget med henblik på inddrivelse, forrentes.

7.2.2.9. Forældelse

Modellen vil indebære, at forældelsesfristen for skyldige sagsomkostninger forlænges fra 3 år til 10 år, jf. forældelseslovens § 5, stk. 1, nr. 3. Dette skyldes, at opgørelsen af sagsomkostningerne efter den foreslåede model sker i dommen. Dommen vil således – i modsætning til i dag – fastslå fordringens eksistens og størrelse. Det vil herefter være op til politiet at træffe afgørelse om, hvorvidt og i hvilket omfang beløbet skal opkræves på baggrund af den domfældtes betalingsevne og indkomstforhold.

Den 10-årige forældelsesfrist vil skulle regnes fra det tidligste tidspunkt, til hvilket de skyldige sagsomkostninger kan kræves betalt, jf. forældelseslovens § 2, stk. 1. Forældelsesfristen vil skulle regnes fra det tidspunkt, hvor beløbet forfalder til betaling.

Det er udvalgets opfattelse, at den nuværende forældelsesramme bør fastholdes, selv om det medfører, at forældelsesfristen forlænges fra 3 år til 10 år. Forældelsesfristen for krav på sagsomkostninger vil således følge de samme regler som for krav på erstatning eller andre krav, som er fastsat ved dom. Udvalget har endvidere lagt vægt på, at forlængelsen af forældelsesfristen i realiteten ikke vil få den store betydning for den enkelte skyldner, idet fristen i langt størstedelen af tilfældene må forventes at blive afbrudt. Hertil kommer, at den domfældte – ved en forældelsesfrist på 10 år – efter omstændighederne vil undgå en del af de omkostninger, der er forbundet med afbrydelse af forældelsesfristen hvert 3. år.

Forældelsesfristen afbrydes som udgangspunkt ved, at skyldneren erkender sin gældsforpligtelse, jf. forældelseslovens § 15, eller ved, at fordringshaveren foretager retslige skridt mod skyldneren med henblik på at erhverve en dom eller anden bindende afgørelse, der fastslår fordringens eksistens og størrelse, jf. lovens § 16.

Efter forældelseslovens §§ 17 og 18 er visse andre skridt fra fordringshavers side dog også tilagt afbrydelsesvirkning.

Således afbrydes forældelse efter forældelseslovens § 18, stk. 1, bl.a. ved indgivelse af anmodning om udlæg, herunder udlæg foretaget af en pantefoged (restanceinddrivelsesmyndigheden), jf. § 18, stk. 2. Forældelsen afbrydes også ved restanceinddrivelsesmyndighedens underretning til skyldneren om afgørelse om lønindeholdelse, jf. § 18, stk. 4.

I de situationer, hvor forældelsesfristen ikke afbrydes ved skyldnerens erkendelse, vil det, som det fremgår ovenfor, kræve en række sagsskridt fra myndighedernes side af at sikre afbrydelse.

7.2.2.10. Konsekvenser af modellen

Udvalget er opmærksom på, at fastsættelsen af sagsomkostningerne på baggrund af betalings-evnemodellen kan medføre tilfælde, hvor modellen ikke synes rimelig.

Det kan f.eks. være i sager, hvor en domfældt ikke har nogen indtægt – og dermed ingen betalingsevne – men derimod en uregistreret indtægt fra f.eks. kriminalitet, sort arbejde eller lignende, som myndighederne ikke har kendskab til. I en sådan situation vil vedkommende efter modellen ikke blive pålagt sagsomkostninger.

Et andet tilfælde, som vil kunne virke stødende, er de situationer, hvor f.eks. en pensionist med en meget beskeden indtægt, har en stor formue, f.eks. i form af fast ejendom eller kunst. En sådan situation vil også medføre, at vedkommende efter den foreslåede model ikke vil bli-

ve pålagt sagsomkostninger. SKAT har dog oplyst, at det er SKATs indtryk, at der er meget få personer, som ikke har en indtægt, men som har en stor formue.

Et tredje eksempel på en uhensigtsmæssighed ved ordningen er den enlige forælder med fem mindreårige børn, som har en indkomst – og derfor en betalingsevne – men som også har andre store gældsforpligtelser og en underholdsforpligtelse over for sine børn. Det skal dog til dette eksempel bemærkes, at der i et vist omfang vil blive taget højde for eventuelle forsørgerforpligtelser.

Endelig vil en domfældt kunne have anden gæld – offentlig som privat – som vil kunne vanskeliggøre vedkommendes resocialisering, uanset at vedkommende – på grund af sine indtægtsforhold – efter modellen ikke vil skulle betale sagsomkostninger.

Udvalget anerkender, at de nævnte konsekvenser af betalingsevne modellen vil kunne stride imod retsfølelsen, idet f.eks. manglende opgivelse af indkomst til skattevæsenet kan føre til, at man slipper for sagsomkostninger. Her er det udvalgets opfattelse, at andre effektive tiltag må bringes i anvendelse med henblik på bekæmpelse af kriminalitet og sort arbejde, og at disse udfordringer må løses i et andet regi. Efter udvalgets opfattelse skal de nævnte forhold ikke efter udvalgets opfattelse stå i vejen for en hensigtsmæssig og enkel fremtidig ordning for pålæg af sagsomkostninger.

Udvalget har endvidere lagt afgørende vægt på, at den fremtidige model for pålæg af sagsomkostninger er enkel og let at administrere for de involverede myndigheder. Modellen er derfor en skematisk model baseret på SKATs tabeltræksmodel for vurdering af den enkeltes betalingsevne. Eventuelle udfordringer i forhold til anden gæld end gæld fra sagsomkostninger falder uden for udvalgets kommissorium.

7.2.2.11. Udvalgets anbefalinger

Det har som tidligere nævnt været udvalgets ambition, at gæld fra sagsomkostninger ikke længere skal være en medvirkende årsag til, at tidligere domfældte fastholdes i eller genoptager en kriminel tilværelse, men at en ny ordning for pålæg af sagsomkostninger vil være med til at give den domfældte et økonomisk incitament til at varetage et arbejde, påbegynde eller færdiggøre en uddannelse og få et liv med normale erhvervelser og relationer til det omgivende samfund.

Udvalget har ønsket en model, som medfører, at de domfældte, som i dag pålægges sagsomkostninger uden udsigt til, at de vil kunne betale gælden, ikke længere skal betale sagsomkostninger. Og at de domfældte, som pålægges at betale sagsomkostninger, så vidt muligt inden for standardiserede rammer får tilpasset gælden til deres indkomstforhold. Udvalget har

endvidere lagt afgørende vægt på, at ordningen skal være så enkel og let at administrere for de involverede myndigheder som muligt.

I udvalgets kommissorium forudsættes det, at eventuelle merudgifter eller mindreindtægter skal finansieres ved omprioriteringer i de enkelte år. Det fremgår endvidere, at dette indebærer, at forslagene i hver enkelt afrapportering skal være fuldt finansierede og ikke må bidrage til en forringelse af de offentlige finanser.

Udvalget ser dog ingen mulighed for at anbefale en model, som er omkostningsneutral, når den samtidig skal adressere resocialiserende effekter i en ny ordning for sagsomkostninger i straffesager. Udvalget har således ikke set sig i stand til at anbefale en model, som falder inden for de ovenfor anførte rammer i udvalgets kommissorium.

Udvalget (alle medlemmerne af udvalget og professor Flemming Balvig som sekundær indstilling) skal derfor anbefale betalingsevne modellen, som efter udvalgets opfattelse bedst sikrer, at en gældsbyrde fra sagsomkostninger ikke hindrer den enkeltes resocialiseringsmuligheder samtidig med, at modellen tilgodeser hensynet til enkelthed for de involverede myndigheder. Modellen tager endvidere højde for, at pålagte sagsomkostninger så vidt muligt inden for standardiserede rammer tilpasses den enkeltes indkomstforhold, således at de, som har en beskeden betalingsevne, også vil have udsigt til at kunne betale gælden. Omvendt vil de domfældte, som ikke har en betalingsevne, ikke skulle betale sagsomkostninger. Hermed sikres det, at gæld fra sagsomkostninger, som den domfældte ikke har mulighed for at betale, ikke vil fastholde vedkommende i kriminalitet.

Modellen vil således både have en betydning for resocialisering for dem, som i dag ville blive pålagt sagsomkostninger, men som ikke har en betalingsevne og derfor fremover ikke vil blive pålagt sagsomkostninger, og dem, som fremover vil blive pålagt sagsomkostninger, fordi de har en betalingsevne, men som vil få tilpasset gælden fra sagsomkostninger til deres forøgerforpligtelser og indkomstforhold.

Betalingsevne modellen vil endvidere gøre det overskueligt at afvikle gælden for dem, som bliver pålagt at betale sagsomkostninger. Det vil efter udvalgets opfattelse også få en betydning for den domfældtes resocialisering, ligesom det vil kunne medføre et incitament for den domfældte til at få afviklet gælden fra sagsomkostninger.

For så vidt angår udvalgets anbefalinger vedrørende de enkelte dele af modellen henvises der til gennemgangen ovenfor.

7.3. Eftergivelse af gæld fra sagsomkostninger pålagt efter den foreslåede ordning

Som det fremgår af afsnit 3.7.1, vil præventionshensyn og hensynet til retsfølelsen efter den nuværende ordning normalt føre til, at en ansøgning om eftergivelse af gæld til det offentlige ikke vil blive imødekommet, hvis gælden eller størstedelen af gælden er opstået i forbindelse med et strafbart forhold. Gæld, der er opstået i forbindelse med et strafbart forhold, omfatter bl.a. sagsomkostninger, der er forbundet med en straffesag. Muligheden for eftergivelse af gæld fra sagsomkostninger er således meget restriktiv efter den gældende retstilstand.

Udvalget har derfor – i lyset af et ønske om at lade hensynet til resocialiseringen veje tungere – overvejet, om gæld hidrørende fra sagsomkostninger fortsat skal være omfattet af de særdeles restriktive eftergivelsesmuligheder, eller om gæld fra sagsomkostninger bør normaliseres og dermed fremover bør sidestilles med anden gæld til det offentlige.

Det er udvalgets opfattelse, at der kan være gode grunde til, at gæld fra sagsomkostninger ikke – som i dag – sidestilles med f.eks. gæld fra bøder, som er en strafferetlig sanktion. Det vil endvidere forenkle behandlingen af sager om eftergivelse af gæld til det offentlige.

Det er på denne baggrund udvalgets anbefaling, at gæld fra sagsomkostninger sidestilles med anden gæld til det offentlige. Det indebærer bl.a., at gæld fra sagsomkostninger ikke længere – som bøder og erstatningskrav fra strafbare forhold – vil være omfattet af særreglen om, at gæld, der helt eller for størstedelens vedkommende er opstået i forbindelse med et strafbart forhold, som udgangspunkt ikke vil kunne eftergives.

7.4. Eftergivelse af eksisterende gæld fra sagsomkostninger

Den foreslåede ordning vedrørende pålæg af sagsomkostninger, der er beskrevet ovenfor under afsnit 7.2.2, tager alene sigte på fremtidige pålæg af sagsomkostninger. Mange har imidlertid eksisterende gæld fra sagsomkostninger, som kan være en stor hindring for resocialiseringen.

Den foreslåede ordning vedrørende pålæg af sagsomkostninger har efter udvalgets opfattelse alene effekt i forhold til resocialiseringen, hvis der samtidig tages hånd om eventuel eksisterende gæld, der hidrører fra sagsomkostninger.

Udvalget har derfor overvejet en ordning, hvor personer, der har gæld efter sagsomkostninger, får mulighed for eftergivelse af gælden. Udvalget har endvidere overvejet, om eftergivelse bør betinges af, at den domfældte holder sig fri af kriminalitet i en vis periode.

Udvalget anbefaler på den baggrund, at eksisterende gæld fra sagsomkostninger eftergives under nogle nærmere angivne betingelser, jf. straks nedenfor.

7.4.1. Hvem skal være omfattet af ordningen?

De, der er i fungerende betalingsforløb, eller de, som kan betale, bør efter udvalgets opfattelse fortsat betale de sagsomkostninger, de måtte være pålagt, og skal derfor ikke være omfattet af ordningen.

De, der derimod ikke kan betale, vil ikke få gavn af den foreslåede gunstigere ordning for pålæg af sagsomkostninger, hvis de samtidig slæber rundt på en gammel gæld fra sagsomkostninger, der behandles efter de nugældende regler.

Det er på den baggrund udvalgets opfattelse, at muligheden for eftergivelse af eksisterende gæld bør omfatte dem, der ikke har evnen til at betale gælden, og hvor fordringen derfor ikke forventes at kunne opkræves og heller ikke er aktuelt inddrivelig for restanceinddrivelsesmyndigheden.

For disse personer vil gælden fra sagsomkostninger – efter udvalgets opfattelse – kunne være en hindring for etablering af en kriminalitetsfri tilværelse, idet den domfældte ikke har noget incitament til at komme i arbejde, uddannelse eller på anden måde etablere en hvid økonomi.

Udvalget anbefaler på den baggrund, at eksisterende gæld fra sagsomkostninger eftergives for personer, som ikke vurderes at have en betalingsevne. SKAT foretager i forbindelse med inddrivelsen af gæld til det offentlige, herunder fra sagsomkostninger, en betalingsevnevurdering, som efter udvalgets opfattelse kan lægges til grund for politiets afgørelse af, hvilke personer som bør tilbydes den foreslåede ordning.

Udvalget finder, at det vil være hensigtsmæssigt, hvis der etableres mulighed for, at politiets afgørelser herom kan påklages i nødvendigt omfang.

7.4.2. Betingelser for eftergivelse af eksisterende gæld

Udvalget finder – som nævnt ovenfor – at det kan overvejes, om eftergivelse af eksisterende gæld fra sagsomkostninger kun skal ske, hvis nogle nærmere angivne betingelser er opfyldt.

Uanset, at domfældte med gæld fra sagsomkostninger kan være så belastet af kriminalitet og andre sociale forhold, at de ikke i almindelighed må forventes at lade sig motivere til en kriminalitetsfri tilværelse af udsigten til eftergivelse af gæld, er det udvalgets opfattelse, at udsigten til eftergivelse af eksisterende gæld fra sagsomkostninger vil kunne medføre et incitament for den domfældte til at holde sig fri af kriminalitet. Udvalget finder på den baggrund, at eftergivelse af eksisterende gæld fra sagsomkostninger bør ske, hvis den domfældte holder sig kriminalitetsfri i en periode på f.eks. 1-2 år.

Som nævnt under afsnit 7.2.2.7 finder udvalget, at en sådan betingelse bør afgrænses således, at den domfældte ikke må være dømt for kriminalitet omfattet af straffeloven, våbenloven eller lov om euforiserende stoffer, jf. straks nedenfor.

Udvalget peger på, at der bør etableres hjemmel til, at politiet kan tilbagekalde fordringer, der vedrører gæld fra sagsomkostninger, mod de domfældte, som er omfattet af ordningen, fra restanceinddrivelsesmyndigheden, således at inddrivelsen kan indstilles.

Ordnningen vil indebære, at eftergivelse ikke vil kunne ske for en domfældt, som i perioden har begået kriminalitet af den nævnte karakter og er blevet sigtet herfor.

Eftergivelse af eksisterende gæld fra sagsomkostninger vil endvidere ikke kunne ske for en domfældt, som ved periodens udløb er sigtet for i perioden at have begået kriminalitet af den nævnte karakter.

I sådanne tilfælde genoptager politiet som udgangspunkt opkrævningen og (gen)oversender fordringen til restanceinddrivelsesmyndigheden med henblik på påbegyndelse eller genoptagelse af inddrivelsen.

Hvis sigtelsen ikke fører til domfældelse, vil den domfældte imidlertid på begæring kunne få genoptaget sagen hos politiet med henblik på eftergivelse af gælden.

7.4.3. Den foreslåede ordnings betydning for eftergivelse af øvrig gæld til det offentlige

Selv om den foreslåede model for eftergivelse af eksisterende gæld fra sagsomkostninger adskiller sig fra den nuværende ordning i inddrivelsesloven om, at eftergivelse af gæld bør omfatte al gæld til det offentlige, vil modellen efter udvalgets opfattelse forøge skyldnerens mulighed for eftergivelse af eventuel anden (resterende) gæld til det offentlige. De skærpede krav til eftergivelse af gæld, hvor størstedelen eller en ikke uvæsentlig del af gælden er pådraget ved f.eks. strafbare forhold, vil således ikke længere være til hinder for eftergivelse. Der henvises i øvrigt til udvalgets overvejelser og anbefalinger vedrørende mulighed for eftergivelse af gæld fra sagsomkostninger pålagt efter den foreslåede ordning ovenfor under afsnit 7.3.

7.4.4. Personer, der ikke er omfattet af den foreslåede ordning

Hvis den pågældende ikke er omfattet af den foreslåede ordning vedrørende eftergivelse af eksisterende gæld fra sagsomkostninger – fordi vedkommende har en betalingsevne – vil vedkommende dog have mulighed for konkret at ansøge restanceinddrivelsesmyndigheden om eftergivelse af den samlede gæld efter den model, som foreslås ovenfor under afsnit 7.3.

7.4.5. Den foreslåede ordnings betydning for reglerne om forældelse

Efter udvalgets opfattelse vil den foreslåede ordning vedrørende eftergivelse af eksisterende gæld fra sagsomkostninger medføre, at restanceinddrivelsesmyndigheden ikke kan foretage skridt med henblik på at inddrive gælden i den givne periode. Der vil imidlertid fortsat løbe en forældelsesfrist for de pågældende fordringer.

Efter omstændighederne kan forslaget således – hvis den nuværende forældelsesretlige ramme fastholdes – indebære, at krav på skyldige sagsomkostninger fortabes som følge af forældelse, idet restanceinddrivelsesmyndigheden i hvert fald i praksis er afskåret fra at afbryde forældelsen i suspensionsperioden. Hvis f.eks. forældelsesfristen for et krav på sagsomkostninger allerede har løbet i 2 år på ikrafttrædelsestidspunktet og suspensionsperioden fastsættes til 2 år, vil restanceinddrivelsesmyndigheden efter forslaget tidligst kunne foretage skridt med henblik på at inddrive gælden eller afbryde forældelsen, 4 år efter at forældelsesfristen er begyndt at løbe. På dette tidspunkt vil kravet imidlertid være fortabt, idet kravet forældes efter 3 år, jf. forældelseslovens § 3, stk. 1 – dvs. et år inden udløbet af 2-årsperioden.

Det er på den baggrund udvalgets opfattelse, at der som en konsekvens af den foreslåede ordning bør etableres en forældelsesretlig overgangsregel – f.eks. ved at indføre en regel om, at forældelsen tidligst indtræder 1 år efter udløbet af den foreslåede periode – således at det sikres, at krav på sagsomkostninger ikke forældes inden udløbet af suspensionsperioden.

7.4.6. Konsekvenser af den foreslåede overgangsordning

Udvalget er opmærksom på, at afgrænsningen af overgangsordningen kan medføre tilfælde, hvor ordningen ikke synes rimelig.

Det kan – som ved betalingsevne modellen – f.eks. være i sager, hvor skyldneren ikke har nogen indtægt – og dermed ikke betalingsevne – men derimod en uregistreret indtægt fra f.eks. kriminalitet, sort arbejde eller lignende, som myndighederne ikke har kendskab til. I sådanne tilfælde vil vedkommende blive omfattet af overgangsordningen, og dermed få mulighed for at få eftergivet sin gæld fra sagsomkostninger, hvis vedkommende ikke begår kriminalitet i den anbefalede periode.

Et andet tilfælde, som vil kunne virke stødende, er de situationer, hvor f.eks. en pensionist med en meget beskeden indtægt har en stor formue, f.eks. i form af fast ejendom eller kunst. En sådan situation vil også medføre, at vedkommende bliver omfattet af overgangsordningen, og dermed får mulighed for at få eftergivet sin gæld fra sagsomkostninger, hvis vedkommende ikke begår kriminalitet i den anbefalede periode. SKAT har dog som nævnt oplyst, at det er

SKATs indtryk, at der er meget få personer, som ikke har en indtægt, men som har en stor formue.

Et tredje eksempel på en u hensigtsmæssighed ved ordningen er den enlige forælder med fem mindreårige børn, som har en indkomst – og derfor en betalingsevne – men som også har andre store gældsforpligtelser og en underholdsforpligtelse over for sine børn. Vedkommende vil – på grund af sin betalingsevne – ikke som udgangspunkt være omfattet af overgangsordningen.

En anden konsekvens af modellen vil være, at en bøde for overtrædelse af straffelovens bestemmelse om tyveri vil medføre et afslag på eftergivelse af gæld fra sagsomkostninger, mens en fængselsstraf for f.eks. spirituskørsel ikke vil være til hinder for, at gælden eftergives, idet der i det sidstnævnte tilfælde vil være tale om en overtrædelse af færdselsloven, som ikke er omfattet af den nævnte kriminalitet.

Endelig vil det kunne anføres, at for en skyldner, der ikke har betalingsevne, men som både har gæld fra sagsomkostninger og anden – offentlig som privat – gæld, vil en eftergivelse af gælden fra sagsomkostningerne ikke nødvendigvis medføre den ønskede effekt i forhold til resocialiseringen, idet der ikke også tages hånd om den øvrige gæld.

Udvalget anerkender, at de nævnte konsekvenser af overgangsordningen vil kunne stride imod retsfølelsen, idet f.eks. manglende opgivelse af indkomst til skattevæsenet kan føre til, at gæld fra sagsomkostninger bortfalder. Her er det udvalgets opfattelse, at andre effektive tiltag må bringes i anvendelse med henblik på bekæmpelse af kriminalitet og sort arbejde, og at disse udfordringer må løses i et andet regi. De nævnte forhold skal ikke efter udvalgets opfattelse stå i vejen for en hensigtsmæssig og enkel ordning vedrørende eftergivelse af eksisterende gæld fra sagsomkostninger.

Udvalget har endvidere lagt afgørende vægt på, at den foreslåede overgangsordning er enkel og let at administrere for de involverede myndigheder. Modellen er derfor – som betalingsevne modellen – en skematisk model baseret på SKATs tabeltræksmodel for vurdering af den enkeltes betalingsevne. Eventuelle udfordringer i forhold til anden gæld end gæld fra sagsomkostninger falder uden for udvalgets kommissorium.

8. Økonomiske konsekvenser af udvalgets anbefalinger

Modellen med afskaffelse af sagsomkostninger og betalingsevne modellen forventes begge at have indflydelse på det ressourceforbrug, som politikredsene, anklagemyndigheden, domstolene og restanceinddrivelsesmyndigheden har i dag i forbindelse med pålæg, opgørelse, opkrævning, inddrivelse og eftergivelse af sagsomkostninger.

Udvalget har ved betalingsevne modellen forsøgt at foretage en administrativ forenkling af de nuværende sagsgange bl.a. ved at anbefale, at sagsomkostninger fremover alene skal vedrøre udgifter til forsvarerbistand. Herved bortfalder politiets opgørelse af en lang række udgifter til sagkyndig bistand.

Det er efter udvalgets opfattelse vigtigt at skelne mellem ”inddrivelig” og ”ikke-inddrivelig” gæld fra sagsomkostninger. I de nedenfor præsenterede økonomiske estimater for betalingssevne modellen er det forudsat, at der fremadrettet vil blive opkrævet sagsomkostninger fra en mindre gruppe af domfældte end i dag. Samtidig er det forudsat, at opkrævnings- og inddrivelsesgraden – den andel af den pålagte gæld, som faktisk opkræves og inddrives – vil stige i forhold til i dag.

Endelig er der ved vurderingen af modellernes økonomiske konsekvenser lagt vægt på, at der alene estimeres forventede og konkrete effekter. Der er derfor ikke i det følgende medregnet eventuelle afledte samfundsmæssige besparelser ved et fald i recidivet, ligesom eventuelle afledte effekter på kriminalforsorgens belæg ikke er medtaget.

I det følgende afsnit beskrives kort de forventede økonomiske konsekvenser af de overvejede modeller for pålæg af sagsomkostninger. I bilag 7 er indsat et procesdiagram vedrørende den nuværende og foreslåede ordning for pålæg af sagsomkostninger samt den foreslåede ordning for eftergivelse af eksisterende gæld fra sagsomkostninger.

8.1. Pålæg af sagsomkostninger

8.1.1. Afskaffelse af sagsomkostninger

8.1.1.1. Økonomiske konsekvenser

Udvalget vurderer, at en afskaffelse af sagsomkostningerne vil medføre en administrativ letelse for politiet. Politiets regnskabsafdelinger gennemgår efter den nuværende ordning dommen i straffesagen for at konstatere, om den domfældte er blevet pålagt at betale sagsomkostninger. Salæret til den beskikkede forsvarer fremgår normalt af en retsbog, som regnskabsafdelingen også skal gennemgå. Herudover vil øvrige dokumenter i sagen skulle gennemgås for

at kunne fastlægge det endelige beløb til opkrævning af sagens omkostninger, ligesom en jurist vil skulle konsulteres, hvis der opstår tvivls spørgsmål.

Ved afskaffelse af sagsomkostningerne vil regnskabsafdelingerne i politikredsene alene skulle betale udgifterne til sagens omkostninger, som efterfølgende vil blive afskrevet.

Modellen indebærer udover en administrativ lettelse også en afskaffelse af det skøn, som i dag i et vist omfang overlades til politikredsens regnskabsafdelinger, idet det ikke længere skal afgøres, hvilke omkostninger der har været nødvendige for behandling af sagen, og som derfor skal pålægges den domfældte. Herudover indebærer modellen endvidere, at politiet ikke længere skal behandle ansøgninger om henstand og afdragsvis betaling.

Udvalget vurderer, at der vil være en mindre ressourcebesparelse i kriminalforsorgen, da klageadgangen over restanceinddrivelsesmyndighedens afgørelser hertil vil skulle ophæves. Udvalget vurderer ikke, at modellen vil have økonomiske konsekvenser for anklagemyndighed, domstole eller SKAT.

Ved afskaffelse af sagsomkostninger vil den gæld fra sagsomkostninger, som i dag opkræves og inddrives, fremadrettet skulle afholdes af staten. Der opkræves og inddrives i dag ca. 150 mio. kr. årligt samlet af politiet og restanceinddrivelsesmyndigheden.

Mio. kr.	År 1	År 2	År 3	År 4
Statsfinansielle mindreindtægter	-150	-150	-150	-150
Administrative udgifter, heraf	7,4	7,4	7,4	7,4
- Politiet (netto)	7,2	7,2	7,2	7,2
- Anklagemyndigheden	0,0	0,0	0,0	0,0
- Domstolene	0,0	0,0	0,0	0,0
- Kriminalforsorgen	0,1	0,1	0,1	0,1
- SKAT	0,0	0,0	0,0	0,0
Nettopåvirkning for statens budget	-143	-143	-143	-143

Note: Totaler stemmer ikke fuldstændigt som følge af afrundinger

Der er ikke i forbindelse med ovenstående foretaget skøn over konsekvenserne af eftergivelse af eksisterende gæld til sagsomkostninger, da afskaffelse af sagsomkostninger ikke anbefales af et flertal i udvalget.

8.1.2. Betalingsevne modellen og eftergivelse af eksisterende gæld fra sagsomkostninger

8.1.2.1. Økonomiske konsekvenser

Udvalget vurderer, at betalingsevne modellen vil være udgiftsneutral for kriminalforsorgen, domstolene og anklagemyndigheden.

Udvalget vurderer endvidere, at politiets samlede ressourceforbrug til administration af ordningerne forventes at være udgiftsneutralt. Politiet vil ikke efter betalingsevne modellen – som efter den nuværende ordning – skulle opføre kravet på sagsomkostninger, som skal pålægges den domfældte, ligesom modellen fjerner det skøn, som i dag i et vist omfang er overladt til politikredsene over, hvilke omkostninger der skal pålægges den domfældte. Endelig vil den foreslåede ordning indebære, at politiet ikke længere skal behandle ansøgninger om henstand og afdragsvis betaling. Til gengæld får politiet yderligere opgaver i forbindelse med håndteringen af betalingsevne modellen. Hertil kommer, at den foreslåede ordning for eftergivelse af eksisterende gæld forventes at medføre et øget administrativt ressourcebehov for politiet i den periode, hvor politiet skal tilbagekalde fordringer fra restanceinddrivelsesmyndigheden og iværksætte overgangsperioden.

Politiet vil i alle sager, hvor der er pålagt sagsomkostninger, skulle træffe afgørelse om, hvorvidt kravet skal eftergives eller opkræves hos den domfældte. Den domfældte opkræves de pålagte sagsomkostninger til forsvarersalær, hvis vedkommende vurderes at have en betalingsevne. Hvis domfældte har en betalingsevne, vil politiet på baggrund af oplysninger om den pågældendes nettoindkomstforhold og forsørgerpligt fastsætte et beløb, som skal afdrages af domfældte over 24 rater.

Hvis en rate misligholdes, oversender politiet fordringen til restanceinddrivelsesmyndigheden med henblik på inddrivelse af den samlede resterende fordring.

Udvalget vurderer ikke, at den foreslåede model – udover etablering af en adgang for politiet til at modtage oplysning om betalingsevne, nettoindkomstforhold og forsørgerpligt samt logning af disse oplysninger til brug for eventuelt senere henvendelser – medfører merudgifter for restanceinddrivelsesmyndigheden.

Fremadrettet vil der efter betalingsevne modellen således blive pålagt sagsomkostninger til en mindre del af de domfældte, end tilfældet er i dag.

Til gengæld vurderer udvalget, at en forudgående betalingsevnevurdering kan medvirke til, at inddrivelsesgraden øges i forhold til i dag. Den fremtidige afviklingsordning over 2 år forventes ligeledes at gøre betaling af gælden mere overkommelig for den domfældte og dermed styrke den enkeltes incitament til at få gælden afviklet.

I nedenstående tabel indgår endvidere de forventede konsekvenser af den foreslåede ordning for eftergivelse af eksisterende gæld fra sagsomkostninger. Skønnet er behæftet med en vis

usikkerhed, da omfanget af eftergivelsen vil afhænge af recidivet, dvs. hvor mange af de domfældte uden betalingsevne, som i løbet af den givne periode begår kriminalitet af den nævnte karakter.

Tabel 2				
Den anslåede påvirkning af det statslige budget af betalingsevne modellen og ordningen for eftergivelse af eksisterende gæld fra sagsomkostninger				
Mio. kr.	Ar 1	Ar 2	Ar 3	Ar 4
Statsfinansielle mindreindtægter	-35	-35	-35	-35
Administrative udgifter, heraf	0	0	0	0
- <i>Politiet (netto)</i>	0	0	0	0
- <i>Anklagemyndigheden</i>	0	0	0	0
- <i>Domstolene</i>	0	0	0	0
- <i>SKAT</i>	0	0	0	0
Nettopåvirkning for statens budget	-35	-35	-35	-35

8.2. Eftergivelse af gæld fra sagsomkostninger pålagt efter den foreslåede ordning

8.2.1. Økonomiske konsekvenser

Udvalget anbefaler, at gæld fra sagsomkostninger sidestilles med anden gæld til det offentlige. Da muligheden efter de nugældende regler for eftergivelse af gæld til det offentlige, hvor gælden eller en væsentlige del heraf består af gæld fra sagsomkostninger, er meget restriktiv, forventer udvalget, at forslaget om at sidestille gæld fra sagsomkostninger med anden gæld til det offentlige, vil medføre, at der fremover vil blive eftergivet mere gæld end i dag.

Det vurderes dog ikke at få negative statsfinansielle konsekvenser af betydning, idet den øgede eftergivelsesadgang må antages at rette sig mod fordringer, der ikke er inddrivelige.

Udvalget vurderer endvidere, at den foreslåede ordning vil forenkle restanceinddrivelsesmyndighedens behandling af sager om eftergivelse af gæld til det offentlige, hvor gælden eller en væsentlig del af gælden hidrører fra sagsomkostninger.

8.3. Registrering af sagsomkostninger på statsbudgettet

Indtægter fra pålagte omkostninger samt udgifter i forbindelse med pålagte sagsomkostninger, der ikke kan inddrives og overføres til restanceinddrivelse hos SKAT, er omfattet af konto 11.21.21. Strafferetspleje mv. Sagsomkostninger indtægtsføres normalt, når den strafferetlige afgørelse er endelig. Betaling og afskrivning kan ske i de følgende finansår.

Når fordringen overføres til restanceinndrivelse hos SKAT sker der samtidig i politikredsene en regnskabsmæssig afskrivning af fordringen, idet de sagsomkostninger, der inddrives af restanceinndrivelsesmyndigheden tilfalder statskassen.

SKAT har oplyst, at fordringer på sagsomkostninger, som er oversendt fra politiet med henblik på restanceinndrivelse, opgøres som en beholdning i SKAT og posteres på konto 99.29 Øvrige særlige passivposter, som er en modpost til diverse registrerede aktiver uden for balance, og modposteres på 99.27 Øvrige særlige aktivposter, debetpostering, i statens konto-plan.

Indtægter fra inddrivelse af sådanne fordringer indtægtsføres som ekstraordinære indtægter under Skatteministeriets konto 09.22.15. Personlige fordringer i SKAT. Kontoen er henregnet til statens indtægtsbudget. På kontoen budgetteres primært indtægter i forbindelse med inddrivelse af statslige restancer. Skønnet over de forventede indtægter på kontoen foretages på grundlag af tidligere års indgåede beløb. Skønnet er behæftet med stor usikkerhed, da det ikke er muligt at vurdere, hvor meget der i alt vil indgå på disse tidligere afskrevne fordringer.

Litteraturliste

- Advokatrådets strafferetsudvalg (2012): *Sagsomkostninger i straffesager*. Advokatsamfundet.
- Berk, Richard A. et al. (1980): "Crime and poverty: Some Experimental Evidence from Ex-offenders". *American Sociological Review*, vol. 45, p. 766-786.
- Clausen, S. (2001): "Behovs- og motivationsanalyse vedr. beskæftigelse i Kriminalforsorgens institutioner." *Beskæftigelse af indsatte i Kriminalforsorgens institutioner*. Beskæftigelsesudvalget (2002).
- Clausen, S. (2013): Klientundersøgelsen 2011. Direktoratet for Kriminalforsorgen, København.
- Den Sociale Retshjælp (2012): *Gennemsigtilighed omkring sagsomkostninger*. Den Sociale Retshjælp.
- Harris, A., H. Evans & K. Beckett (2010): Drawing Blood from Stones: Legal Debt and Social Inequality in the Contemporary United States. *American Journal of Sociology*, vol. 115, s. 1753-1799.
- Hirschi, T. (1969): *Causes of Delinquency*. University of California Press, Berkeley.
- Højbjerg Jacobsen, R. (2013): *Samfundsøkonomisk cost-benefit-analyse af kriminalpræventive indsatser*. Center for Economic and Business Research, Copenhagen.
- Kjær Minke, L. (2012): *Fængslets indre liv*. Jurist- og Økonomforbundets Forlag, København.
- Kyvsgaard, B. (1989): *...og fængslet ta'r de sidste. Om kriminalitet, straf og levevilkår*. Jurist- og Økonomforbundets Forlag, København.
- Olesen, A. (2013): *Løsladt og gældsat*. Jurist- og Økonomforbundets Forlag, København.
- Reumert, H. (2009): Sagsomkostninger i straffesager. I Ryberg, J. (ed.): *Løsladt og hvad så?*. Jurist- og Økonomforbundets Forlag, København.
- Sørensen, D. A. & Singh, M. (2010): *Sagsomkostninger i straffesager*. Det Juridiske Fakultet, Københavns Universitet (specialeafhandling).

Tambour Jørgensen et al (2012): *Risikofaktorer, effektevalueringer og behandlingsprincipper. En forskningsoversigt*. Justitsministeriets Forskningskontor.

Tranæs, T. & Geerdsen, L. P. (2008): *Forbryderen og samfundet*. Rockwool Fondens Forskningsenhed/Gyldendal.

Bilag 1

Betaling:

De bedes benytte det vedhæftede indbetalingskort ved betaling. De kan naturligvis også betale med check eller henvende Dem personligt, hvis De ønsker at betale kontant. Såfremt De ikke benytter det vedhæftede indbetalingskort, bedes De oplyse politiets journalnr. og Deres fødselsdato ved betaling.

Afdragsvis betaling eller henstand:

Hvis De ikke har mulighed for at betale beløbet på en gang, kan De søge om en afdragsordning eller i særlige tilfælde henstand med betaling. Der kan dog højst gives tilladelse til henstand med betaling eller tilladelse til afdragsvis betaling i op til 6 måneder fra det tidspunkt, hvor fordringen skulle have være betalt (20 dage fra opkrævningen er modtaget).

Såfremt en ansøgning om henstand eller afdragsvis betaling ikke er færdigbehandlet senest 6 måneder efter udløbet af betalingsfristen, vil sagen blive oversendt til Inddrivelsescentret med henblik på inddrivelse. Ansøgning om tilladelse til henstand eller afdragsvis betaling skal derfor indgives hurtigst muligt.

Inddrivelsescentret:

Hvis De ikke betaler bøden og heller ikke retter henvendelse til bødekontoen med henblik på en aftale om betaling, vil sagen blive sendt til Inddrivelsescentret.

Såfremt De anmoder herom, vil sagen ligeledes blive oversendt til Inddrivelsescentret, der herefter vil forestå opkrævning af fordringen.

De vil ved overførslen til Inddrivelsescentret blive registreret for misligholdt gæld i Det Centrale Fordringsregister, som SKAT er dataansvarlig myndighed for. Den registrerede fordring har til formål at danne grundlag for modregning og udlæg, og de registrerede oplysninger vil blive slettet i registret, når fordringen er indfriet. Oplysningerne i registret stilles til rådighed for andre offentlige myndigheder. De har ret til indsigt i de oplysninger, der er registreret om Dem, ligesom De kan få oplysningerne rettet, hvis de er forkerte eller vildledende.

Inddrivelsescentret kan endvidere indeholde i Deres løn, arbejdsløshedsdagpenge, pension eller lignende, samt indberette gælden til RKI. Endelig kan Inddrivelsescentret søge gælden inddrevet ved retslig inkasso, samt sende fordringer vedrørende bøder retur til politiet, hvor De kan risikere at blive indsat til afsoning af forvandlingsstraffen.

Modregning:

Politiet kan anmelde kravet til Det Centrale Fordringsregister med henblik på at der foretages modregning, hvis De skal have penge tilbage fra det offentlige – f.eks. overskydende skat.

Der kan foretages modregning, selvom De har indgået aftale eller fået henstand med betaling.

Opkrævning

Dato: 10. maj 2007

Journalnr.: [REDACTED]

Inr.: [REDACTED]

Københavns Politi

Anker Heegaards Gade 1, 1. th, 1572 København V.
Tlf. 33141448

[REDACTED]
c/o Blegdamsvejens Fængsel
Blegdamsvej 6A
2200 København N

Vedrørende: [REDACTED], Højesteret

Det samlede skyldige beløb kan opgøres således:

Sagsomkostninger:	
Forsvarersaler	130.000,00 kr.
Retsmedicinsk undersøgelse	9.599,00 kr.
I alt	139.599,00 kr.

Beløbet, der skal være indbetalt senest 20 dage fra dato, bedes betalt ved benyttelse af vedhæftede indbetalingskort.

Hvis De ikke kan betale indenfor den angivne frist, bedes De rette henvendelse hertil på ovenstående telefonnummer.

Vejledning vedrørende betaling m.v. findes på bagsiden.

Afrites inden betaling

<p>Regnr. Kortnr.</p>		<p>INDBETALINGSKORT</p> <p>Kan betales i pengeinstituttet og på posthuset</p>		<p>KA 71 KVITTERING</p> <p>Checks og lignende accepteres under forbehold af at pengeinstituttet modtager betalingen. Ved kontant betaling i pengeinstituttet med terminal er det såkaldte pengeinstituttets kvitteringstryk der er bevis for hvilket beløb der er indbetalt.</p>	
<p>Betalings-ID og Indbetaler</p> <p>Betalingsid.: [REDACTED] 0</p> <p>Betalingsdato: 30. maj 2007</p> <p>[REDACTED]</p> <p>c/o Blegdamsvejens Fængsel Blegdamsvej 6A 2200 København N</p>		<p>Kreditnummer og belebsmodtager</p> <p>84950246</p> <p>Københavns Politi Anker Heegaards Gade 1, 1. th 1572 København V.</p>		<p>Kreditnummer og belebsmodtager</p> <p>84950246</p> <p>Københavns Politi Anker Heegaards Gade 1, 1. th 1572 København V.</p>	
<p>Underskrift ved overførsel fra konto</p>		<p>Kvittering</p>			
<p>Kroner Øre</p> <p>139.599,00</p>		<p>Betalingsdato</p>		<p>Kroner Øre</p> <p>139.599,00</p>	
<p>Til maskinel aflæsning - Undgå venligst at skrive i nedenstående felt</p>		<p>Dag-Måned-År</p>		<p>FIK 752 (27-01) 0873</p>	
<p>+71<000000060501160 +84950246<</p>				<p>Betalingsdato: 30. maj 2007</p> <p>[REDACTED]</p>	

Københavns Politi Anker Heegaards Gade 1, 1.th., 1572 København V
Tlf. 33141448**Opkrævning**Dato: 18. august 2006
Journalnr.: [redacted]
Inr.: [redacted]LSTN
BET[redacted]
c/o Vestre Fængsel
Vigerslev Allé 1
2450 København SV

Vedrørende: [redacted] Højesteret

Det samlede skyldige beløb kan opgøres således:

Sagsomkostninger:	
Forsvarersalær	195.231,88 kr.
Transport	165,94 kr.
Retsmedicinsk undersøgelse	13.337,50 kr.
Indenretlig konfiskation	21.400,00 kr.
Indbetalt	21.400,00 kr.
I alt	208.735,32 kr.

Beløbet, der skal være indbetalt senest 20 dage fra dato, bedes betalt ved benyttelse af vedhæftede indbetalingskort.

Hvis De ikke kan betale indenfor den angivne frist, bedes De rette henvendelse hertil på ovenstående telefonnummer.

Vejledning vedrørende betaling m.v. findes på bagsiden.

Atrives inden betaling

<p>Reg.nr. Kontonr.</p> <hr/> <p>Betalings-ID og indbetaler</p> <p>Betalingsid.: [redacted] 6 Betalingsdato: 7. september 2006</p> <p>[redacted] c/o Vestre Fængsel Vigerslev Allé 1 2450 København SV</p>	<p>INDBETALINGSKORT</p> <p>Kan betales i pengeslutfut og på posthuset</p> <p>Kreditnummer og beløbsmodtager</p> <p>84950246</p> <p>Københavns Politi Anker Heegaards Gade 1, 1.th. 1572 København V</p> <p>Underskrift ved overførsel fra konto</p>	<p>KA 71 KVITTERING</p> <p>Check og lignende accepteres under forbehold af at pengeinstituttet modtager betalingen. Ved kontant betaling i pengeinstituttet er det essentielt at det vedkommende pengeslutfuttede kvitteringskryds er båret for hvilket beløb det er modtaget.</p> <p>Kreditnummer og beløbsmodtager</p> <p>84950246</p> <p>Københavns Politi Anker Heegaards Gade 1, 1.th. 1572 København V</p> <p>Kvittering</p>
<p>208.735,32</p>	<p>Betalingsdato: [redacted]</p>	<p>208.735,32</p>
<p>Til teknisk aflysning - Undgå venligst at skrive i nedenstående felt</p> <p style="text-align: center;">+71<000000050101526 +84950246<</p>		

Betalingsdato: 7. september 2006
[redacted]

Politimesteren i Vordingborg
 Københavnsvej 47, 4760 Vordingborg
 Tlf. 55351424 - Fax 55351490

Opkrævning

Dato: 4. november 2004
 Journalnr.: [REDACTED]
 Inr.: [REDACTED]

1001
1410

[REDACTED]
 c/o Arresten I Næstved
 Ramsherred 2
 4700 Næstved

Vedrørende: Dom den 25. juni 2004, Østre Landsret

Det samlede skyldige beløb kan opgøres således:

Sagsomkostninger:	
Forsvarersalær	978.993,52 kr.
Indenretlig konfiskation	126.876,00 kr.
Indbetalt	212.500,00 kr.
I alt	893.369,52 kr.

Beløbet, der skal være indbetalt senest 20 dage fra dato, bedes betalt ved benyttelse af vedhæftede indbetalingskort.

Hvis De ikke kan betale indenfor den angivne frist, bedes De rette henvendelse hertil på ovenstående telefonnummer.

Atrives inden betaling

Reg. nr.	Kontant
----------	---------

INDBETALINGSKORT

KA 71

KVITTERING

Kan betales i pengestitut og på posthuse

Check og lignende accepteres under forbehold af at pengeinstituttet modtager betalingen. Ved kontant betaling i pengeinstituttet med forløst er det udfærdigede pengeinstitutions kvitteringstryk der er bevis for hvilket beløb der er indbetalt.

efalings-ID og indbetaler

Kreditnummer og beløbsmodtager

Kreditnummer og beløbsmodtager

Betalingsid: [REDACTED]
 Betalingsdato: 24. november 2004

83420537

83420537

c/o Arresten I Næstved
 Ramsherred 2
 4700 Næstved

Politimesteren i Vordingborg
 Københavnsvej 47
 4760 Vordingborg

Politimesteren i Vordingborg
 Københavnsvej 47
 4760 Vordingborg

Underskrevet ved overførsel fra konto

Kvittering

Kroner	Øre	Betalingsdato	Kroner	Øre
893.369,52			893.369,52	

if maskinet afmærket - Undgå venligst at skrive i nedenstående felt

Dag-Måned-År

FIK 752 (27-01) 0873

Betalingsdato: 24. november 2004

Betalingsid: [REDACTED]

+71<000000020018867 +83420537<

Bilag 3

Direktoratet for Kriminalforsorgens beregning af recidivreduktion

I skemaerne A og B er anført den reduktion, der ville indtræde i tilgang af strafmasse og afsoningsmasse samt i det årlige gennemsnitlige belæg, såfremt recidivet blev reduceret. Reduktionen vises decimeret fra 0 pct. til 10 pct. med 1 pct.-intervaller

I skemaerne C og D er anført den reduktion, der ville indtræde i tilgangen af tilsynsdomme, såfremt recidivet blev reduceret. Reduktionen vises decimeret fra 0 pct. til 10 pct. med 1 pct.-intervaller

Beregningerne er foretaget på grundlag af den seneste recidivstatistik, der viser recidiv for de klienter, der blev løsladt i 2011, samt de klienter, der påbegyndte et tilsyn i 2011 som følge af en tilsynsdom.

For så vidt angår recidivister, der recidiverede til en ubetinget dom (grupperne A og B) er der på grundlag af recidivdommens samlede strafmasse foretaget en beregning af den forventede afsoningsmasse, hvilket vil sige den del af strafmassen, der forventes afsonet efter fradrag af eventuel prøveløsladelse. Fradrag af prøveløsladelse er foretaget for domme med strafflængder på 2 måneder og derover. Der er for alle disse domme foretaget et skønsmæssigt fradrag på 25 pct. i strafmassen. Den således fremkomne afsoningsmasse er herefter omregnet til årsbelæg.

Gruppe A vedrører tilsynsdømte i 2011, der recidiverede til en ubetinget dom i en periode af op til 2 år fra tilsynets etablering, mens gruppe B vedrører løsladte i 2011, der recidiverede til en ubetinget dom i en periode af op til 2 år fra løsladelsen.

For så vidt angår recidivister, der recidiverede til en betinget dom (grupperne C og D) er der foretaget en beregning af reduktionen i antallet af tilsynsdomme, såfremt recidivet blev reduceret.

Gruppe C vedrører tilsynsdømte i 2011, der recidiverede til en tilsynsdom i en periode af op til 2 år fra tilsynets etablering, mens gruppe D vedrører løsladte i 2011, der recidiverede til en tilsynsdom i en periode af op til 2 år fra løsladelsen.

Beregningerne viser årseffekten ved en fuld gennemført reduktion. Det må antages, at effekten først vil indtræde fuldt ud i 3. år efter tiltag, der skal reducere recidivet, er iværksat. I de første 2 år vil effekten således gradvis tiltage.

Der tages forbehold for det skønsmæssige fradrag af prøveløsladelser, ligesom det skal understreges, at beregningerne er foretaget på grundlag recidivpopulationen i den seneste recidivstatistik fra 2011 og som sådan afspejler recidivet for 2011-populationen.

Det skal understreges, at recidiv er defineret som den første dom i den 2-årige observationsperiode. Der opsamles således kun information om denne dom, idet dommen betegner klientens recidiv. Efterfølgende domme i observationsperioden opsamles ikke, hvorfor de her anførte beregninger udelukkende er baseret på oplysninger i første recidivdom. Reduktionen må derfor antages at være lidt højere, såfremt disse efterfølgende domme også kunne medtages i beregningerne.

A: Recidivister 2011 – fra tilsynsdom til ubetinget dom (n=1103)

Reduktion i recidiv (i pct.)	Reduktion i strafmasse (mdr.)	Reduktion i afsoningsmasse (mdr.)	Reduktion i årsbelæg (n)
10	565	436	36
9	509	392	33
8	452	349	29
7	396	305	25
6	339	262	22
5	283	218	18
4	226	174	15
3	170	131	11
2	113	87	7
1	57	44	4
0	0	0	0

B: Recidivister 2011 – fra løsladelse til ubetinget dom (n=2408)

Reduktion i recidiv (i pct.)	Reduktion i strafmasse (mdr.)	Reduktion i afsoningsmasse (mdr.)	Reduktion i årsbelæg (n)
10	1423	1086	91
9	1281	977	81
8	1138	869	72
7	996	760	63
6	854	652	54
5	712	543	45
4	569	434	36
3	427	326	27
2	285	217	18
1	142	109	9
0	0	0	0

C: Recidivister 2011 – fra tilsynsdom til tilsynsdom (n=471)

Reduktion i recidiv (i pct.)	Reduktion i tilsynsdomme
10	47
9	42
8	38
7	33
6	28
5	24
4	19
3	14
2	9
1	5
0	0

D: Recidivister 2011 – fra løsladelse til tilsynsdom (n=388)

Reduktion i recidiv (i pct.)	Reduktion i tilsynsdomme
10	39
9	35
8	31
7	27
6	23
5	19
4	16
3	12
2	8
1	4
0	0

Bilag 4

Cost-benefit-værktøjet

Cost-benefit-værktøjet er præsenteret i rapporten *Samfundsøkonomisk cost-benefit-analyse af kriminalpræventive indsatser* fra 2013. Det fremgår af rapporten, at en succesfuld kriminalpræventiv indsats udover de menneskelige gevinster også giver et samfundsøkonomisk afkast i form af ”at flere personer får et job og ikke skal have overførselsindkomst, og at færre skal indsættes i fængsel og dermed får et bedre familieliv, så færre børn skal fjernes fra hjemmet” (Højbjerg Jacobsen 2013:7). Rapporten indeholder tre forskellige eksempler på den samfundsøkonomiske gevinst ved kriminalpræventive tiltag.

Det skal pointeres, at værktøjet er udviklet med 15-24-årige mænd som målgruppe. Dette skyldes, at disse er overrepræsenteret i forhold til kriminelle handlinger, og at langt de fleste kriminalpræventive indsatser også retter sig mod denne målgruppe. Målgruppen af unge mænd er til brug for analyserne opdelt i fem forskellige grupper afhængigt af deres kriminelle belastning:

Gruppe 1 består af *lovlydige unge*, som ikke har begået kriminalitet.

Gruppe 2 består af *let belastede unge*, der har fået advarsler, bødedomme eller tiltalefrafald uden vilkår.

Gruppe 3 består af *mere belastede unge*, der har fået betingede domme eller tiltalefrafald med vilkår.

Gruppe 4 består af *meget belastede unge*, der har fået enten en ubetinget dom eller ungdomssanktion.

Gruppe 5 består af *mest belastede unge*, der har fået flere ubetingede domme.

En kriminalpræventiv indsats tolkes som et forsøg på at forhindre, at en ung mand bevæger sig fra en mindre kriminelt belastet gruppe til en mere belastet gruppe.

Forudsætningerne bag cost-benefit-værktøjet er, at jo mere kriminelt belastet en ung person er, desto mere belaster vedkommende det offentlige økonomisk. Den samlede samfundsøkonomiske model indeholder både en opgørelse af gevinsten for de deltagende individer og for den offentlige sektor. Cost-benefit-værktøjet beregner gevinsten i en femårs periode. Modellen er baseret på følgende forudsætninger:

”En succesfuld kriminalpræventiv indsats mindsker sandsynligheden for, at de deltagende personer begår ny kriminalitet. Derudover tilsiger data, at et fald i recidiv for de deltagende personer også vil betyde en større sandsynlighed for at være i beskæftigelse og en mindre sandsynlighed for at være på overførselsindkomst. Eftersom beskæftigede i gennemsnit har større indkomst end personer på overførselsindkomst, giver dette en positiv gennemsnitlig nettoeffekt for de deltagende. For den offentlige sektor vil en succesfuld indsats give en gevinst i form af, at færre skal have udbetalt overførselsindkomster samt ved en større gennemsnitlig skattebetaling. Herudover sparer den offentlige sektor omkostninger til kriminalforsorg, politi, sundhedsvæsenet samt børn- og ungeforanstaltninger (Højbjerg Jacobsen 2013:22-23).

For at kunne foretage en cost-benefit-analyse forudsættes det, at man kender til det kriminalpræventive tiltag og målgruppen for denne. Cost-benefit værktøjet forudsætter således oplysninger om:

1. Målgruppe (gruppe 1-5 jf. ovenfor).
2. Effekt (det vil sige, hvorvidt effekten af indsatsen skal aftrappes efter første år eller om indsatsen skal have fuld effekt i 5 år).
3. Effekttørrelse (der indskærpes i rapporten, at det er nødvendigt at basere effekttørrelsen på grundige, korrekte effektmålinger. Baseline i cost-benefit værktøjet er sat til en reduktion i recidiv på 10 pct., jf. ovenfor under afsnit 5.3.1).
4. Omkostninger ved indsatsen (kr. pr. individ).
5. Målgruppens størrelse i antal personer.
6. Fordeling af omkostninger i programmet i procent, fordelt på hhv. kommune, region og stat (baseline i cost-benefit værktøjet er sat til fordelingen: 50 pct. kommune, 0 pct. region og 50 pct. stat. Denne fordeling har udelukkende betydning for, hvordan gevinsten i den offentlige sektor fordeler sig).

Det Kriminalpræventive Råd har venligst stillet cost-benefit værktøjet til rådighed for udvalgets undersøgelser. Med de ovennævnte forbehold in mente er værktøjet anvendt til at forsøge at vurdere, hvilken samfundsøkonomisk gevinst en reduktion af omkostningerne i straffesager vil medføre. Der gives i det følgende to eksempler på den samfundsøkonomiske gevinst ved iværksættelse af tiltaget over for to grupper af unge mænd.

Eksempel 1: Tiltaget forhindrer en ung mand i at bevæge sig fra gruppe 3 til gruppe 4.

Beregningen er baseret på følgende forudsætninger:

Målgruppen er de mere belastede unge, der har fået betingede domme eller tiltalefrafald med vilkår (gruppe 3). Der forventes fuld *effekt* af tiltaget i 5 år.

Effekttørrelsen er sat til 0,10 (der henvises i den forbindelse til det tidligere om den forventede effekt af tiltaget, hvad angår recidiv)

Omkostningerne ved tiltaget er sat til 0 kr. pr. individ.

Målgruppens størrelse er sat til 1 person, eftersom det ikke er muligt at vurdere præcis hvor mange personer, der får reduceret sagsomkostninger pga. tiltaget.

Fordeling af omkostningerne i tiltaget er sat til hhv. 50 pct. kommune, 0 pct. region og 50 pct. stat.

Baseret på ovenstående forudsætninger vil den samfundsøkonomiske gevinst af at reducere sagsomkostninger i straffesager være 42.500 kr. pr. person, dvs. for en ung mand på 15-24 år.

Den samlede samfundsøkonomiske gevinst fås ved at multiplicere den individuelle gevinst med potentialet (antal personer i målgruppen). Hvis målgruppen er på 100 personer, opnås en samfundsøkonomisk gevinst på 4,2 mio. kr., mens en målgruppe på 1000 personer giver en samfundsøkonomisk gevinst på 42 mio. kr.

De 42.500 kr. i samlet gevinst pr. individ fordeler sig med en gevinst på 20.600 kr. til den enkelte i form af højere disponibel indkomst, mens det offentliges gevinst er på 21.800 kr. Gevinsten til den offentlige sektor stammer primært fra en besparelse på omkostninger til domstole, kriminalforsorg mv. (12.400 kr.), men der er også en besparelse at hente på kontanthjælp (4.000 kr.) plus en ekstra skatteindtægt (3.800 kr.).

Nedenfor fremgår en oversigt over de forventede gevinster afhængigt af effektstørrelsen ved eksempel 1, hvor tiltaget forhindrer en ung mand i at bevæge sig fra gruppe 3 til gruppe 4.

Effektstørrelse	Gevinst		
	Ved 1 person	Ved 100 personer	Ved 1000 personer
0,10	42.500 kr.	4,2 mio. kr.	42 mio. kr.
0,09	38.200 kr.	3,8 mio. kr.	38 mio. kr.
0,08	34.000 kr.	3,4 mio. kr.	34 mio. kr.
0,07	29.700 kr.	3,0 mio. kr.	30 mio. kr.
0,06	25.000 kr.	2,5 mio. kr.	25 mio. kr.
0,05	21.200 kr.	2,1 mio. kr.	21 mio. kr.
0,04	17.000 kr.	1,7 mio. kr.	17 mio. kr.
0,03	12.700 kr.	1,3 mio. kr.	13 mio. kr.
0,02	8.500 kr.	850.000 kr.	8,5 mio. kr.
0,01	4.200 kr.	420.000 kr.	4,2 mio. kr.

Eksempel 2: Tiltaget forhindrer en ung mand i at bevæge sig fra gruppe 4 til gruppe 5.

Beregningen er baseret på følgende forudsætninger:

Målgruppen er de meget belastede unge, der har fået enten en ubetinget dom eller ungdomssanktion (gruppe 4). Der forventes fuld *effekt* af tiltaget i 5 år.

Effektstørrelsen er sat til 0,10 (der henvises i den forbindelse til det tidligere om den forventede effekt af tiltaget, hvad angår recidiv)

Omkostningerne ved tiltaget er sat til 0 kr. pr. individ.

Målgruppens størrelse er sat til 1 person, eftersom det ikke er muligt at vurdere præcis hvor mange personer, der får reduceret sagsomkostninger pga. tiltaget.

Fordeling af omkostningerne i tiltaget er sat til hhv. 50 pct. kommune, 0 pct. region og 50 pct. stat.

Baseret på ovenstående forudsætninger vil den samfundsøkonomiske gevinst af at reducere sagsomkostninger i straffesager være 41.700 kr. pr. person, dvs. for en ung mand på 15-24 år.

Den samlede samfundsøkonomiske gevinst fås ved at multiplicere den individuelle gevinst med potentialet (antal personer i målgruppen). Hvis målgruppen er på 100 personer, opnås en samfundsøkonomisk gevinst på 4,2 mio. kr., mens en målgruppe på 1000 personer giver en samfundsøkonomisk gevinst på 42 mio. kr.

De 41.700 kr. i samlet gevinst pr. individ fordeler sig med en gevinst på 19.300 kr. til den enkelte i form af højere disponibel indkomst, mens det offentlige gevinst er på 22.400 kr. Gevinsten til den offentlige sektor stammer primært fra en besparelse på omkostninger til domstole, kriminalforsorg mv. (14.300 kr.), men der er også en besparelse at hente på kontanthjælp (3.600 kr.) plus en ekstra skatteindtægt (4.300 kr.).

Nedenfor fremgår en oversigt over de forventede gevinster afhængigt af effektstørrelsen ved eksempel 2, hvor tiltaget forhindrer en ung mand i at bevæge sig fra gruppe 4 til gruppe 5.

Effektstørrelse	Gevinst		
	Ved 1 person	Ved 100 personer	Ved 1000 personer
0,10	41.700 kr.	4,2 mio. kr.	42 mio. kr.
0,09	37.500 kr.	3,8 mio. kr.	38 mio. kr.
0,08	33.400 kr.	3,3 mio. kr.	33 mio. kr.
0,07	29.200 kr.	2,9 mio. kr.	29 mio. kr.
0,06	25.000 kr.	2,5 mio. kr.	25 mio. kr.
0,05	20.800 kr.	2,1 mio. kr.	21 mio. kr.
0,04	16.700 kr.	1,7 mio. kr.	17 mio. kr.
0,03	12.500 kr.	1,3 mio. kr.	13 mio. kr.
0,02	8.300 kr.	830.000 kr.	8,3 mio. kr.
0,01	4.200 kr.	420.000 kr.	4,2 mio.kr.

Det skal bemærkes, at modellen udelukkende vurderer den samfundsmæssige gevinst i en femårs periode. Tiltag, som har en længerevarende effekt, vil således give en større gevinst, end modellen beregner. Det må formodes, at en reduktion af domfældtes omkostninger ved straffesager vil have en længerevarende effekt.

Der skal igen pointeres, at cost-benefit-værktøjet er udviklet for målgruppen af 15-24-årige mænd. Det betyder, at ovennævnte samfundsøkonomiske gevinst kun angår denne gruppe. Hvis målgruppen ændres til også at inkludere kvinder og ældre lovovertrædere, vil beregningen ganske givet være en anden og dermed også gevinsten. Hvis målgruppen angår ældre lovovertrædere (dvs. 25 år og derover), vil der formentlig være færre udgifter til SU, færre udgifter til anbringelser og forebyggende foranstaltninger. Omvendt vil der for en ældre målgruppe formentlig være flere udgifter til efterløn, sygedagpenge og efteruddannelse, men man vil også kunne forvente en større skattebetaling, da man må formode, at en større andel vil være i arbejde frem for under uddannelse.

Den samfundsøkonomiske gevinst i ovennævnte beregninger kan altså ikke generaliseres til andre målgrupper, hvad angår selve omfanget. Cost-benefit-analysen giver imidlertid et fingerpeg om, at der generelt er en samfundsøkonomiske gevinst ved at reducere domfældtes sagsomkostninger i straffesager.

Afslutningsvist skal det nævnes, at en forudsætning for at kunne foretage en præcis cost-benefit-analyse er, at man har foretaget en videnskabelig effektevaluering, der vurderer effektstørrelsen af tiltaget. Det har ikke været muligt, eftersom der ikke er foretaget en effektundersøgelse af tiltaget om at reducere domfældtes sagsomkostninger. Effektstørrelsen på 0,10 er et kvalificeret gæt, men kun et gæt. Det skal også pointeres, at der ved beregningen af gevinsten er forudsat, at der ingen udgifter er i forbindelse med tiltaget.

Cost-benefit-værktøjet kan være med til at anskueliggøre de forventede samfundsmæssige afledte effekter, som et fald i recidivet vil kunne indebære. Med de forbehold in mente, som er nævnt ovenfor, indgår værktøjets estimerede samfundsøkonomiske effekter dog ikke i de samlede økonomiske konsekvenser af udvalgets anbefalinger. De samlede økonomiske konsekvenser af udvalgets anbefalinger er beskrevet i kapitel 8.

Betalingsevnevurdering

Årsopgørelsen som indkomstgrundlag

Årsopgørelsen anvendes som indkomstgrundlag, hvis der ikke findes oplysninger i eIndkomstregistret.

eIndkomst som indkomstgrundlag

Indkomstgrundlaget for beregning af nettoindkomsten skal som udgangspunkt være eIndkomst.

Den månedlige indkomst beregnes på følgende måde:

For-tegn	Beskrivelse
+	AM-indkomst. A-indkomst hvoraf der skal betales AM-bidrag
+	A-indkomst. A-indkomst hvoraf der ikke skal betales AM-bidrag
+	B-indkomst der skal betales AM-bidrag af
+	B-indkomst der ikke skal betales AM-bidrag af
-	A-skat
-	AM-bidrag
-	SP-bidrag

Der er ingen begrænsning i indkomsttyper ved beregningen.

Indkomsten beregnes på følgende måde, og prioriteringen er i den rækkefølge, de er nævnt nedenfor:

1. Der er ikke indberettet indkomst i seneste måned:

Oplysninger fra eIndkomstregistret kan ikke benyttes som grundlag for beregningen. Årsopgørelsen anvendes i stedet som indkomstgrundlag.

2. Der er indberettet indkomst i seneste måned:

Der benyttes senest måneds indkomst x 12, jf. dog pkt. 3.

3. Der er indberettet samme indkomsttype i seneste og forudgående måned:

Hvis indkomsten **før skat** i forudgående måned er lavere end indkomsten **før skat** i seneste måned, benyttes forudgående måneds indkomst x 12. I øvrige situationer benyttes seneste måneds indkomst x 12.

4. Der er ikke indberettet indkomst i forudgående måned:

Der benyttes seneste måneds indkomst x 12.

5. Der er ikke indberettet de samme indkomsttyper i seneste og forudgående måned:

Der benyttes seneste måneds indkomst x 12.

Forsørgerbegrebet

I de situationer hvor nettoindkomsten anvendes ved betalingsordninger og lønindeholdelse er der knyttet et forsørgerbegreb, idet der er forskellige indkomstgrænser for instrumenternes anvendelse afhængig af, om skyldneren er forsørger eller ej. Forsørgerbegrebet defineres således:

- 1) Hvis en person får udbetalt børnefamilieydelse for et barn, der er under 18 år, er personen forsørger.
- 2) Hvis de to forældre bor sammen - dvs. på samme folkeregisteradresse - er begge forældre forsørgere.
- 3) Hvis en person under 18 år får udbetalt børnefamilieydelse til sig selv, er den eller de forældre, der har samme folkeregisteradresse som barnet, forsørgere.
- 4) Alle andre personer er ikke forsørgere.

Betalingsevnen

En gang om året fastsættes en nettoindkomstgrænse for forsørger / ikke forsørger i en bekendtgørelse, jf. bekendtgørelse nr. 1513 af 13. december 2013.

Grænse for 2014:

Ikke forsørger: 107.810 kr.

Forsørger: 134.439 kr.

Hvis den beregnede nettoindkomst er over denne grænse, har personen betalingsevne.

Bilag 6

Beskrivelse af bruttoårsindtægtsmodellen

1. Bruttoårsindtægtsmodellen

Udvalget har overvejet en model – bruttoårsindtægtsmodellen – som bl.a. adskiller sig fra betalingsevne modellen ved, at spørgsmålet om pålæg af sagsomkostninger afgøres af domstolene, og at sagsomkostningernes størrelse opgøres på baggrund af den domfældtes bruttoårsindtægt. For begge modeller gælder, at sagsomkostningerne begrænses til alene at vedrøre salæret til den beskikkede forsvarer.

1.1. Sagsomkostningerne afgøres af domstolene

I modsætning til efter betalingsevne modellen, har udvalget overvejet, om retten efter bruttoårsindtægtsmodellen skal foretage en konkret vurdering af, om pålæg af sagsomkostninger vil være rimeligt. Ved vurderingen heraf, skal retten – som efter den norske ordning – bl.a. lægge vægt på, om den domfældte er idømt en lang fængselsstraf, er meget ung eller lider af alvorlig sygdom. Udvalget finder således efter denne model, at der bør være en lempeligere adgang til at nedsætte eller lade sagsomkostninger bortfalde, end efter den gældende retstilstand.

Udvalget har herudover overvejet, om det bør indgå i rettens vurdering, om hel eller delvis betaling af sagsomkostninger vil være urimelig. Efter gældende praksis omfatter det f.eks. tilfælde, hvor forsvarersalæret er blevet væsentligt forøget som følge af gentagne udsættelser af domsforhandlingen, der ikke skyldes den tiltaltes forhold, hvor det efter en lovændring er nødvendigt at føre nogle sager gennem alle instanser for at få fastlagt den fremtidige praksis, hvor der i øvrigt er tale om sager af principiel karakter, eller hvor en i underinstansen truffet afgørelse har været i strid med en fastlagt praksis.

Hvis pålæg af sagsomkostninger på baggrund af ovenstående ikke findes rimelig, vil modellen føre til, at statskassen helt eller delvist skal afholde sagsomkostningerne.

Hvis pålæg af sagsomkostninger derimod findes rimelig, vil modellen føre til, at størrelsen af sagsomkostningerne tilpasses den domfældtes indkomst, jf. straks nedenfor. Det bør herved sikres, at vedkommende har mulighed for at betale sagsomkostningerne, således at vedkommende samtidig kan etablere en kriminalitetsfri tilværelse.

1.2. Domstolenes fastsættelse af sagsomkostningernes størrelse

Udvalget har overvejet, om størrelsen på sagsomkostningerne bør fastsættes på baggrund af den domfældtes bruttoårsindtægt i det år, hvor overtrædelsen er begået. For at sikre, at sags-

omkostningerne ikke hindrer den domfældtes resocialisering, er det udvalgets opfattelse, at de pålagte sagsomkostninger alene bør udgøre en vis andel af den domfældtes bruttoårsindtægt. Det er udvalgets opfattelse, at anvendelsen af en vis andel af bruttoårsindtægten som grundlag for fastsættelsen af sagsomkostningerne vil medføre, at de pålagte sagsomkostninger tilpasses den enkeltes betalingsmuligheder og dermed ikke bliver en barriere for den domfældtes mulighed for resocialisering.

Det er således vigtigt, at den domfældte efter straffesagens afslutning har mulighed for at etablere en kriminalitetsfri tilværelse med egen bolig, arbejde mv., og at en stor gæld til sagsomkostninger ikke – som kan være tilfældet efter den nuværende ordning – forhindrer vedkommende i dette.

Udvalget finder derfor, at størrelsen på sagsomkostninger efter denne model bør fastsættes således, at beløbet stiger progressivt med årsindtægten. Det er efter samme princip, som restanceinddrivelsesmyndigheden inddriver gæld til det offentlige. Det er udvalgets opfattelse, at der herved på rimelig vis tages højde for, at domfældte, der har en lav bruttoårsindtægt, vil skulle betale en mindre andel i sagsomkostninger end domfældte, der har en høj bruttoårsindtægt.

Bruttoårsindtægten i det år, hvor overtrædelsen er begået, anvendes i dag i forbindelse med f.eks. fastsættelse af bødetakster i spiritussager. Politiet har således allerede i dag adgang til oplysningerne om bl.a. den sigtedes bruttoårsindtægt via SKATs hjemmeside (blanket R 75).

Hvis den domfældte ingen indtægt har, medfører modellen, at den domfældte ikke skal pålægges sagsomkostninger.

Bruttoårsindtægtsmodellen er efter udvalgets opfattelse afbalanceret og afpasset den enkeltes økonomiske forhold, så det ikke får en u hensigtsmæssig betydning for tiltaltes benyttelse af de retssikkerhedsmæssige garantier i strafferetsplejen.

Udvalget er opmærksom på, at fastsættelsen af sagsomkostningerne på baggrund af bruttoårsindtægten i det år, hvor overtrædelsen er begået, kan være vanskeligt, idet der ikke altid vil være tilgængelige oplysninger herom. Som ved fastsættelse af bøder i spiritussager ville der i sådanne tilfælde skulle tages udgangspunkt i de senest tilgængelige oplysninger om den tiltaltes årsindtægt, hvilket i nogle sager ville betyde, at oplysningerne om den domfældtes økonomiske forhold ikke ville være retvisende på det tidspunkt, hvor der tages stilling til pålæg af sagsomkostningerne. Det vil således f.eks. ikke være muligt ved afsoning af en længerevarende frihedsstraf at oppebære en årlig lønindkomst, svarende til den indkomst som den pågældende havde forud for domsforhandlingen.

Udvalget har derfor overvejet, om betalingsforpligtelsen bør udskydes, hvis den domfældte idømmes en frihedsstraf. På denne måde gives der mulighed for, at vedkommende kan genetablere det indtægtsgrundlag, som vedkommende havde på tidspunktet for opgørelsen af bruttoårsindtægten.

SKAT har imidlertid oplyst, at restanceinddrivelsesmyndigheden også inddriver fordringer mod skyldnere, der afsoner. Udvalget finder på den baggrund ikke grundlag for at lade modellen indeholde en mulighed for udskydelse af betalingsforpligtelsen.

Udvalget bemærker endeligt, at retten efter modellen vil have mulighed for at tage højde for, at den domfældte skal afsone en længerevarende frihedsstraf ved vurderingen af, om det vil være rimeligt at pålægge vedkommende sagsomkostninger.

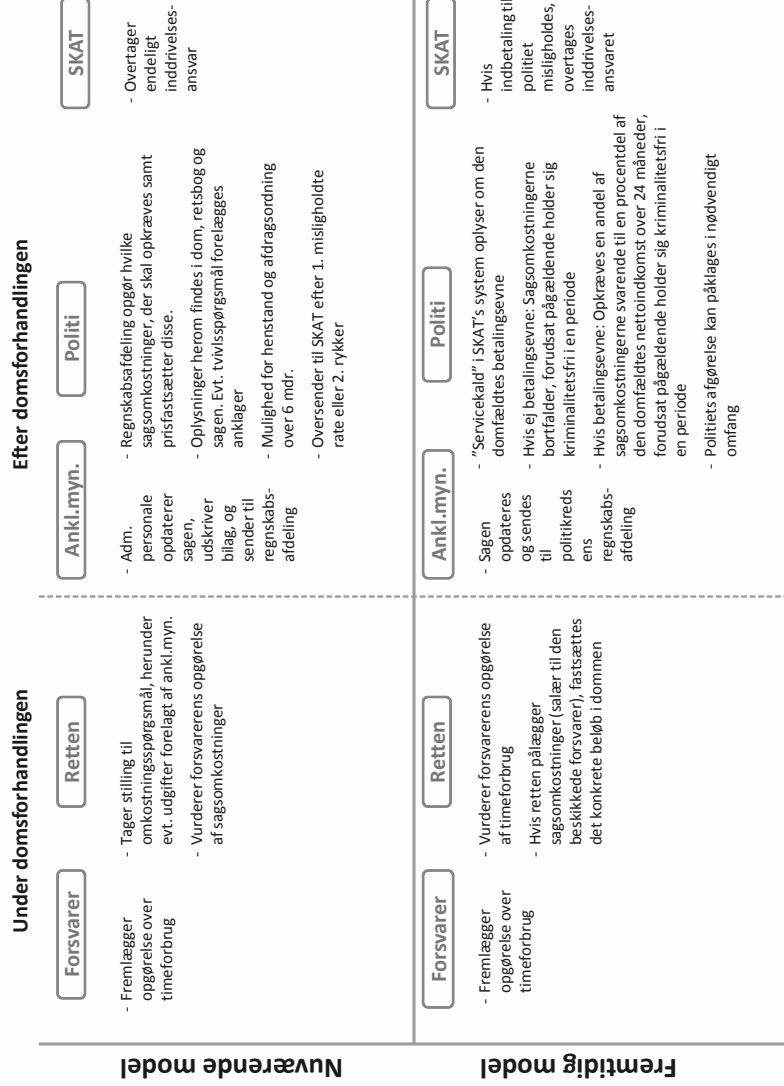
Udvalget anerkender, at bruttoårsindtægtsmodellen – i højere grad end betalingsevne modellen – indebærer en individuel vurdering af, om det er rimeligt at pålægge den domfældte sagsomkostninger samt en individuel vurdering af den tiltaltes økonomiske forhold. Dette vil indebære en risiko for, at forsvareren under hovedforhandlingen vil kunne fremkomme med indsigelser mod pålægget om betaling af sagsomkostninger, herunder oplysningerne om den tiltaltes bruttoårsindtægt. Sådanne eventuelle indsigelser vil i givet fald medføre, at anklagemyndigheden vil skulle oplyse sagen så langt, som det er nødvendigt i den konkrete sag, for at retten vil kunne træffe en forsvarlig og materiel rigtig afgørelse. Det vil f.eks. kunne betyde, at en række sager vil blive udsat med henblik på indhentelse af yderligere oplysninger. En sådan forlængelse af den tid, der i dag er afsat til hovedforhandlingen i straffesager samt risikoen for en øget anvendelse af udsættelse af sagen vil endvidere have en betydning for ressourcebehovet hos domstolene.

1.3. Konsekvenser af modellen

Bruttoårsindtægtsmodellen indeholder de samme u hensigtsmæssige konsekvenser, som der er redegjort for i forhold til betalingsevne modellen i afsnit 7.2.2.10.

Bilag 7

Procesdiagram vedr. den nuværende og foreslåede ordning for pålæg af sagsomkostninger samt den foreslåede ordning for eftergivelse af eksisterende gæld fra sagsomkostninger

Bagudrettede krav - eksisterende gæld fra sagsomkostninger

